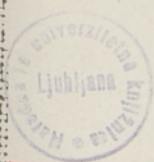

RODNA GRUDA

NOVEMBER-DECEMBER 1961

VSEBINA

Zima Vrščaj, odgovorna urednica
Srečno novo leto!

I. S.:

Čuvajte svobodo in mir, za to smo dali svoja življenja

Naša obletnica

Ustaški napad na jugoslovanske državljanke v Zahodni Nemčiji

I. P.:

Najuspešnejši letošnji mednarodni velesjem v Ljubljani

B. Tome:

Novo na Koprskem

France Slokan:

Slovenska vas in jugoslovansko kmetijstvo

Nočemo pomoči, temveč pošten trgovinski dogovor

S.:

Novi poti izobraževanja za poklice in druge službe

Tone Čuk:

Prvi veterinarji na Ljubljanski univerzi

I. S.:

Izgubili smo dva pomembna slovenska znanstvenika

Olga Krajger:

Naša skrb za stare ljudi

Zima Vrščaj:

Slovenski izseljenski koledar

Zanimanje za nove izseljenske predpise nenehno narašča

Matevž Hace:

Notranjska nekoč in danes

Ivan Virnik:

Bela krajina včeraj, danes, jutri

Vtisi z rodne grude

Po domači deželi

I. S.:

Najvišje priznanje jugoslovanski književnosti

Slovenski film

Neža Maurer:

Novi knjige — nove prijateljice

Iz življenja naših ljudi po svetu
Slavje Slovenske narodne podporne jednote v Clevelandu

Rojaki nam pišejo

Pravni nasveti:

Izplačevanje kanadskih pokojnin izven Kanade

Ivo Andrić:

Fatima smrt (odlomek iz romana »Most na Drini«)

Mladi rod:

Neža Maurer: Novoletna

Ela Peroci: Otroci pričakujejo

Neža Maurer: Sonček potepuh

Kristina Brenkova: Črni kos

Vida Brest: Zakaj je sneg bel

Tone Pavček: Pretepač

Josip Antičič: Moja rojstna vas

Pavle Zidar: Petelinček

V KNJIŽNI ZBIRKI

Tokovi časa

ki je posvečena mladim slovenskim knjižnim ustvarjalcem in kaže podobo sodobnega slovenskega literarnega snovanja, so izšla doslej naslednja dela:

Vladimir Kavčič: NE VRAČAJ SE SAM, roman

Tone Pavček: SANJE ŽIVIJO DALJE, pesniška zbirka

Smiljan Rozman: OBALA, roman

Marjan Rožanc: MRTVI IN VSI OSTALI, zbirka novel

Vladimir Kavčič: OGNJI SO POTEMNELI, roman

Janez Menart: ČASOPISNI STIHI, pesniška zbirka, (razprodano)

Leopold Suhadolčan: ČLOVEK NA ZIDU, zbirka novel

Valentin Cundrič: POJOČI GRM, pesniška zbirka

Marjan Kolar: PRAZNO NEBO, zbirka novel

Saša Vegri: NAPLAVLJENI PLEN, pesniška zbirka

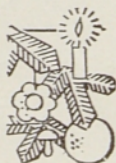
Saša Vuga: RAČKE PO VODI PLAVAJO, zbirka novel

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE

Ljubljana, Mestni trg 26

Usem ameriškim Slovincem želimo srečno novo leto, se priporočamo za naklonjenost in sporočamo, da sprejemamo naročila za Slovenski izseljenski koledar in Rodno grudo 1962

TIVOLI IMPORTS

6407 St. Clair Ave.

CLEVELAND 3, OHIO, ZDA

Rodno grudo izdaja Slovenska izseljenska matica v Ljubljani. Izhaja dvanajstkrat na leto. Letna naročnina za prekomorske države je 4 dolarje. Poštnina plačana v gotovini. Odgovorna urednica prof. Zima Vrščaj, urednica in tehnična urednica Ina Slokan. Uredništvo in uprava: Slovenska izseljenska matica, Ljubljana, Cankarjeva 1/11. Rokopisov in slik, ki jih nismo naročili, ne vračamo. Cek. račun. pri Komunalni banki 600-704/5-157 Tiskala tiskarna »Toneta Tomšiča« v Ljubljani

Srečno novo leto!

Srečno novo leto sinovom in hčeram slovenske krvi, ki živite širom po svetu in nosite v svojem srcu topel spomin na staro domovino!

Topel je ta vaš spomin nanjo, čeprav ste jo pred več desetletji zapustili zaradi njene revščine, ker vas ni mogla preživljati, zaradi krivic, ki so vam jih prizadejali oblastniki, zaradi vaše upornosti, ker se niste hlapčevsko uklonili volji tistega, ki je hotel zase uporabiti vašo mladostno delovno moč, ki vas je preganjal zaradi vaše ljubezni do materine besede. Zapustili ste sončne kraje svojega otroštva, svojega fantovstva in deklitstva, zapustili ste kraj svojih mladostnih sanj in pričakovanja lepe prihodnosti. Odšli ste v trdnem upanju, da se boste vrnili še mladi, da se boste vrnili močni, zdravi in trdni, polni delovne moči, da boste z delom svojih rok na domačih tleh položili temelje bodočnosti sebi in svoji družini. A zgodilo se je drugače. Leta so minevala, odložili ste vrnitev in odlašali z njo iz leta v leto.

Drugo leto pa zares pojdemo, ste nekoč dejali svoji družini, ki ste si jo sčasoma ustvarili v tuji deželi. Pa je tudi to leto minilo in vi ste ostali. Stvarni načrti o vrnitvi so se polagoma odmikali v nedogledno bodočnost, spreminjali so se v megleno upanje, v obljube, ki jim sami niste več verjeli.

Nekoč zares pojdemo, ste še vedno govorili otrokom in ženi, bolj ženi kot otrokom, in žena je govorila vna. Naj spoznajo najini otroci tisti kraj, kjer se nama je porodila misel, da bi odšla v svet, ste govorili čez nekaj let, ko ste spoznali, da se je življenje zasukalo drugače, kakor ste pričakovali v svoji mladosti in ste si ustvarili življenjske razmere v novi deželi. In upanje na vrnitev se vam je začelo spreminjati v živo željo, da bi rojstno domovino vsaj obiskali, da bi jo videli po toliko letih vi in vajini otroci. Končno vrnitev pa ste odložili do visoke starosti.

Začeli ste prihajati, kar tako, na obisk, iz hrepenenja; da obiščete mater, očeta in gozd ob reki, kjer so vam potekale otroške igre. Prišli ste in opazovali napredek svoje stare domovine, opazovali njeno rast. Opazovali ste bistro in kritično in spoznali ste njene velike družbene spremembe, videli ste, da se je vrednost človeških rok v novi Jugoslaviji iz temeljev spremenila. Vi, ki so vas v tujini poznali po vaših pridnih rokah, ki včasih niso bile nič kaj prida upošteevane za vašo osebno korist, ste videli, kakšno ceno je dobil delovni človek pri nas. Vse drugačno, kakor jo je imel včasih, ko ste živeli še tu, ko ste bili še zelo mladi.

Iz partizanske skicirke naših umetnikov
France Mihelič: Kolona v snegu

RODNA GRUDA

ILUSTRIRANA REVIIJA
SLOVENSKE
IZSELJENSKE MATICE
V LJUBLJANI

NOVEMBER—DECEMBER 1961

LETO VIII

Prenehala je skrb za delo in preživetje družine, prenehal je strah pred starostjo. Človek dela je postal tudi človek odločitve, postal je upravnik stroja, tovarne, zemlje, zdravstvene ustanove, šole. V takih razmerah, ste spoznali, je živeljenje lepše, čeprav proizvodnja na vseh področjih še vedno ni tako razvita, da bi lahko prekrizali roke in dejali: zdaj pa imamo dovolj, ni se nam več treba truditi za napredek, ni se nam več treba truditi, da bi pridelali še več, da bi naše tovarne proizvajale še več. Toda pot je dobro začrtana; ta pot je čvrsta in naš delovni človek veruje vanjo in hodi po njej.

In hkrati, ko opazujete in spremljate uspehe in napredek v vaši stari domovini, se spominjate časov, ko vaše domovine v svetu, kjer živite, še poznali niso. To je bila majhna, neznatna, revna dežela, iz katere so bogatejše dežele črpale delovno silo, katere del ste bili tudi vi. To je bila neznana deželica, in imeli ste težave, da ste oblastem razložili, od kod prihajate in kakšen državljan ste. Danes je to drugače. Jugoslavija je v svetu znana dežela, po svojem obsegu sicer še vedno majhna, toda velika po svojih uspehih pri razvijanju svoje proizvodnje in drugega notranjega živeljenja, velika po svojih prizadevanjih, da bi se na svetu ustvarilo večje sodelovanje med narodi in državami, ko gre za ublažitev in odpravljanje žalostnih razmer v slabše razvitih deželah, kjer trpi človeštvo še lakoto in vsakršno drugo pomanjkanje. Vaša stara domovina ima danes prav spricho svojih nesebičnih stališč pri urejanju težavnih razmer v svetu — zastopnike v mnogih mednarodnih forumih in organih, kjer se te zadeve obravnavajo in se o njih odloča. Njene delegacije so objavljene v mnoge dežele sveta. Vaša stara domovina, nekdanja neznana, revna deželica, je danes zbirališče in shajališče mnogih mednarodnih srečanj, tako političnih — naj se spomnimo samo beograjske konference —, kakor tudi strokovnih, znanstvenih, umetniških in drugih. In končno, vaša stara domovina uživa časten ugled po svoji veliki miroljubnosti, po svojih silnih prizadevanjih, da bi se ohranil mir, ta prepotrebni pogoj za uresničenje vsega tistega koristnega, kar se na vseh teh forumih in mednarodnih srečanjih sklepa in obravnava za boljše živeljenje celotnega človeštva in ne samo enega njegovega dela.

Tako se danes vi vsi, ki živite izven svoje stare domovine in ki ste si ustvarili dobre živeljenjske razmere v raznih deželah širom po svetu, s ponosom zavedate svojega porekla, drugače kot je bilo to v letih vaše mladosti. Res je, da dober in pošten sin ljubi svojo mater, če je taka ali drugačna; toda če je nesebična in ugledna, čuti sin do nje poleg ljubezni še ponos. In to je veliko.

In tudi vi, rojaki mlajših let, ki ste po vojni odšli v svet, ker ste se nadejali, da boste v tujini laže izpolnili svoje želje, ali ker so vas drugi zapeljali, da ste zapustili domovino, ste lahko ponosni na svoje poreklo. Kajti čeprav ste odšli nedavno od tod, boste ob obisku ali vrnitvi spoznali, da je napredek nove Jugoslavije nagel in nezadržen.

Naj se vam v novem letu 1962 izpolnijo vse tiste želje, ki jih gojite zase in za svojo družino, ki jih gojite za napredek svoje stare in nove domovine, ki jih gojite za blaginjo vse človeške skupnosti! Naj se nam vsem skupaj predvsem izpolni upanje, da se bo ohranil svetovni mir!

Zima Vrščaj
odgovorna urednica

Kakor je znano, so v začetku novembra v Münchenu aretirali jugoslovanskega državljana Lazo Vračarića iz Zagreba. Na podlagi 20 let stare tiralice, ki nosi žig s kljukastim križem, so našega državljana obdolžili, da je pred 20 leti med zadnjo vojno v Zagrebu napadel dva hitlerjevska vojaka, ko se je boril kot pripadnik narodnoosvobodilne vojne. Ta aretacija je močno razburila mednarodno javnost in so listi o tem obširno pisali. Šele na odločne intervencije je bil Vračarić izpuščen, akte, sestavljene ob aretaciji, je pa münchenska policija sežgala. — Na sliki: Laza Vračarić z jugoslovanskim generalnim konzulom v Münchenu Krstićem, ko se vrača iz zapora.

ČUVAJTE SVOBODO IN MIR ZA TO SMO DALI SVOJA ŽIVLJENJA

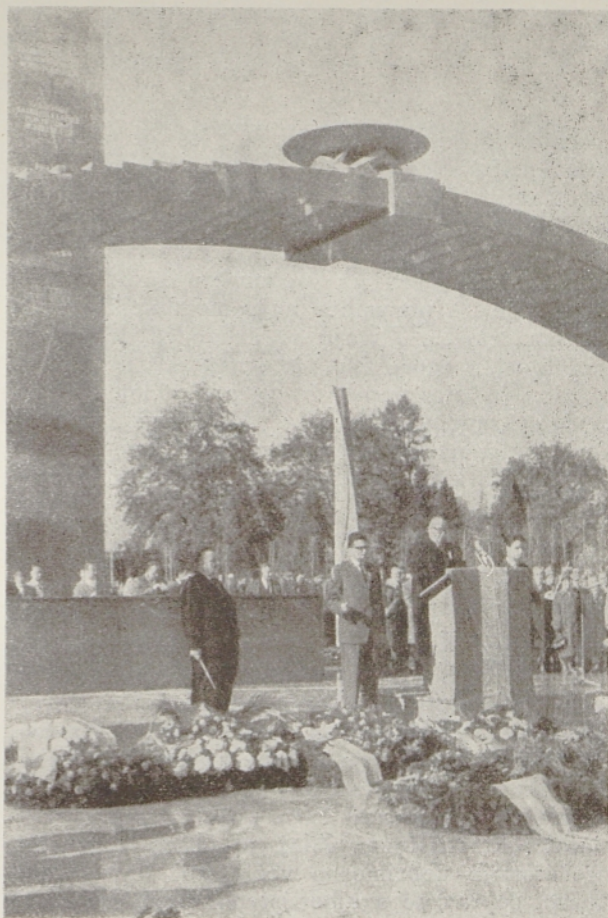
Na dan mrtvih smo se poklonili spominu vseh naših dragih, ki so odšli in se ne bodo več vrnili. Za njimi je ostal grob in v srcu bridek spomin. In poklonili smo se spominu vseh, ki so padli v borbi ali mučeniško umrli za to, da mi danes živimo svobodni. Na njivah miru po prostrani naši deželi, ob vseh številnih spomenikih so med jesenskimi cvetjem utripali tisočeri plamenčki sveč. V tem živem utripu je bila naša ljubezen, zvestoba, hvaležnost in zagotovilo: niste umrli — kajti v naših srcih in mislih živite!

V Grazu so na dan mrtvih odkrili veličasten spomenik žrtvam fašizma na centralnem pokopališču, kjer so nacisti po letu 1938, zlasti pa med zadnjo vojno pokopavali svoje žrtve. Spomenik sta postavili skupaj Avstrija in Jugoslavija. Petindvajsetmetrski granitni lok pred visokim granitnim stolpom simbolično prikazuje most miru in sodelovanja med obema deželama: most iz granita, katerega temelji so človeške kosti — kosti žrtev, ki so jih nacisti ustrelili, obesili, obglavili in kako drugače pobili. Dva tisoč šest sto imen je vklesanih na notranji strani granitnega loka. Tisoč dve sto šestnajst med temi je Slovencev, drugi pa so Avstrijci, Poljaki, Rusi, Čehi, Francozi, Italijani, Angleži, Nemci in Židje. Grozoten slavolok mrtvih v opomin živim, ki jih napis na granitnem stolpu v enajstih jezikih opozarja: »ČUVAJTE SVOBODO IN MIR, KAJTI ZA TO SMO DALI SVOJA ŽIVLJENJA!«

Tu so pokopani naši talci iz Gorenjske in Štajerske, sto žrtev s Frankolovega, ki so jih nacisti obesili po jablanah ob cesti, tu so jetniki iz celjskega Starega piskra, iz mariborske jetnišnice, tu počiva osem naših narodnih herojev, med temi legendarni pohorski »car« Alfonz Šarh s svojimi sinovi in vsemi borci Pohorskega bataljona... Še mrtvih se jih je okupator bal, zato je njihova trupla skrivaj vozil v daljni Graz.

Edinstveno učinkujoči spomenik so po načrtih slovenskega arhitekta Kobeta izdelali iz našega pohorskega granita domači delavci. Svečanosti ob odkritju se je udeležilo nad dva tisoč Slovencev — sorodnikov žrtev in predstavnikov organizacij Zveze borcev.

Venci so prekrili zeleno preprogo skupnega groba. Svečke so zagorele. Nad pet tisoč prisotnih.

Podpredsednik štajerske deželne vlade Fritz Mautzner med govorom ob odkritju spomenika. Ob njem stojita mladince s prižganimi baklami. Po govoru je g. Mautzner z baklo prižgal ogenj v žari vrh granitnega bloka in s tem simbolično odkril spomenik

med temi številni politični predstavniki in predstavniki tujih poslaništev, so prisluhnili besedam podpredsednika štajerske deželne vlade Fritza Mautznerja, ki je naglasil, naj bi ta spomenik na graškem pokopališču pomenil most med narodi, most, ki ga je zgradilo skupno trpljenje. Opominja naj današnji mladi rod, da se ti časi ne bi nikoli več vrnili.

Ko so izzvenele fanfare graške Filharmonije, pesmi graških pevcev in Invalidskega pevskega zbora iz Ljubljane, ki je zapel: »Kot žrtve ste padli v borbi za nas,« je spregovoril v imenu Zveze borcev, internirancev in invalidov Jugoslavije podpredsednik Zvezne ljudske skupščine FLRJ Franc Leskošek-Luka. Dejal je, »da je pokopališče v Grazu eden najbolj množičnih slovenskih grobov, ki jih je fašizem v drugi svetovni vojni posejal po taboriščih. Poudaril je, da spomenik prepričljivo dokazuje, kako avstrijski narod, ki je sam doživel vse zlo večletne okupacije in faši-

N A Š A O B L E T N I C A

Letos mineva osemnajst let, ko je predsedstvo Antifašističnega sveta narodne osvoboditve Jugoslavije (AVNOJ) v svobodnem Jajcu ob Plivji sprejelo zgodovinski sklep o ustanovitvi Federativne ljudske republike Jugoslavije. Od vseh praznikov, ki jih praznujejo narodi Jugoslavije, je 29. november najpomembnejši.

Leta teko... Zlivajo se drugo za drugim v preteklost, v zgodovino. Od tistega 29. novembra v Jajcu je letos minilo že osemnajst let. Kaj pa je to v zgodovini naroda? Malenkost, drobec! Toda kolikšna sprememba za nas Jugoslovane! V tem kratkem zgodovinskem obdobju je naš človek, ki je bil prej samo izkoriščana delovna sila, sprostil v sebi vse ustvarjalne moči in začel ustvarjati sam zase in za vso skupnost jugoslovanskih narodov boljše življenje. Danes ve pri nas vsak šolarček, da je Jugoslavija po dinamiki razvoja industrije med evropskimi državami na prvem mestu. V najbližji prihodnosti se bo obseg industrijske proizvodnje v Jugoslaviji povečal v primerjavi z letom 1939 petkratno. Predvojna Jugoslavija je bila izrazito kmetijska, zaostala in od tujega kapitala močno odvisna dežela, saj se je nad 75% prebivalstva preživljalo s kmetijstvom. Zdaj je obseg kmetijske proizvodnje neprimerno večji, kot je bil pred vojno, čeprav se s kmetijstvom preživlja samo še pičlih 50% vsega prebivalstva.

stičnega nasilja, cení in spoštuje ne samo svoje žrtve, pač pa tudi napore in žrtve drugih narodov. Ob tem spomeniku žrtvam enajstih narodnosti spoznavamo, kako globoke vezi med narodi in ljudstvi je spletla njihova skupna usoda pod fašistično okupacijo in skupni boj za osvoboditev.

Sorođniki so prižgali svečke v spomin svojim dragim

Ob vsakem 29. novembru pa se Jugoslovani spominjamo tudi gospodarskih, političnih in drugih uspehov, ki smo jih dosegli v zadnjem letu na najrazličnejših področjih. Naj omenimo na prvem mestu beograjsko konferenco, za katero je dala pobudo Jugoslavija. V teh burnih časih, ko atomska goba kot grozeča pošast plava nad vsem človeštvom in mu preti s popolnim uničenjem in ko nekateri zagrizeni vojni hujšakači še vedno mislijo, da je razne spore med narodi mogoče poravnati samo z atomskimi bombami, je Jugoslavija skupaj s številnimi drugimi miroljubnimi državami glasno povedala, da je samo aktivna in miroljubna koekzistenca tista pot, ki drži v mir in trajno sožitje med narodi sveta.

V letošnjem letu so naši kolektivi smelo začeli uvajati novi gospodarski sistem, ki bo še bolj utrdil in razvil naše gospodarstvo, saj postavlja ta sistem vse gospodarske organizacije v izenačen položaj, več pa bo imela in zaslužila edino tista, ki bo več in bolje delala.

V letošnjem letu je bilo zgrajenih spet več novih tovarn in drugih gospodarskih objektov. Nemogoče je na tem mestu naštevati vse nove objekte, ki smo jih zgradili v tem letu. Naj omenimo samo dva industrijska giganta, ki sta pomembna za vso državo — veliko tovarno žveplene kisline v Boru in tovarno superfosfata v

Danes odkrivamo ta spomenik ne samo zaradi našega globokega spoštovanja do vsakega človeka, ki je izgubil življenje v boju proti fašizmu» — je dalje naglasil govornik —, »ne samo zaradi iskrenega sožalja in čustvovanja do družin in svojcev, ki so izgubili najdražje, ampak tudi, ker terjata čas in življenje, da oživimo spomin na preteklost, da v nas ponovno zraste odpor proti vsem poskusom, da bi se vrnili tisti časi in tisti ljudje, ki so povzročili toliko zla. Želeli bi, da bi ob tem spomeniku, ob tem klicaju zgodovine pretreseni obstali in se zamislili nad strašno bilanco druge svetovne vojne — 52 milijonov človeških življenj. Želeli bi, da bi ta spomenik govoril mlademu rodu, kam je v 20. stoletju zapeljal človeka fašizem.

Veličastne žrtve vseh tistih, ki so tukaj pokopani, nam narekujejo, da njihovo izročilo, izklesano v ta kamen, uveljavimo v življenju. To pomeni, da si moramo prizadevati, da izkoristimo vsako možnost, ki resnično pospešuje mir. Za mir in nove mednarodne odnose so namreč odgovorne ne samo velike sile, ampak vsak narod, vsaka država in vsak izmed nas...»

I. S.

Prahovu ob Donavi, blizu bolgarske meje. Že v kratkem bo pritekla dragocena električna energija tudi iz doslej največje hidrocentrale »Split« nad Omišem. Letno bo dajala 1,5 milijarde kilovatnih ur. En sam agregat v tej elektrarni daje več energije kot dve elektrarni na Mariborskem otoku.

Letos je skoraj 50.000 jugoslovanskih mladincev in mladink dogradilo 138 km moderne asfaltne avtomobilske ceste od Grdelice pri Leskovcu v dolini Južne Morave do Skopja. Zdaj se je mednarodna avtomobilska cesta »Bratstva in enotnosti«, ki sega od Ljubljane in meja pri Avstriji in Italiji, pa z majhnimi presledki prav do Skopja, podaljšala že na 850 km. V prihodnjih letih se bo ta mogočna moderna prometna žila raztegnila prav do skrajnih meja na zahodu, tj. do jugoslovansko-grške meje. To bo cesta, ki bo že čez dve leti simbolično povezovala vse narode Jugoslavije in tudi Zahod in Vzhod.

Kaj pa druga področja — zdravstvo, kultura? Tudi tu bi lahko naštevali dolgo vrsto uspehov. Naj omenimo samo našega Nobelovca, književnika Iva Andrića, ki je ponesel slavo naše domovine po vsem svetu. V letošnjem letu smo na področju zdravstva uvedli prosto izbiro zdravnika. Vsak bolnik si lahko izbere, ne glede na svoje bivališče ali mesto svoje zaposlitve, tistega zdravnika, ki si ga želi in ki mu najbolj zaupa.

In če zaključimo s športom, ki je področje mladine. Letos je Jugoslavija bogatejša za dva svetovna in enega evropskega prvaka. Smučar Janez Šlibar je postal svetovni rekorder v smučarskih skokih z daljavo 145 metrov, ki jo je dosegel na velikih mednarodnih tekmah v Oberstdorfu (Zahodna Nemčija). Bruno Parma si je v ostri mednarodni konkurenci priboril naslov svetovnega mladinskega šahovskega prvaka, Miro Cerar pa je v Luxemburgu premagal vso elito evropskih orodnih telovadcev in tako prinesel v Ljubljano poleg dveh svetovnih naslovov še eno evropsko trofejo.

Naši narodi, predsednik Tito, naši delovni kolektivi so prejeli od vsepovsod brez števila čestitk in najlepših želja za nadaljnje uspehe, vmes so bile čestitke Jugoslovancev, zaposlenih v raznih tujih deželah, kjer so prav tako praznovali praznik domovine. Tople pozdrave so poslali člani jugoslovanskih poslaništev, Jugoslovanci v raznih afriških deželah, Azije in Južne Amerike ter Združenja Jugoslovancev iz več evropskih držav. Tudi jugoslovanski pomorščaki na naših ladjah, ki plovejo po Atlantiku in drugih oceanih in morjih na stotine milj daleč od domačih obal, so vedro praznovali praznik domovine ter s praznovanjem poslali brzozjavne čestitke predsedniku Titu. K prazniku so čestitali tudi predstavniki verskih skupnosti v Jugoslaviji.

Izseljenci so proslavili dan republike

Med prvimi poročili o proslavah dneva republike v naših izseljenskih društvih smo ob zaključku redakcije prejeli prva poročila iz Francije. V Merlebachu, središču jugoslovanskih izseljencev v vzhodni Franciji, so pripravila proslavo štiri izseljenska kulturno prosvetna društva. Slovesne akademije se je udeležilo nad 450 izseljencev. Navzoči so bili tudi predstavniki generalnega konzulata v Strasbourgu z generalnim konzulom Francem Žugljem. S proslave, ki je potekla v prisrčnem in vedrem vzdušju, so izseljenci poslali pozdravno brzozjavko predsedniku republike Titu.

Tudi jugoslovanski izseljenci, iz Pariza in okolice, so lepo proslavili dan republike. Proslava, ki je bila v slavnostni dvorani občine tretjega pariškega okraja, je organiziralo društvo »Bratstvo in jedinstvo«. Poleg jugoslovanskega konzula v Parizu Branka Jankovića se je proslave udeležilo okrog šest sto jugoslovanskih izseljencev.

Velike proslave ob dnevu republike so priredili tudi naši izseljenci v Argentini, Kanadi, ZDA in drugod. O teh bomo podrobneje poročali v prihodnji številki.

Ob dnevu republike so naši narodi in predsednik Tito prejeli tudi številne tople čestitke od šefov držav, oziroma predsednikov vlad. Med drugimi so poslali čestitke: predsednik Burmanske unije, predsednik Gane, predsednik Demokratične republike Vietnam, šef Kambodže, etiopski cesar, gvinejski predsednik, predsednik Tunizijske republike, predsednik Indije, predsednik Indonezije, maroški kralj, predsednik ZAR, predsednica ceylonske vlade, siamski kralj, iranski šah, japonski cesar, predsednik LR Kitajske, predsednik ZDA, angleška kraljica, nizozemska kraljica, belgijski kralj, grški kralj, predsednik ministrskega sveta ZSSR, predsednik Vrhovnega sovjeta ZSSR, predsednik Državnega sveta Poljske, predsednik ČSSR, predsednik prezidija Narodnega sobranja LR Bolgarije, predsednik predsedniškega sveta Madžarske, predsednik LR Romunije in mnogi drugi.

Ob dnevu republike je predsednik Tito za posebne zasluge na področju javne dejavnosti, s katero so prispevali k celotnemu napredku države odlikoval 7.077 državljanov — političnih, javnih in družbenih delavcev, gospodarstvenikov, znanstvenikov, kulturnih, prosvetnih in zdravstvenih delavcev itd. kakor tudi večje število mladinskih delovnih brigad, ki so se letos

posebno odlikovale po graditvi avtomobilske ceste Bratsva in enotnosti.

In kakor vse leto doslej — so tudi letos naši delovni kolektivi proslavili ta naš najlepši narodni praznik z vrsto pomembnih delovnih uspehov. V Anhovem je predsednik Izvršnega sveta LR Slovenije Boris Kraigher odprl obnovljeno cementarno. Nad pet tisoč članov kolektiva, okoličanov in gostov se je udeležilo slovesnosti. Obnovljena anhovska cementarna, ki letos praznuje 40-letnico, sodi zdaj med najsodobnejše obrate te vrste in njena zmogljivost se je celo povečala. V Ajdovščini je začela obratovati nova predilnica. V sodobnih svetlih tovarniških dvoranah je več desetih modernih predilniških strojev, ki bodo letno predelali nad 2.000 ton preje. Tovarno nameravajo v prihodnjih letih še povečati, tako da bo zaposlovala nad tisoč delavcev in delavk. V Dobravljah pri Ajdovščini so odprli nov kulturni dom, ki so ga zgradili Dobrovčani večinoma sami s prostovoljnim delom. V Novi Gorici je bil dograjen blok s 47 stanovanji in sedež okrajnega kmetijskega zavoda. Jeseniški železarji so izročili v obratovanje 170 metrov dolgo jekleno halo žične valjarne, ki je prvi objekt v okviru desetletnega plana rekonstrukcij in novogradenj železarne. V Gaberju pri Celju so odprli nove obratne prostore kovinskega podjetja Klima. V Tovarni emajlirane posode v Celju je na dan republike začela obratovati druga električna kontinuirana peč za žganje emajliranih izdelkov, s čimer bo tovarna povečala proizvodnjo od dosedanjih 6.500 na 10.000 ton emajliranih izdelkov letno. Izboljšala pa se bo tudi kakovost izdelkov.

V Mariboru so 29. novembra začeli z gradnjo največjega mostu iz prednapetega betona v Sloveniji, ki bo preko Drave povezal cestno magistralo Dunaj—Trst. Most bo dolg 293 metrov. Mariborčani so dobili tudi novo osemletno šolo. V Ljubljani so slovesno odprli novo poslopje Gozdarskega oddelka pri fakulteti za agronomijo, gozdarstvo in veterinarstvo. Ta oddelek bo skupaj z Inštitutom za gozdno in lesno gospodarstvo postal bodoči center za znanstveno delo v slovenskem gozdarstvu. Ob dnevu republike je dobila Rožna dolina v Ljubljani novo samopostrežno trgovino. To je že 38. samopostrežna trgovina v Sloveniji. K trgovini spada tudi mesarija, galanterija in mlečna restavracija.

Tudi v ostalih jugoslovanskih republikah so poleg brezštevilnih spominskih proslav, odkritij spomenikov padlih borcev, razstav itd. ob dnevu republike obogatili našo deželo s pomembnimi gospodarskimi pridobitvami. V Nišu so izročili namenu most preko Nišave, v Kuli v Srbiji je začela obratovati tovarna, v kateri bo 1.500 delavcev izdelalo okrog 2.000 ton armatur in drugih izdelkov. V Titovi Korenici so dobili tovarno lesnitnih plošč. Okrog dvajset vasi v Liki in Siska je dobilo električno razsvetljavo. Bosanska Gradiška je dobila novo poštno poslopje, v Kulen Vakufu je po enajst kilometrov dolgem daljnovodu prvič priteknel električni tok. V Štipu so izročili namenu novo prometno vozlišče, v Splitu pa so na zahodni obali splitske luke položili temeljni kamen za novi hotel, ki bo imel 14 nadstropij in bo med največjimi v naši državi.

Ustaški napad na jugoslovanske državljane v Zahodni Nemčiji

Še nobeno leto doslej niso bile proslave našega največjega državnega praznika 29. novembra tako številne, prisrčne in slovesne kakor letos ob 20-letnici vstaje naših narodov proti fašizmu. Ne le doma v Jugoslaviji, tudi vsepovsod po svetu, kjer žive naši ljudje, so z lepimi proslavami počastili ta veliki praznik rojstne domovine.

Sredi teh praznovanj, ko smo z vseh strani sveta prejeli poročila o lepo uspehah proslavah in številne čestitke k našemu prazniku, je kot črna sramotna kaplja padla vest: V soboto, 25. novembra je skupina ustašev v Zah. Nemčiji grobo napadla jugoslovanske državljane, zbrane na svečanem koncertu v počastitev narodnega praznika 29. novembra v Stuttgartu. Ustaški izkoreninjenjenci so vzklikali svoje znane ustaške parole, sramotili Jugoslavijo in tudi fizično na-

padli naše državljane. Hoteli so preprečiti proslavo, kar pa se jim ni posrečilo.

Jugoslovanski generalni konzul v Münchenu Slobodan Krstić je po švedskem poslanstvu v Bonnu, ki zastopa naše interese v Zah. Nemčiji, poslal oster protest ministru za notranje zadeve zahodnonemške pokrajine Baden-Württemberg, dr. Füllingerju. Opozoril ga je, da je v zahodnonemški pokrajini Baden-Württemberg že nad petnajst let nekaj skupin ustaških kvistingov, ki so med vojno sodelovali s Hitlerjem. Te skupine imajo tudi svoje subverzivne organizacije. Nedavna nesramna aretacija bivšega jugoslovanskega borca Laza Vračarića po zahodnonemških organih jim je dala nove »pobude« za izpade.

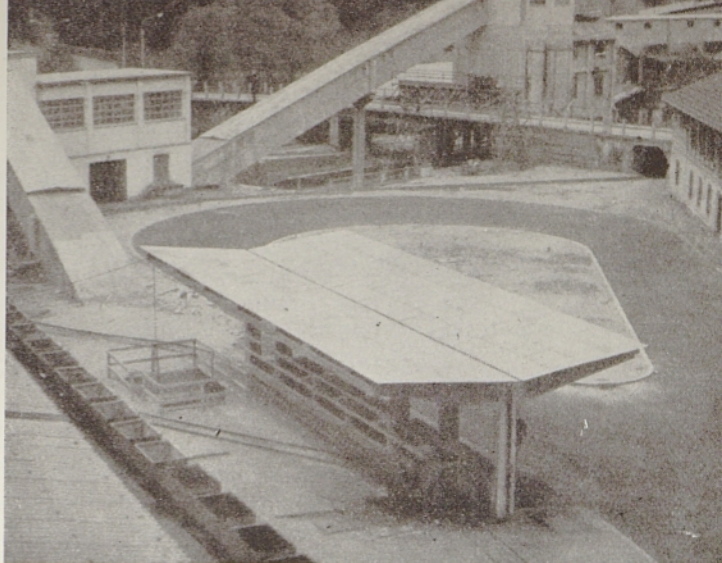
Divjaški napad peščice ustaških izkoreninjenjencev so naši ljudje doma in po svetu najostreje in z gnusom obsodili.

*Rekonstruirana kemična tovarna v Hrastniku
Odslej bodo premog iz obrata Kisovec z kamioni odvažali po novozgrajeni cesti*

Desno:

Rekonstrukcija separacije hrastniškega rudnika se bliža koncu

*Hrastniška mladina raste ob rastoči steklarni
V Trbovljah so začeli graditi novo bolnišnico*

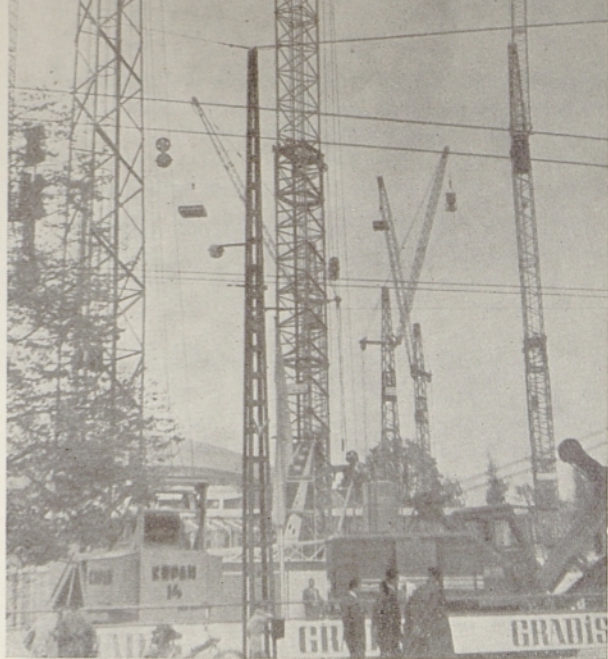

Najuspešnejši letošnji mednarodni velesejem v Ljubljani

V prostorih Gospodarskega razstavišča v Ljubljani je bil letos od 30. septembra do 8. oktobra II. mednarodni sejem gradbeništva, ki je bil po splošni oceni vsestransko najuspešnejša letošnja mednarodna sejemska prireditev v Ljubljani in resnično mogočna gospodarska manifestacija.

Od 30. septembra opoldne, ko se je sejem začel, do 8. oktobra zvečer, ko so zaprli vhode v sejemske prostore, si je kljub deževnemu vremenu, ki je trajalo ves teden, ogledalo to prireditev blizu 150.000 obiskovalcev iz vseh krajev države. Saj pa je na sejmu tudi bilo kaj videti. Razstavljaljo je nič manj kot 462 podjetij iz 14 držav, od teh 379 domačih in 83 tujih podjetij. Na sejmu so razstavljalje tvrdke iz naslednjih držav: Avstrija, Anglija, ČSSR, Danska, Francija, Italija, Madžarska, Poljska, Švedska, Vzh. Nemčija, Zahodna Nemčija, ZDA, ZSSR in Jugoslavija. Razstavljalci so pripeljali na sejem 1021 izdelkov (682 domačih in 339 tujih) — in sicer od najsodobnejših gradbenih strojev do modernih gradbenih potrebščin, ki jih v industrijsko bolj razvitih državah uporabljajo šele nekaj let.

Na sejmu so jugoslovanska podjetja dosegla prav lepe uspehe, zlasti s sodobnimi gradbenimi stroji — žerjavi, betonarnami, avtotankerji za prevoz cementa, raznimi protistrujnimi mešalci

Značilna razstava ob letošnjem mednarodnem sejmu gradbeništva

betona, bagri, demperji, skreperji in drugimi stroji. Pokazalo se je, da je naša strojna industrija že v veliki meri sposobna opremiti gradbena podjetja z najsodobnejšimi stroji, prav lahko pa bi naši proizvajalci te stroje v večji meri kot doslej tudi izvažali.

Mednarodni sejem gradbeništva pa je v celoti uspel tudi glede poslovnih stikov. Na sejmu je bilo sklenjenih za blizu 22 milijard din kupcij. Pri tem so prišla na svoj račun tudi mnoga tuja podjetja, saj so naša gradbena podjetja kupila skoraj za 8,5 milijonov dolarjev sodobnih gradbenih strojev, zlasti iz Italije, Poljske, Zahodne Nemčije, ZDA, Anglije in Vzhodne Nemčije.

I. P.

Murska Sobota je dobila novo tovarno za izdelavo težke konfekcije. Slika je z otvoritve tega obrata

NOVO NA KOPRSKEM

Ljudje, ki poredko zahajajo v metropolo ob slovenski obali, kaj radi pravijo, da je Koper mesto kontrastov, kjer se na vsakem koraku prepletata srednji vek in novi čas. To delno drži in to tudi povzroča velike preglavice arhitektom, ki se trudijo, da bi oboje združili v harmonično celoto in da bi mestu ob ohranitvi starih znamenitosti omogočili naglo rast. Ker je v mestu le malo zazidalnih površin, so se urbanisti po dolgih razpravah odločili, da bo Koper rasel v višino. Zanimivo je, da bo imel podobno obliko kot v srednjem veku, ko so ga krog in krog obdajali stolpi. Ti so tedaj služili v obrambne namene, letos zgrajeni stolpi pa služijo za stanovanja. Zgradili so jih šest in v njih je 160 stanovanj. Z novima stolpnicama, ki sta sredi mesta zrasli prav tako letos oziroma lani ter novim naseljem na Belvederu in v okolici mesta, je število stanovanj, zgrajenih v zadnjih letih v Kopru, naraslo na dobrih 800.

Zanimivo je, da so postavili obrobne stolpice na mesto, kjer je bilo še lani morje plitvega Škocjanskega zaliva. Ta zaliv izsušujejo, da bodo pridobili 240 ha novih površin, ki bodo služile za stanovanjske soseske, industrijski del mesta in seveda pristanišču.

Pristanišče je dalo Kopru nov utrip. Koprčani so nanj zelo ponosni kljub temu, da ima šele skromnih 270 metrov operativne obale. Toda ob tej obali lahko pristaneta že dve čezoceanski ladji hkrati. Od tod drži redna proga v Severno Ameriko, pa proga okrog sveta, tu se ustavljajo ladje, ki nakladajo les, pripeljejo pa povečini južno sadje. Koper se je namreč specializiral za uvoz in manipulacijo z južnim sadjem. V ta namen so v pristanišču uredili velike naprave za razkuževanje in dozorevanje sadja, kajti nezrelo sadje je pripravnejše za prevoz po morju. Dozori pa lahko v velikih jeklenih celicah, kar je seveda veliko bolj gospodarno kot prevoz zrelega sadja. Koprške celice za dozorevanje imajo 650 prostorninskih metrov prostora. Zgradili so jih konec letošnjega leta.

Seveda pa so istočasno v Kopru zrasla pristaniška skladišča. Koper ima že 15.000 m² pokritih in 40.000 m² odkritih skladišč, 17.000 m² pa jih še grade.

Koprsko pristanišče se tako naglo razvija, da kar kliče po železniški zvezi z zaledjem, ki je Koper še nima. In odločitev je že padla. Železniški strokovnjaki že pripravljajo načrte »železne kače« med Koprom in 35 km oddaljeno Kozino. V urbanističnem načrtu pa so vrisali železniško

postajo in industrijske ture. To je seveda še pešem bodočnosti. Toda ker gre vse tako hitro, ni pretirano, če rečemo, da bo prvi vlak prisopihal v Koper čez pet let.

Takrat bo tudi današnja tovarna motornih vozil »Tomos« drugačna kot je danes. Spominjam se pred leti, ko so na prostorih današnje tovarne veliki traktorji orali zemljo, da bi uredili velik vinograd. Potem so delo ustavili in začeli graditi tovarno motornih koles. V kratkem času je zrasla tovarniška dvorana, v kateri je prostora za dve nogometni igrišči. V njej so izdelovali najprej motorna kolesa, kakih 40.000 na leto, potem so začeli montirati majhne avtomobile v sodelovanju s francosko tovarno Citroen. Ker so ti avtomobili kljub izredni praktičnosti precej čudne oblike, se jih je prijelo ime »spaček«. Letos je spaček dobil brata, ki je prav tako praktičen in povrh še zelo lep. Tudi tega so že začeli mon-

Ami-6, novi izdelek Tovarne motornih vozil TOMOS v Kopru — izdelan po licenci francoske avtomobilske tovarne Citroen

V novem koprskem pristanišču dela hitro napredujejo

tirati in izdelovati posamezne dele. Izdelovali pa ga bodo prav tako v kooperaciji s francosko tovarno Citroen. Zanj se potrošniki še bolj zanimajo kakor za »spačka« ali »fička«, ki ga izdeluje v Kragujevcu tovarna »Zastava« po licenci italijanske tovarne Fiat.

Seveda pa razvoj avtomobilske industrije v Kopru terja zgraditev novega obrata, saj je povpraševanje po avtomobilih v Jugoslaviji vsak dan večje. V zadnjih letih se je število motornih vozil na naših cestah podvojilo. Živahen pa je zlasti promet v koprskem obalnem pasu, ki slovi kot turistično področje. Tu ima seveda glavno vlogo Portorož, kjer v času turistične sezone slišiš skoraj vse jezike sveta. Zlasti letos je bilo tu veliko gostov. Še konec oktobra je v Portorožu letovalo kakih 500 turistov iz nordijskih držav. Spričo dolge sezone je imel Portorož letos rekorden obisk.

Toda ne bo dolgo, ko bo imel Portorož tudi na stotine zimskih gostov, kajti prav zdaj so začeli graditi termalno kopališče, kjer bodo zdravili revmatike in ljudi, ki jih tarejo druge bolezni. Zdravilo pa je morsko blato, ki ga bodo napeljali v kopeli iz bližnjih solarn. To blato se je namreč obneslo kot izvrstno zdravilo, koristno pa je tudi za shujševalno kuro. Sodeč po zanimanju za te termalne kopeli, ki bodo urejene v začetku prihodnjega leta, bo moralo osebje v njih negovati goste kar v dveh izmenah. Zato upravičeno računajo, da bo poslej imel Portorož neprekinjeno turistično sezono.

B. Tome

Slovenska vas in jugoslovansko kmetijstvo

Tudi slovenska vas se je zadnje čase zelo spremenila, čeprav se to na zunaj povsod še ne kaže kdo ve kako očitno. Mnoge slovenske vasi so res na zunaj še zmeraj »idilične«, predvsem tiste, ki so še v nekakšnem zatišju, odmaknjene od živahnih prometnih tokov in industrijskih krajev. Vendar valovi novega časa pljuskajo že v sleherni slovensko vas. Ne le da je elektrika prodrla v vse naše vasi in da se tudi na marsikateri kmečki hiši košatijo televizijske antene, marveč prodira na podeželje čedalje bolj tudi motorizacija. Motorna kolesa, zlasti mopedi, so še bolj zblížali vasi in mesta. Poslej odhaja iz vasi v tovarne in na delo v druge, nekmečke poklice čedalje več kmečke mladine. Presenetljiva je ugotovitev, da je v Sloveniji pravega kmečkega prebivalstva v primerjavi s prejšnjimi leti komaj četrтина. Stare slovenske vasi v resnici ni več. Spremenila se je. Hkrati pa se seveda spreminja tudi kmetijstvo samo.

Spremembe so tu in preobrazba vasi se hitro nadaljuje, čeprav imajo zasebni kmetje še večji-

no obdelovalne zemlje, četudi kmet marsikje še orje s svojo živino, kakor je oral pred desetletji, in čeprav še pase svoje črede po planinah, kjer lahko naletimo na stoletne pastirske kočee ali preproste sirarne. Značilnost dandanašnjih sprememb ni v tem, marveč med drugim zlasti v tem, da je zdaj na vasi čedalje manj mladine in od leta do leta več starejšega kmečkega prebivalstva, ki zaradi starosti počasi opušča svoje poklicno delo ter ponuja zemljo bodisi v najem, bodisi naprodaj. Hkrati pa se tudi čedalje bolj uveljavljajo nove vrste posestev in oblike sodelovanja med kmeti ter zadrugami. Nastajajo družbena posestva, ki so nekatera v zadnjih letih že prerasla v tako imenovane kombinata, to je v posebna gospodarska podjetja, ki združujejo ne le kmetijske obrate (oddelke), marveč tudi nekatere industrijske, zlasti predelovalnice pridelkov. Zadruge tudi same ustanavljajo ali širijo svoje »ekonomije«, posestva, predvsem živinorejske obrate. Nastajajo tako imenovane farme, to so sodobneje urejena živinorejska pose-

stva z velikimi hlevi, zboljšanimi pašniki in z boljšimi pasmami živine v velikih čredah. Precej kmečkega prebivalstva, ki se je doslej preživljalo na svoji zemlji, je zdaj že zaposlenega, bodisi na družbenih posestvih, bodisi pri zadru-gah ali pa je v pogodbenem razmerju z zadru-gami.

Toda to ni kakšna posebnost slovenske vasi. To velja za vse jugoslovansko kmetijstvo, čeprav je v drugih jugoslovanskih republikah še precej večji odstotek kmečkega prebivalstva kakor pa v Sloveniji. Povprečno je zdaj v vsej državi le polovica izrazitega kmečkega prebivalstva, medtem ko ga je bilo pred vojno dve tretjini do tri četrtine.

Hitre spremembe na jugoslovanski vasi in v kmetijstvu nasploh nastajajo seveda predvsem pod vplivom maglega razvoja industrializacije. Vendar je to le ena stran, ki odloča v preobrazbi našega kmetijstva. Kmetijstvo se mora preobraziti že zaradi tega, ker je bilo doslej še zelo zaostalo in ker je bilo zaprto bolj ali manj vase — v krog svojega zaostalega gospodarjenja. To se pravi, da kmetijstvo ni dajalo dovolj pridelkov za trg, marveč je veliko večino pridelkov porabilo kmečko prebivalstvo samo. Kolikor pa je kmečko prebivalstvo dajalo pridelkov za trg, si jih je moralo pogosto dobesedno odtrgati od ust. Zato pa je tudi stara Jugoslavija izvažala razmeroma mnogo pšenice, medtem ko se je kmečko prebivalstvo večinoma prehranjevalo s koruzo. Po vojni je Jugoslavija uvažala pšenico, toda ne morda zato, da je pridelala zdaj kaj manj, marveč, ker ima tretjino več prebivalstva (približno šest milijonov več) in ker je razen tega mestnih prebivalcev mnogo več. Podatki pa tudi kažejo, da se je zelo spremenila prehrana kmečkega prebivalstva. Tako zdaj tudi kmečki prebivalci porabijo sami več pšenice, mesa in sladkorja kakor v starih časih.

Spričo tako korenitih sprememb je treba seveda v kmetijstvu premagovati zelo mnogo veli-

Melioracija na Kresniškem vrhu

kih težav. Družbena posestva z zadrugami morajo zdaj toliko hitreje prevzemati odgovorne naloge, kolikor bolj odмира zasebno, staro kmetijstvo. Skupni pridelek zasebnega kmetijstva se hitro zmanjšuje, naraščajo pa pridelki na družbenih posestvih. Vendar pravega ravnotežja ni tako lahko doseči. Noben prehod ni gladek. Družbena posestva in zadruge še niso mogle povsod dovolj hitro prevzemati zemlje — bodisi je najemati, bodisi kupovati —, ki so jim jo nudili kmetje.

Značilno je med drugim, da so letos družbena posestva in zasebni pridelovalci v sodelovanju z zadrugami pridelali približno polovico pšenice ali dobro desetino več kakor lani. Pri tem je treba upoštevati, da je bila letošnja letina razmeroma slaba, zlasti za ozimino na najpomembnejših jugoslovanskih žitnih področjih. Če bi letos družbeno kmetijsko področje ne dalo svojega deleža skupnosti, bi ostali skorajda brez kruha ali bi morali uvoziti večino krušnega žita.

Naša država potrebuje na leto približno štiri milijone ton krušnega žita (pri tem koruza ni všteta). Letos smo pridelali v državi kake tri milijone 500.000 ton pšenice. Če bi vreme ne bilo tako izredno neugodno, bi bilo pridelka 800.000 ton več in bi lahko nekaj žita celo izvozili. Toda če bi tudi zasebni kmetje dosegali takšne povprečne pridelke na hektar, to se pravi, če bi tako obdelovali zemljo in sejali takšno seme kakor na družbenih posestvih, bi bilo celo letos dovolj pridelka.

Naša država se uvršča med prve tri, štiri dežele, ki pridelujejo največ koruze na svetu. Jugoslovanska koruza je naše najpomembnejše kmetijsko izvozno blago. V prihodnjih letih bo mogoče doseči, da bo Jugoslavija pridelala na leto 10 milijonov ton koruze (milijon vagonov).

Traktorje in številne druge kmetijske stroje izdelujemo za domačo rabo in tudi izvažamo

Letošnja žetev rodovitne pšenice na Dravskem polju

Že letos bi pridelali sedem milijonov ton koruze, ko bi suša spomladi ne zadržala setve, med rastno dobo pa rednega razvoja rastlin. V pokrajinah, kjer pridelujejo največ koruze, ni deževalo tri mesece. Če bi bila vsa zemlja obdelana tako, kakor jo obdeluje še večina zasebnih kmetov, ki ne sodelujejo z zadrugami, bi bil letošnji pridelek malenkosten. Tako pa smo vendar pridelali štiri milijone ton koruze. Še pred desetimi leti bi takšna suša, kakršna je bila letos (in kakršne ni bilo zadnjih sto let), pobrala ves pridelek.

To sta le dva letos najznačilnejša primera, ki kažeta, kako mogočno že vpliva družbeno kmetijsko področje v Jugoslaviji na vse gospodarsko življenje. Z drugimi podatki bi n. pr. lahko še dokazali, da je jugoslovansko kmetijstvo na splošno res lepo napredovalo. To najlepše dokazujejo povprečni hektarski pridelki v posameznih letih. Vedeti je treba, da so zdaj pri nas povprečni hektarski pridelki po dvakrat do štirikrat večji kakor pred vojno in tik po nji. Tako je n. pr. lani povprečni hektarski pridelek hibridne koruze v Sloveniji (ki ni najprimernejše pridelovalno področje za koruzo) že presegel 42 stotov. Nadalje v Sloveniji dosegamo velik povprečni hektarski pridelek hmelja, krompirja in v novejših vinogradih tudi grozdja. Prav tako je na zboljšanih travnikih izredno narasel pridelek krme. Na njivah družbenih posestev so dosegli

Nove sadne plantaže v Vinjah na Dolskem pri Ljubljani

že takšne pridelke silažne koruze, da se lahko ponašajo pred svetom. Tako bi lahko dolgo naštevati, kaj vse je že naše kmetijstvo doseglo. Toda povedati je treba pravzaprav le to, da je popolnoma zgrešeno mnenje, češ v deželah, ki se hitro industrializirajo, kmetijstvo zaostaja in izgublja svoj pomen.

Nova Jugoslavija res ni več le kmetijska dežela in zlasti ne zaostala, je pa kljub temu, da se njena industrija v primerjavi z industrializacijo po svetu najhitreje razvija, tudi kmetijsko zelo pomembna in postaja še pomembnejša. Na svetovnem trgu bo njeno blago že v bližnji prihodnosti pomenilo zelo mnogo. Razvoj našega kmetijstva pa bo seveda pripomogel, da bo prihodnost slovenske vasi lepa, čeprav bodo naše vasi spremenile svojo podobo.

France Slokan

Nočemo pomoči, temveč pošten trgovinski dogovor

Pri nas je bila, kakor smo že omenili, letos velika suša, ki je povzročila manjši pridelek pšenice in koruze kakor v prejšnjih letih. V nekaterih krajih ni bilo dva do tri mesece dežja in to prav v žitorodnih krajih. Zato smo prisiljeni, da pšenico uvozimo. Te naše težave s pšenico pa hočejo nekateri naši nasprotniki v zunanem svetu izkoristiti za pritisk na našo državo. Ni jim bilo vseč, kar smo govorili na beograjski konferenci, in pravijo, da zato ni treba Jugoslaviji pomagati, da ji ni treba dajati pšenice, da je ni treba hraniti. Jugoslavija pa je na beograjski konferenci povedala samo to, kar vedno govori in je jasno pokazala, da se vztrajno bori za ohranitev miru v svetu in za sodelovanje med državami ne glede na to, kakšen je družbeni red v posameznih državah. Maršal Tito je v svojem govoru ob proslavi izgradnje mladinske ceste v Skopju v Makedoniji rekel, da ne prosimo pomoči, temveč da se želimo enakopravno dogovoriti o nakupu pšenice, da nam naj dajo kredit z obveznostjo, da ga odplačamo v denarju, kakor se pač trguje med državami. In ker ne bomo dopustili, da bi ljudje stradali kruha, bomo pšenico kupili pač tam, kjer nam jo bodo prodali. Kljub temu torej, da skušajo nekateri izkoristiti našo stisko zaradi pšenice Jugoslavija ne bo spremenila svoje miroljubne politike in se ne bo vključila v noben blok in ne bo zapravljala zaupanja držav, ki so izven blokov in ki se borijo proti kolonializmu in zatiranju nasploh. Mi želimo mir, želimo sodelovati z vsemi drugimi državami ne glede na družbene sisteme, in smo proti slehernemu vmešavanju ene države v notranje zadeve drugih.

Nove poti izobraževanja za poklice in druge službe

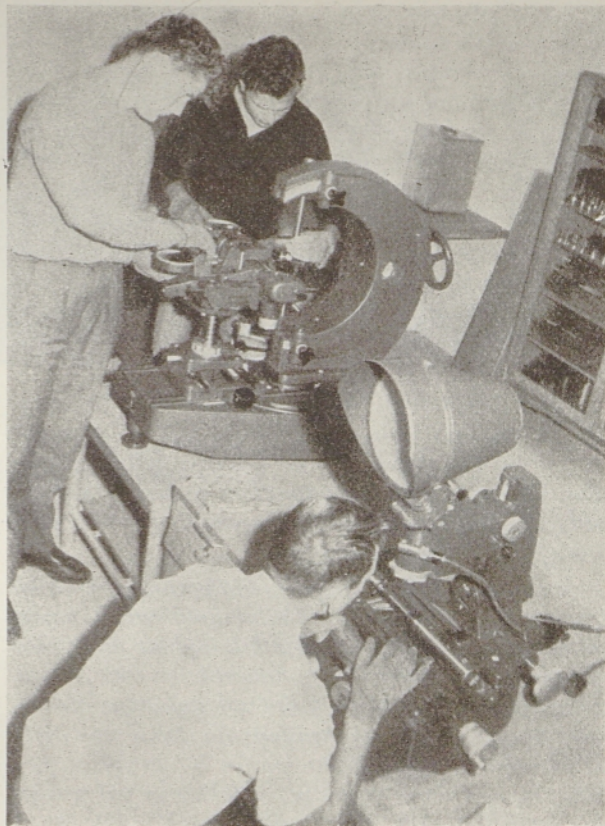
V Sloveniji in drugih krajih države je zadnji čas zelo veliko govora o šolstvu in njegovem namenu.

Vzrokov za to je precej. Otrok, ki zapusti osnovno šolo, se odloči, ali pojde takoj v poklic ali se bo na gimnaziji pripravljajal za univerzo oziroma za kako drugo višjo šolo ali pa se bo odločil, da se v strokovni šoli izuči za tehnika te ali one stroke. V teh treh oblikah je srž vsega izobraževanja na srednji stopnji. Podjetja — industrijska in druga — so ponekod ustanovila svoje centre, ki so se iz vajemskih šol za svoje namene razvili v prave šole. Gimnazija — pripravljalnica za univerzo — je prišla v izjemen položaj, ker je v sklopu drugih srednjih šol ostala tako rekoč edina, ki ne daje možnosti, da se dijak more po končani šoli takoj zaposliti. Strokovne šole pa so premalo ustrezale namenu, ker so tako znanje potrebovali ne le mladi dijaki, temveč tudi tisti, ki so že zaposleni, nimajo pa potrebnega teoretičnega znanja. Tudi z vsebinske strani te šole niso dajale tistega, kar bi morale. Bile so premalo povezane s svojo stroko. Industrija, recimo kemična, se je razvijala po svoje, šole zanjo pa je ustanavljal bolj ali manj državni prosvetni aparat. Posledica tega je bila, da je bila prosveta eno, gospodarstvo pa drugo.

V finančnem pogledu pa so bile šole v primerjavi z gospodarstvom popolnoma v neenakopravnem položaju. Gospodarska podjetja so bila bolj ali manj samostojna, šole pa ne. Razlike so bile tudi med izobraževalnimi ustanovami samimi. Izobraževalni center pri kakem podjetju je bil sestavni del podjetja, redne šole pa pod državno upravo.

V risalnici tehniške srednje šole v Ljubljani

V laboratoriju — merilnici na tehniški srednji šoli v Ljubljani

Ker se to nikakor ni skladalo z našo družbeno ureditvijo v drugih panogah dejavnosti, na primer industrije in trgovine, je izšlo v zadnjih dveh letih več predpisov in navodil, ki načelno urejajo šolsko problematiko in jo vključujejo v naš celotni življenjski ritem. Osnovne misli so, da naj bodo šole v vsakem pogledu enakopravne z drugimi dejavnostmi, tudi v tem, da bodo same odločale, kako bodo razporejale dohodke. Finančno naj jih vzdržuje oziroma podpira predvsem tisti, ki ima od njih neposredne koristi, to je gospodarske organizacije, komune in drugi neposredno zainteresirani, ne pa država kot taka. Naloga šole pa je, da se kar najbolj poveže s tistimi, za katere izobražuje ljudi.

Da ne bomo govorili samo na splošno, si oglejmo primer. Ta je bolj živ in pove več. Poglejmo tehniško srednjo šolo za strojno stroko v Ljubljani, ki je za naš namen najbolj zanimiva.

Še po vojni je bila v Ljubljani tehniška srednja šola, ki je imela več oddelkov, na primer gradbenega, strojnega, kemijskega, elektrotehniškega. Pred nekaj leti pa so se te šole osamosvojile. Šola za strojno stroko je ena izmed njih.

Njen osnovni namen je, da izobražuje tehnike z znanjem iz strojništva. Strokovnjakov s tako

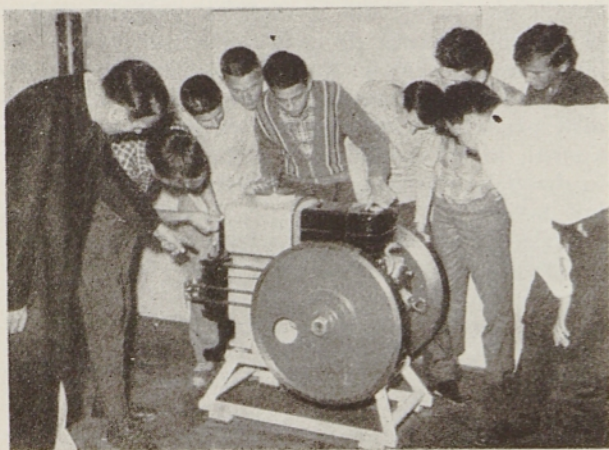
stopnjo izobrazbe v gospodarstvu zelo primanjkuje. Zanimivo pa je, da vendarle velikanska večina absolventov ne gre v službo, ampak študirat naprej na univerzo. Tako je tudi v drugih srednjih strokovnih šolah. Prosvetni organi se zato trudijo, da bi našli način, kako bi stvar normalizirali.

Naval mladine, ki je končala obvezno osemletno osnovno šolo, je na to šolo zelo velik. Zadnja leta ne morejo sprejeti niti vseh tistih, ki so na sprejemnih izpitih pokazali, da so sposobni zanj. Take dijake večinoma sprejemajo gimnazije.

Pouk traja štiri leta in obsega nekaj predmetov za splošno izobrazbo, večina pa jih je strokovne narave. Praktičnega dela je približno petina. Obvezna je še enomesečna praksa v kakem podjetju, kjer mora dijak izpolniti določen program, ki mu ga je dala šola.

V šolskih delavnicah se seznanjajo ne samo s stroji in z delom ob njih, ampak tudi z našim celotnim življenjem v podjetjih. Šolske delavnice ne spadajo v sklop šole, temveč so samostojna ustanova, ki deluje na principu gospodarske organizacije. Dijaki se seznanjajo tako v njih z družbenim upravljanjem, to je — uvajajo se v delavsko samoupravljanje, sodelujejo pri gospodarjenju delavnic itd.

V šolo se lahko vpišejo tudi fantje in dekleta, ki so končali vajensko oziroma industrijsko šolo. Te šole dajejo manj znanja kot tehniška srednja šola in so bolj usmerjene v konkretne potrebe v gospodarstvu, to je bolj za določene poklice. Zadnji čas vse bolj prevladuje mnenje, naj bi take šole združili, oziroma jih preobnavali v poklicne šole.

Dijaki si ogledujejo stroj, ki ga bodo montirali v drugem laboratoriju, t. j. v laboratoriju za preizkušanje strojev. Ko bodo tega opremili, se bodo lotili še tretjega

Šola za strojno stroko in še nekatere druge organizirajo namreč po vsej Sloveniji svoje oddelke, v katerih se izobražujejo odrasli, to je ljudje, ki so že zaposleni.

Tako šolanje odraslih je v nekaterih drugih državah že zelo razvito, pri nas pa tako rekoč šele dobiva organizirano obliko. Kaže pa, da je zanimanje zanj zelo veliko tako v gospodarstvu kot tudi med neposrednimi interesi. Ponekod so uporabili tak sistem, da se s to dejavnostjo ukvarjajo delavske in ljudske univerze, na primer v Zagrebu, v Sloveniji pa se večinoma šole za odrasle pridružujejo rednim šolam, seveda, če sta obe šoli enaki. Ustanove jih pri šoli sami ali pa v kakem drugem kraju; tam pač, kjer je potrebno.

Tehniška šola za strojno stroko ima take oddelke v Ljubljani, Kamniku, Škofji Loki, Trbovljah, Kočevju, Črnomlju, Novem mestu, Novi Gorici in v podjetju Litostroj. Pobudniki in organizatorji so bile delavske in ljudske univerze in posamezna podjetja v teh krajih. Ti organizirajo tudi strokovnjake, ki predavajo posamezne predmete. Matična šola pa skrbi le za to, da je kakovost pouka enakovredna tistemu na matični redni šoli. V počitnicah, ko rednih dijakov ni v šoli, organizirajo vaje v laboratorijih svoje šole v Ljubljani.

Po obliki je pouk podoben študiju na univerzi. Preden se vpišejo, organizirajo zanje pripravljalne tečaje in ob koncu tečaja dijake testirajo. Vpisati se more tudi, če rezultat testa ni bil zadovoljiv. Število šolskih ur je manjše kot na redni šoli, so pa veliko bolj zgoščene, ker so predavanja namenjena odraslim, in sicer takim, ki stroko že poznajo. Izpite opravljajo po enakem kriteriju takrat, ko snov znajo. Določene omejitve so le glede tega, da se v nekatere semestre slušatelj ne more vpisati, dokler ni opravil predpisanih izpitov.

Ko študent konča šolo v takem oddelku, dobi spričevalo matične šole in popolnoma enake pravice in dolžnosti, kot jih dobi skupaj s spričevalom dijak redne šole.

Stroške za šolanje plačujejo različno. V redni šoli je šolanje brezplačno, v oddelkih za odrasle pa je različno. Za nekatere krijejo stroške gospodarske organizacije, kjer je posameznik zaposlen, drugi plačujejo sami, tretji pa nekaj sami, nekaj podjetje. Šola se najbolj ogreva za tako dvojno obliko.

Zanimanje za te oddelke je kot rečeno veliko. Trenutno je v njih 1200 slušateljev, v redni šoli pa 700.

Razen te oblike izobraževanja zaposlenih je organizirala šola v sklopu ljubljanske dopisne šole še dopisno šolo za strojno stroko. Tudi tu je prijavljenih izredno veliko kandidatov.

Nova veterinarska fakulteta v Ljubljani, ki so jo odprli v septembru

Prvi veterinarji na ljubljanski univerzi

Vse večji razvoj slovenske živinoreje je terjal tudi ustrezen razvoj slovenskega veterinarstva. V ta namen so leta 1956 na fakulteti za agronomijo in gozdarstvo v Ljubljani ustanovili še oddelek za veterinarstvo. Tako slušateljem veterinarstva poslej ni bilo treba več študirati v Zagrebu. Na ljubljanski veterinarski oddelek se je še to leto vpisalo prvih 35 slušateljev, precej novih slovenskih fantov in deklet pa vsa naslednja leta.

Toda tudi študij veterinarstva so začele spremljati težave. Nastajale so predvsem zaradi pomanjkanja prostorov. Veterinarski oddelek jih pravzaprav ob ustanovitvi ni imel. Na pomoč mu je priskočila veterinarska bolnišnica v Mestnem logu z barakami, ki pa so bile za študij neustrezne, pretesne.

Upanje na zboljšanje razmer se je pokazalo pred dvema letoma, ko so začeli izdelovati načrte za novo središče za celotno fakulteto za agronomijo, gozdarstvo in veterinarstvo. Do tega je prišlo zategadelj, ker do sedanji fakultetni prostori ne ustrezajo več. Kmetijsko stroko študira že kakih 800 slušateljev in poslopje je za tolikšno število premajhno. Najprej je začel graditi gozdarski oddelek ob Večni poti pod Rožnikom, kmalu zatem so začeli graditi poslopja veterinarskega oddelka v Mestnem logu. Ker so si ta fakultetna poslopja blizu, so v načrtu določili, naj bi tudi poslopja agronomskega oddelka gradili ob Večni poti. Tu bodo poslopja katedre za poljedelstvo in žlahtnjenje rastlin, katedre za sadjarstvo, vinogradništvo, vinarstvo in vrtnarstvo, katedre za živinorejo in prehrano domačih živali, katedre za varstvo, pedologijo in prehrano rastlin, za kmetijsko tehnologijo ter osrednje fakultetno poslopje. Gozdarski oddelek bo med drugim zgradil tudi poslopje za lesno industrijsko smer študija.

Prednosti novega središča pod Rožnikom so očitne. Ker bodo vsi oddelki blizu, bo mogoče bolje izkoriščati učno osebje. Blizu bodo tudi slušatelji, saj je študentovsko naselje oddaljeno komaj 800 metrov. Gozdarski in agronomski oddelek potrebujeta veliko laboratorijsko polje. Kot nalašč ga bo mogoče urediti ob Glinščici. Sprva bo merilo 30 ha, potlej pa 50. Gozdarski oddelek pa bo uporabljal tudi zeleni gozdni pas, ki se ondi razteza pet kilometrov naokoli. Novo fakultetno središče bo lahko sprejelo kakih 1500 slušateljev. Popolnoma dograjeno naj bi bilo do leta 1965. Še poprej, do konca prihodnjega leta, pa nameravajo dograditi vsa štiri poslopja veterinarskega oddelka.

Prvo poslopje veterinarskega oddelka so dogradili nedavno. Vanj so se vselili slušatelji, uprava oddelka, osrednja veterinarska knjižnica itd. Poslopje so slovesno odprli konec septembra, hkrati pa so podelili tudi diplome prvim diplomantom — veterinarjem na tej fakulteti. Diplomanti so se kot slušatelji prvi vpisali na novo ustanovljeni veterinarski oddelek.

Tone Čuk

Heerlen, 25. novembra 1961.

Dragi tovariš predsednik!

VAM IN KOLEKTIVU MATICE
K DNEVU REPUBLIKE — 29. NOVEMBRU
NASE NAJPRISRČNEJSE ČESTITKE!

Tajnik:
Albert A. Sibret

Predsednik:
F. Anderluh

*Jugoslovansko društvo »EDINOST«
Heerlerheide v Holandiji*

Izgubili smo dva pomembna slovenska znanstvenika

Daljši bolezni, ki je bila tudi posledica internacije v zloglasnem taborišču Dachau, je 10. novembra v Ljubljani podlegel profesor ljubljanske univerze dr. Božo Škerlj. Doživel je komaj 55 let. Dr. Škerlj je bil naš antropolog svetovnega slovesa (antropologija je veda v človekovem načinu življenja in človekovem duševnem ustroju). V antropološki znanosti se je specializiral v številnih deželah po svetu — Angliji, Švici, Norveški, Švedski, Poljski in ZDA — ter je bil po osvoboditvi predsednik Jugoslovanskega antropološkega društva. Napisal je nad dve sto znanstvenih razprav in se zlasti izkazal kot borec proti zagovornikom rasizma. Postal je član Angleškega kraljevskega antropološkega društva. Nedavno so ga angleški antropologi naprosili, da bi napisal svetovno knjigo o človeških rasah. Ustvaritev tega dela, ki bi pomenilo nov velik uspeh naše znanosti v svetu, je žal preprečila smrt.

Leta 1952 je profesor Škerlj s soprogo obiskal Ameriko, kjer si je v 11 mesecih nabral številne otise, ki jih je opisal o potopisni knjigi »Neznana Amerika«. Ob svojem obisku je obiskal tudi kraje, kjer v posebnih rezervatih še živijo prvotni prebivalci Amerike — Indijanci. Ustavil se je tudi pri naših izseljencih, o katerih je v svoji knjigi obširno spregovoril. S svojim simpatičnim nastopom sta si oba s soprogo med našimi rojaki pridobila številne prijatelje, ki jih bo vest o njegovi prezgodnji smrti gotovo prizadela.

Pet dni kasneje je v Ljubljani umrl po dolgotrajni bolezni kirurg dr. Božidar Lavrič, redni profesor in prorektor ljubljanske univerze, podpredsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti in član Akademije znanosti v Nancyju v Franciji.

Pokojni je imel velike zasluge za organizacijo zdravstvene službe v Sloveniji med narodnoosvobodilno borbo, z nasveti je veliko koristil pri ureditvi partizanskih bolnišnic ter pripomogel, da je postala ljubljanska kirurški klinika leta 1941 središče za prvo pomoč ranjenim partizanom.

Po vojni je postal naš vodilni kirurg, pionir moderne kirurgije. Koliko tisočim je s svojimi

Dr. Božidar Lavrič

kirurškimi posegi, ki so jim ljudje pripisovali naravnost čarobno moč, ker so bili vedno uspešni — rešil življenje. Svoje izredno znanje je radodarno prenašal na mladi rod zdravnikov — bodočih kirurgov. Kako tesno in z vsem srcem je bil povezan s svojimi dragimi študenti in ljubljansko medicinsko fakulteto, dokazuje tudi njegova zadnja želja, da naj namesto vencev na njegov grob prispevajo v socialni sklad Združenja študentov medicinske fakultete v Ljubljani.

V petek, 17. novembra dopoldne so pokojnika položili na katafalk v avli ljubljanske univerze, kjer so se v tihem mimohodu od njega poslavljali njegovi nekdanji študentje, nešteti prijatelji in vsi, ki so ga spoštovali in mu bili hvaležni. Med prvimi se je od pokojnika poslovil predsednik Ljudske skupščine Slovenije Miha Marinko, ki je položil na krsto venec predsednika republike maršala Tita.

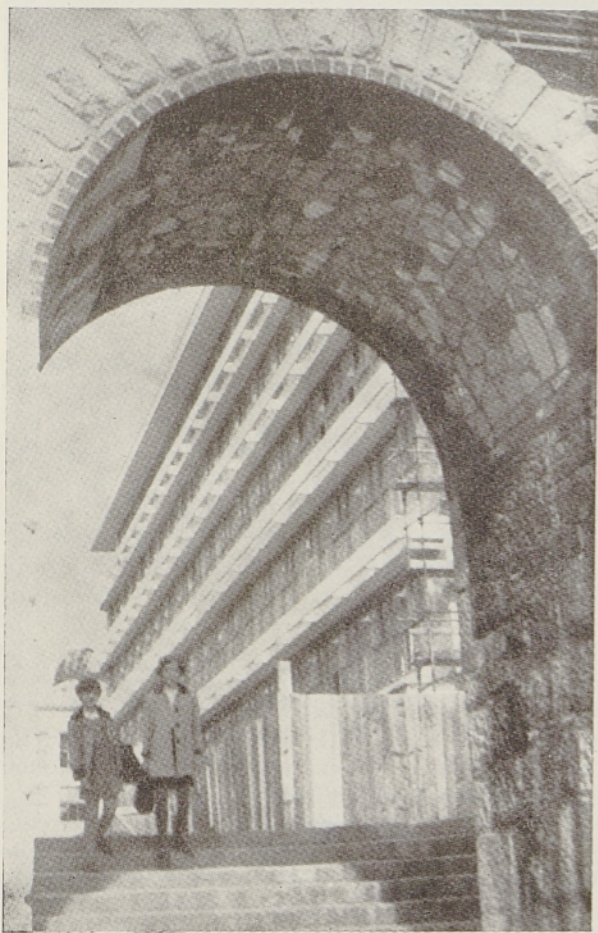
S pokojnim dr. Škerljem in dr. Lavričem smo izgubili dva naša velika človeka-znanstvenika, ki sta bila znana in spoštovana ne le doma, temveč ju je tudi svet poznal in cenil ter po njih še bolj spoznal in vrednotil njuno domovino.

I. S.

Prof. dr. Božo Škerlj s soprogo na obisku pri Poljšakovih v Clevelandu
V sredi Viki Poljšakova

Nekaj novih univerzitetnih zgradb v Ljubljani

Ob starem rimskem obzidju raste naša tekstilna fakulteta

Zgoraj desno: Novi stolpnici na Študentskem naselju za štipendiste naše železarske industrije

Nova filozofska fakulteta na Aškerčevi cesti

Gradnja inštituta za jaki tok in visokonapetostni laboratorij

NAŠA SKRB ZA STARE LJUDI

Skrb za stare ljudi se je v novi Jugoslaviji bistveno spremenila, saj je naša država postavila na prvo mesto skrb za človeka kar je potrdila tudi s svojo zakonodajo. Prav zato bo marsikaterega našega rojaka zanimalo, kako izvajamo ta naša načela v praksi.

Znano je, da ljudje zdaj dalj časa žive, kar moramo pripisati napredku znanosti, posebno medicine in obenem višjemu življenjskemu standardu prebivalstva v raznih deželah. Naša država se kljub dediščini zaostale preteklosti in posledicam vojne v tem pogledu hitro približuje povprečju življenjske dobe prebivalstva v nekaterih gospodarsko visoko razvitih državah. Slove-

Dom za ostarele na Bokalcu pri Ljubljani

nija je zaradi ugodnejših pogojev v tem pogledu na prvem mestu.

Napredek je razviden že iz podatkov o umrljivosti prebivalstva: leta 1921 je umrlo na 1000 prebivalcev 25,9 ljudi, l. 1958 pa 8,5 ljudi. Tudi struktura po starosti se je močno spremenila. Tako je bilo leta 1921 le 41,6% umrlih starih nad 50 let, leta 1953 pa že 73,5%, iz česar vidimo, da umira vedno manj ljudi v mlajših letih. Od leta 1931 se je življenjska doba podaljšala približno za 16,5 let in znaša za moške povprečno 66 let in za ženske 71 let. Zato je razumljivo, da raste število prebivalstva višje starosti in je danes v Sloveniji že ikakih 200.000 prebivalcev starih nad 60 let ali 12,6% od 1.585.000, kot to izkazuje zadnji popis prebivalstva. To število pa bo do leta 1970 po predvideni oceni naraslo na 250.000.

Prijeten je počitek v domu, počitek po trudapolnem delu ob večeru življenja

Vse to je nedvomno odsev naših velikih ekonomsko-družbenih sprememb, ki so nastale pri nas po drugi svetovni vojni in ker tudi skrb za starega človeka ni bila zapostavljena.

Ena izmed oblik družbene skrbi za stare ljudi je pri nas pokojninsko oziroma invalidsko zavarovanje, ki je v letih po osvoboditvi zajelo izredno širok krog državljanov. V to zavarovanje smo n. pr. zajeli vse ostarele hlapce, pastirje, sezonske delavce, viničarje in druge, ki so lahko dokazali predpisano delovno dobo — 35 let za moške in 30 let za ženske, četudi v stari Jugoslaviji niso bili socialno zavarovani. Število ljudi, ki prejemajo pokojnino, je vsako leto večje tudi v razmerju do aktivnih zavarovancev. Tako je bilo v letu 1946 v Sloveniji na 1000 aktivnih zavarovancev 147 osebnih in drugih upokojencev, zdaj pa je na 1000 aktivnih zavarovancev 215 upokojencev in to ob istočasnem porastu števila ljudi v rednem delovnem razmerju. Ob koncu leta 1960 smo imeli 110.615 upokojencev.

Izven tega okvira je ostalo kljub temu še precej ljudi, ki niso mogli dokazati polne delovne dobe, dalje ostarelih malih obrtnikov in trgovcev ali njihovih žena, ki so po smrti svojih mož ostale brez sredstev. Vsem tem se dodeljuje družbena denarna pomoč na podlagi občinskih odlokov. Višina te pomoči je odvisna od ekonomske moči pristojne občine ali socialnega stanja posameznika.

Za starega človeka je zdravljenje in pomoč v bolni prav tako važno vprašanje, kakor materialna preskrba. Z enotnim socialnim zavarovanjem, ki vključuje invalidsko, pokojninsko in zdravstveno zavarovanje, so v tem pogledu avtomatično preskrbljeni vsi upokojenci in njihove družine. V zdravstveno zavarovanje kmečkih pridelovalcev je vključenih 387.000 kmetov, med katerimi so razumljivo tudi stari ljudje, ki žive na teh kmetijah vključno preužitkarji. Za obrtnike se obvezno socialno zavarovanje šele pri-

Dom počitka za ostarele na Jesenicah je med najlepšimi v Sloveniji

pravlja. Zdaj imajo nekakšno vzajemno zavarovanje, v katerem je tudi precej starejših obrtnikov. Za vse druge kategorije prebivalstva (sem štejemo predvsem tiste, ki prejema redno denarno pomoč po odlokih občinskih ljudskih odborov), velja uredba o zdravljenju nepremožnih, na podlagi katere so plačniki za zdravljenje pristojne občine.

Kljub težavam, s katerimi smo se morali boriti v povojnih letih, smo dosegli tudi na področju zavodske skrbi za stare ljudi dokajšen napredek. Spominski zbornik Slovenije iz leta 1938 navaja, da je bilo tedaj na območju Slovenije pet banovinskih hiralnic s povprečnim številom 897 oskrbovancev. Poleg teh je bilo še nekaj manjših ubožnic in hiralnic raznih redov, za katere pa ni na razpolago natančnejših podatkov glede zmogljivosti.

Zdaj imamo v Sloveniji 52 domov za stare ljudi. Od teh sta dva domova samo za duševno prizadete in en dom za slepe. V vseh teh domovih živi kakih 3600 oskrbovancev. Prva leta po vojni so bili to pretežno različni brezdomci brez lastnih dohodkov. Z leti se je ta sestava bistveno spremenila. Vedno več je med njimi takšnih, ki imajo lastno pokojnino. Zaradi splošnega povečanja števila starih ljudi je tudi v teh domovih vedno več bolnih oskrbovancev v visoki starosti. Oskrbovanci v domovih dosegajo v povprečju zelo visoko starost. Niso redki, ki se približujejo devetdesetim letom in tudi čez.

Tudi notranji ureditvi domov in domačnosti v njih posvečamo v zadnjem času posebno skrb. V različnih tečajih se usposablja osebje teh domov za delo s starimi ljudmi. Živahneje so se razvile razne oblike kulturnega življenja, h katerim doprinašajo svoj del tudi sami oskrbovanci. Vedno pogostnejši so obiski mladine in odraslih, ki prirejajo stanovalcem domov kulturne

programe. Oskrbovancem, ki lahko hodijo, prirejajo številni domovi krajše, pa tudi daljše izlete. V vseh domovih so se začeli intenzivno ukvarjati z vprašanjem primerne zaposlitve oskrbovancev, kar naj bi razbilo enoličnost v življenju posameznika in prispevalo k njegovemu razvedrilu. Saj je znanstveno dognano, da primerna zaposlitev starejših zelo ugodno vpliva na telesno in duševno razpoloženje.

S tem, da so pri nas iz leta v leto ugodnejši materialni pogoji, predvidevamo v kratkem času večji napredek tudi na področju zavodske skrbi za stare ljudi. Že po tem petletnem načrtu naj bi zgradili pet novih, sodobnih domov. Te domove, kakor tudi vse naslednje, naj bi zgradili v naseljih, sredi življenja tako, da bodo imeli stari stanovalci možnosti kulturnega izživljanja. Domovi naj bi bili mešanega tipa. Torej ne samo za relativno zdrave ali samo za bolne ljudi. V njih naj bi bilo nekaj prostora tudi za prehodne bolnike — rekonvalescente (kar ponekod že obstaja), ki doma nimajo možnosti za potrebno nego in oskrbo. Prav tako naj bi bila odprta vrata v te domove tudi ljudem, ki potrebujejo oskrbo ali nego samo čez dan ali samo ponoči.

Spričo vedno večjega števila ljudi v visoki starosti je naraslo v bolnišnicah tudi število starih bolnikov in vse kaže, da bomo kmalu imeli posebne geriatrične oddelke za starejše paciente. Dom na Bokalcah pri Ljubljani ima že zdaj poseben oddelek, ki deluje v tem smislu in se bo v kratkem razvil v geriatrično bolnišnico. Pri zdravstvenih domovih pa predvidevamo posebne posvetovalnice, kamor naj bi se zatekali starejši ljudje v svojih starostnih težavah.

Kljub temu, da bomo morali posvečati tudi v bodoče vsestransko pozornost izboljševanju oskrbe starih ljudi v zavodih, je naša glavna skrb usmerjena v urejanje najrazličnejših vprašanj, na katera zadeva star človek doma, v lastnem

Dom počitka za ostarele v Saleku pri Velenju

gospodinjstvu. To je važno predvsem zato, ker je za starejšega človeka primerneje, če ostane v okolju, ki ga je že navajen in kjer si je ustvaril svoj lastni način zasebnega življenja, pa tudi zato, ker zajamemo v zavodsko oskrbo lahko le majhen del starih ljudi — trenutno je n. pr. v naših zavodih le 1.8% nad 60 let starih prebivalcev. Starejšim ljudem je bodisi redno ali samo občasno nujna pomoč pri raznih gospodinjskih delih kot so likanje in krpanje perila, čiščenje obleke, higiensko vzdrževanje stanovanja, dalje pomoč pri vzdrževanju osebne higiene, skrb za redno in pravilno prehrano, nega za primer bolezni, pomoč pri urejanju raznih uradnih ali zasebnih zadev in potov pa tudi skrb za razvedrilo in primerno zaposlitev starih ljudi itd. Kako je za to doslej poskrbljeno pri nas? Ponekod s sosedsko pomočjo, drugod organizirano prek Rdečega križa, Društva upokojencev in drugih. Rdeči križ se zlasti intenzivno ukvarja z razširjanjem nege bolnika na domu, Društvo upokojencev pa z velikim uspehom skrbi za razne oblike razvedrila svojih članov. Tako prirejajo posamezne podružnice izlete z avtobusi, redne obiske kina, koncertov in gledaliških predstav po znižanih cenah, organizirajo iz vrst svojih članov pevske zборе, igralske družine, kegljaške in druge klube. Prav v zadnjem času se veča število klubskih prostorov za razvedrilo starih ljudi. Posebno lepo imajo urejene te prostore na Jesenicah, Javorniku in v Kranju. Razveseljivo je tudi, da je čedalje več delovnih kolektivov, ki se ob vsaki priliki spomnijo svojih bivših — sedaj upokojenih sodelavcev. Preveč bi bilo, če bi jih tu naštevali; naj navedem samo nekatere oblike tega sodelovanja: podjetja vabijo svoje upokojene sodelavce ob različnih proslavah, organizirajo z njimi skupne izlete, omogočajo letovanja v počitniških domovih itd.

V stanovanjskih skupnostih, ki nastajajo v občinah kot manjše samoupravne enote, prebivalci sami urejajo svoje vsakdanje probleme, kamor spada tudi skrb za stare ljudi. To je predvsem nega v primeru bolezni in pomoč pri ostali skrbi. Te službe so pri nas zdaj šele v nastajanju in jim bomo morali vsekakor posvetiti veliko pozornosti. Pri tem nas bo vodila že večkrat izražena misel, da ni vse v tem, da se človeku podaljša življenjska doba, temveč da pridobljena leta tudi zadovoljno preživi. Naša dolžnost je, da bodo ta leta ljudem, ki niso več v aktivnem delu, čim svetlejša, čim lepša, saj smo jim dolžni življenje in dosti tega, kar lahko danes uživamo. To velja še prav posebno za rod, ki je dal vse za stvar naše revolucije in za dobro mlajših rodov.

Olga Krajger

Člani društva upokojencev Slovenije so tudi družabno zelo razgibani. Imajo svoj pevski zbor. V več mestih imajo svoje klube, kjer se sestajajo in kratkocasijo z družabnimi igrami. Poleti gredo pa na izlete z avtobusi po lepi domači deželi

Slovenski izseljenski koledar

Pri sestavljanju vsebine za Slovenski izseljenski koledar 1962 smo imeli v mislih vse tiste rojake, ki žive v daljnih deželah in se nikdar ne bodo vrnili ali obiskali Jugoslavije, kakor tudi tiste, ki so že prišli na obisk ali pa še pridejo za nekaj časa ali pa tudi za vselej. Imeli pa smo v mislih tudi tiste, ki nimajo v starem kraju nikogar več, ki bi jih obveščal o življenju pri nas, in tiste, ki nikdar ne dobe slovenskega časopisa v roke.

V eni sami knjigi povedati čimveč o našem gospodarskem razvoju, o kulturni rasti naših narodov, o napredovanju jugoslovanskega socialnega varstva, o naši zunanji politiki, o našem standardu — ni lahka naloga. Zato smo se trudili, da smo izbrali tako čtivo, ki naj bi vam vsaj v glavnih potezah pokazalo, kako se razvija življenje v vaši stari domovini.

Na prvih straneh koledarja boste brali sestavke o nadaljnji spopolnitvi gospodarskega in družbenega sistema v Jugoslaviji, o našem trgovskem sodelovanju z drugimi državami, o pomorskem potencialu Jugoslavije, o zunanji politiki Jugoslavije v zadnjem letu, ki je zaradi beograjske konference še zlasti pomembna in daljnosežna.

S povečanjem ugleda Jugoslavije v svetu je zrastle tudi ugled slovenskega izseljenca. Jugoslavija danes sodeluje v številnih mednarodnih političnih, gospodarskih, socialnih in kulturnih forumih. Rojaki bodo prav gotovo z zanimanjem brali sestavek Vide Tomšičeve o prispevku jugoslovanske delegacije na XIII. zasedanju Socialne komisije Organizacije združenih narodov. V angleškem jeziku pa boste lahko brali članek o pravicah, ki jih uživajo jugoslovanske žene.

Več člankov je posvečenih bivanju naših rojakov v letošnjem letu v Jugoslaviji, stikom Izseljenske matice z njimi, in našimi rojaki, ki si urejajo svoje razmerje do Jugoslavije po novih izseljenskih predpisih. In naj posebej omenimo odprto pismo našega pisatelja Miška Kranjca, ki ga je naslovil na svoje ožje rojake, Prekmurce.

S kulturnega področja vam v letošnjem koledarju poročamo o 90-letnici pisatelja Franca Saleškega Finžgarja, naš znani muzikolog dr. Dragotin Cvetko vam je podal prerez slovenske glasbe skozi stoletja, dalje so tu članki o varstvu naših spomenikov in o naši ljudski ustvarjalnosti.

V dolgi vrsti krajših in daljših prispevkov in zlasti lepih podob boste brali o rasti našega go-

spodarstva, o industriji, kmetijstvu, prometu in turizmu. Maribor, Rakičan, Bela krajina, Kras, Primorska, Koper, Domžale in Ljubljana se vrste pred vami v živi podobi in besednem opisu.

Pa še beseda o našem športu v angleščini, da bo dostopna tudi našim sinovom in vnukom, pa o mladini, ki gradi ceste, in o prijateljstvu med našimi in tujimi študenti, ki se šolajo pri nas.

V oddelku o naših izseljencih se spominjamo velikega rojaka Louisa Adamiča in že davno umrlega, nekdanjega slovečega izseljenca Bernarda Smolnikarja. O nekdanjem življenju slovenskih premogarjev v Ameriki govori prispevek rojaka Antona Gardna. Poseben članek pa je posvečen našim izseljencem v Aleksandriji.

Zaradi omejenega obsega Slovenskega izseljenskega koledarja nismo mogli objaviti vseh prispevkov naših rojakov. Naj nam tega ne zamerijo, objavili jih bomo naslednje leto.

Naj omenimo še majhno tehnično spremembo. Namesto stalnega koledarskega dela na prvih straneh smo uredili lepo ilustriran koledarček kot posebno prilogo.

Zahvaljujemo se vsem, ki ste prispevali članke za Koledar. Želimo vam prijetno branje in vas prosimo, da nam sporočite, kako vam je Koledar všeč in česa si v njem v prihodnje še želite.

Zima Vrščaj, odgovorna urednica

Z LETNEGA SESTANKA
DRUŠTVA PRIJATELJEV JUGOSLAVIJE
V TORONTU V KANADI
VAM POSILJAMO NA PREDVEČER VELIKEGA
PRAZNIKA NAŠIH NARODOV
29. NOVEMBRA
PRISRČNE ČESTITKE IN NAJBOLJSE ŽELJE
ZA URESNIČITEV IDEALOV
NARODNOOSVOBODILNEGA BOJA
JUGOSLOVANSKIH NARODOV

Za Društvo prijateljev Jugoslavije

Rade Bozanic,
predsednik

Petar Zuric,
organ odbora

Samo v enem mesecu po intervjuju podpredsednika Rankovića se je osebno zglasilo v jugoslovanskih predstavništvih nad dva tisoč naših izseljencev in emigrantov, še mnogo več pa se jih je obrnilo na predstavništva pismeno. Mnogi pišejo ali osebno prihajajo na uredništva listov v Jugoslaviji, ki so intervju objavili. Med temi so tudi družine prizadetih, ki prihajajo na lastno pobudo ali na pobudo v tujini živečih svojcev. Zanimajo se za stalni povratek v domovino, za obisk izseljenih svojcev, za združitve z družino itd.

Jugoslovanske oblasti so že doslej takšnim prošnjam večinoma ustregle. V zadnjih nekaj letih je bilo izdanih nad 20.000 potnih listov za stalno bivanje v tujini oziroma za izselitev zaradi združitve družin, izdanih je bilo 80.000 dovoljenj za potovanja v tujino na obisk k svojem itd.

Toda med emigranti je tudi peščica velikih vojnih zločincev, zagrizenih sovražnikov nove Jugoslavije, ki jim ti naši ukrepi zvone kot mrtvaški zvon za njihovo umazano delo varanja izseljencev in emigrantov. Tem ljudem se je ponekod posrečilo zapeljati posameznike in iztisniti iz njih del zaslužka. Med temi so belogardištni, ustaški in četniški vojni zločinci ter

razni bivši politiki. Peščica teh razširja nekakšna »sporočila« in »informacije« med našimi izseljenci o tem, »kaj se skriva« za intervjujem podpredsednika Rankovića. Njihov cilj je izsiljevati in groziti tistim, ki želijo urediti svoj odnos do domovine. Jasno je, da to njihovo javlovo zastraševanje očitno ne zaleže, čeprav so se zatekli celo h grožnjam. Zdaj, ko se začenjajo naši ljudje svobodno opredeljevati, jim ne preostaja nič drugega kakor grožnje, ker jim »politični argumenti« več ne zaležejo.

Zdaj živi na Zahodu nad 50.000 Jugoslovanov z jugoslovanskim potnim listom. Ti ljudje nemo-teno obiskujejo svojece v Jugoslaviji in se nemo-teno vračajo v deželo, kjer stalno žive, ne da bi jim kdorkoli delal kakršnekoli težave. Znano je tudi, da je OZN priporočila včlanjenim državam, naj iz humanitarnih razlogov store ukrepe za dokončno odstranitev statusa brez državljanstva. Jugoslavija se je med prvimi odzvala temu pozivu, ker je razumljivo, da vsaka dežela želi imeti čim manj svojih ljudi brez državljanstva.

Novi predpisi, ki bodo v kratkem izšli, bodo tudi v pravnem pogledu uredili vsa vprašanja ter bodo v skladu z interesi vseh, ki žele urediti svoj odnos do Jugoslavije.

Matevž Hacc:

Notranjska nekoč in danes

Nobena pokrajina v naši deželi se ne more pohvaliti s tako čudovitim jezerom, kakršno je presihajoče Cerkniško jezero. Njegove lepote je opisal že prvi zgodovinar Valvasor, pozneje pa domačin »Šteberški«, ki je bil pred dve sto leti lastnik dveh gradov pod Križno goro in cestni deželni nadzornik. Zdaj je grad Šteberk pod Križno goro razvalina.

Kdor hoče dobro spoznati Cerkniško jezero, je najbolje, da ga obiše pozimi, ko je zalito z vodo in se nad njim spreletavajo v mrzlih zimskih dneh jate divjih rac, ki prilete z Blatnega jezera na Madžarskem. Večkrat se je že zgodilo, da je jezero v hudi zimi zamrznilo ter se je na njem znašla tropa jelenjadi in srnjadi, ki jo je zima pregnala iz javorniških gozdov. Cerkniško jezero je desetletja pripadalo raznim ribiškim zakupnikom, vendar so na tisoče rib ujeli in pojedli prebivalci iz skromnih okoliških vasi. V prejšnjih časih je bilo v Cerkniškem jezeru

več ščuk, klenov in menkov. Na Gorenjem jezeru je tudi gostilna »Pri vragu«. Pred vojno se je v njej ustavljal tudi slovenski pisatelj Ivan Cankar ter si privoščil okusnih rib. Radi so jo obiskovali tudi ljubljanski nedeljski turisti, lovci in ribiči, saj je bila znana, da toči pristna vina. Varuhi ribolova v jezeru so bili v fevdalnih časih vaščani Gorenjega jezera, za kar jim je pripadala v gornjem koncu Cerkniškega jezera tretjina ujetih rib. Drugi dve tretjini pa so seveda odpeljali gospodje fevdalci.

V letih 1921 do 1922 sem služboval v vasi Laze, nasproti vasi Gorenje jezero. Poleti v avgustu, ko smo bili pravkar pri južini, je priteknel neki fant, se ustavljal pri hišah in kričal: »Lovišča gredo doli!« Pustili smo jed, napregli vole, na voz pa naložili desk, imenovanih »hrbti« ter se odpeljali na lovišča, kjer so kmetje ribe kar pobirali in jih metali na vozove. Tisti dan sem našel 42 kmečkih voz, na katere so metali

Kmetje so ribe kar pobirali

ribe, preden so izginjale v požiralnikih. Na naš voz smo takrat nabrali kakih štiri sto kilogramov rib. Pobirali smo jih kakor polena. Zamudniki so imeli seveda slab plen, zato so se stepili med seboj za poslednje ribe. Nekaj let po prvi svetovni vojni je bilo tudi v navadi, da so pastirji, ki so pasli živino na jezeru, lovili in pekli ribe ter jih tudi po nekaj kilogramov prinašali domov, nabodene na vrbove veje.

Prebivalci vasic Laze in Potok so bili dolga stoletja izvrstni ribiči in strastni divji lovci. Posebno v loviščih Javornika, ki so bila takrat last kneza Windischgrätza, so lovili srnjad in jelenjad. V letih 1920—1930 so ponoči hodili gozdni delavci iz javorniških gozdov loviti ribe, da so jih imeli za priboljšek k svoji vsakdanji polenti. V jasnih nočeh se je mladina zelo rada vozila s čolni po jezeru. Fantje in dekleta so prepevali, pa tudi harmonika se je veselo oglašala vmes. Tudi pozimi, ko je jezero zamrznilo, se je v luninem svitu drsalo po ledu na stotine fantov in deklet.

Tudi vsakoletna košnja na jezeru je bila nekaj posebnega. V juliju in avgustu so se zbrali fantje in dekleta iz okoliških vasi. Fantje so kosili jezerino, na stotine deklet v pisanih oblačilih pa je grabilo in obračalo jezersko travo. V prvih letih po prvi svetovni vojni so ti prizori privabili številne tuje slikarje, ki so slikali ljudi pri delu, košnji, sušenju, nakladanju in vožnji jezerskega sena.

Skozi vas Grahovo drže tri ceste: ena v Loško dolino, druga v Novo vas in tretja v Loške hribe.

Grahovo je znano tudi po srditih bojih, ki so se bili tam leta 1942 med partizani, Italijani, Nemci in belogardisti. V dnevih 22. in 23. nov. 1943 so partizanske brigade uničile močno domobransko postojanko. Blizu Grahovega je vas Žirovnica, kjer kmetje že nad štiri sto let pri kmetovanju uporabljajo kmečki kolobar. Blizu Šteberka je stala pred štiri sto leti vas Bočkovo. Njene prebivalce pa so obdolžili čarovništva. Prišli so vojaki turjaških gospodov, zažgali vas in vse vaščane, stare in mlade, zmetali v ogenj. Vaškega kaplana in neko mlado kmečko lepoticco pa so živa zazidali v cerkev na Križni gori. V Šteberku pod Križno goro je bila v letih 1941—1945 kurirska karavla, kjer so se sestajali aktivisti notranjske in ljubljanske okolice.

Gora nad Gornjim jezerom se imenuje Stražišče. Pred sto leti je stal tu mogočen grad, ki je obvladoval gornji konec Cerkniškega jezera. Blizu vasi Laze izvira voda, ki teče po podzemeljskih kanalih iz Loške doline. Dne 2. avgusta 1922 je iz teh kanalov začela bruhati voda, ki je poplavila travnike, čeprav ves mesec prej v teh krajih ni deževalo. Pač pa je deževalo nekaj dni prej v Snežniškem pogorju. Voda je bruhala v močnih curkih in iz jam metala velike ribe.

Dolina ima 22 vasi in naselij. V vasi Dane je živel v letih 1799 do 1872 ljudski pisatelj Jurij Kosmač, ki je pred dobrimi 100 leti pisal krajše zgodbe iz življenja v Loški dolini v »Rokodelske novice«. Leta 1853 je imela dolina pet tisoč prebivalcev, sedaj, po sto letih, pa jih ima le tri tisoč pet sto. Do leta 1922 so Ložani hodili

Zamudniki so imeli slabši plen

Pudob na Notranjskem

kot izvrstni tesarji v hrvatske, slavonske in romunske gozdove na delo. Od leta 1890 se je več sto ljudi iz teh krajev izselilo v Ameriko. Pred vojno so tod žagale hlode štiriparne žage, na katerih je bilo zaposlenih kakih 550 delavcev. V dolini je bilo tudi kakih 400 »furmanov«. Sedaj pa si v raznih obratih v teh krajih služi kruh kakih tisoč delavk in delavcev.

Po dolini teče potok Obrh, ki je bogat z raki in ribami. Do leta 1860 so ženske iz Loške doline nosile v škafih iz javorniške hoste rake 12 ur daleč v Trst. Zadnja rakolovka je umrla l. 1926, stara 96 let. Loško dolino obkrožajo čudovito lepi in bogati gozdovi Snežniškega pogorja. S Snežnika, Gašperjevega hriba, Ogulina, Zavrha, Križne in Racne gore je zelo lep razgled. V Srednji Evropi ni nikjer tako lepih in zdravih gozdov, kakor so na Javorniku na Snežniku. Znan je bil izrek, da notranjski človek desetkrat popleše okrog hoje, preden jo poseka. V Starem trgu imajo cerkev, staro osem sto let. Nad vasjo Podcerkev je hrib Polaka, kjer je stalo pred dva tisoč leti po ljudskem izročilu lepo mesto Terpo, ki ga je obdajalo 120 stolpičev. Mesto je porušil rimski cesar Avgust. Ljubljanski Narodni muzej se bo v prihodnjih letih lotil izkopavanja.

V Starem trgu imajo šolo, staro 125 let. V njej so učiteljevali nekateri učitelji tudi po 50 let, kakor Raktel, Žebre, Mrcina in drugi. V vasi Podcerkev je pokopališče, na katerem so pokopani mnogi partizanski borci, padli v zadnji vojni, pa tudi 120 vojakov avstrijskega lovskega bataljona, ki so leta 1866 prinesli kolero v Loško dolino. Cerkev v vasi Podcerkev je okrasil s svojimi umetninami tudi znani slovenski slikar Jurij Šubic. V Markovcu je gradič Kočavas, ki so ga imenovali v avstrijskih časih Hallerstein. V preteklem stoletju sta hodila na oddih v ta

lepi gradič maršal Radecki in veliki glasbenik Mozart.

V tem gradiču je pesnik Oton Župančič napisal svojo lepo pesnitev »Med ostrnicami«. V Starem trgu živi in piše pesmi Marička Žnidaršičeva. Kot samouk, a zelo načitana ženska je to kmečko dekle izdalo doslej tri lepe pesniške zbirke. V bližini Begunj pri Cerknici je bil rojen naš znameniti slikar-folklorist Maksim Gaspari. V tem kraju se je rodil tudi znani slovenski akademski slikar Lojze Perko. Tudi Perko v svojih slikah najraje izraža globoko ljubezen do notranjske pokrajine in njenih ljudi.

Pod Križno goro stoji mestece Lož, ki je dobilo mestne pravice leta 1475, in sicer zato, ker so se Ložani junaško borili proti Turkom. Lož je imel do leta 1940 okrajno sodišče, zemljiško knjigo, kataster, svojo občino. Ložani so znani kot dobri strojarji in spretni izdelovalci polhovk. Še do zadnje vojne se je na stotine fantov in mož v zimskem času rado postavljalo z novimi polhovkami. Zdaj to svojevrstno pokrivalo naših dedov vedno bolj izginja. Kljub temu pa, kadar je poljšja letina, še precej fantov in mož lovi polhe. Poljšji lov na Notranjskem je še zmeraj tak, kakršnega je opisal pisatelj Josip Jurčič. V Ložu je pred tri sto leti živel in ustvarjal pesmi svojevrstni ljudski pesnik Repež. Njegove pesmi so tiskali v Vidmu v Furlaniji. Igrali so jih po cerkvah, čeprav so bile zelo poskočne. V Ložu so imeli tudi štiri sto let mestno godbo, v kateri so igrali odsluženi vojaki. Znan je tudi Ložan Prsek, ki je leta 1860 šel iz Loža v Budimpešto peš, si tam kupil rog in ga tudi peš prinesel domov. Loška župnija je stara 913 let. Znamenita je cerkvica sv. Roka za Ložem, ki sta jo poslikala brata Štefan in Jurij Šubic. Ložani so bili že od nekdaj naprednjaki. Pismeni so bili že od leta 1700. V Ložu se je leta 1860 rodil prvi notranjski socialist Prezelj.

Notranjska vas Vrhnika
pod Racno goro

Nekakšna naravna pregrada med Loško in Cerknjsko dolino je Križna gora, ki bi bila kaj lahko izredno lepa turistična točka. V prejšnjih časih je bila tod znana romarska pot. Leta 1822 se je zbralo nad dvajset tisoč romarjev iz raznih slovenskih in hrvatskih krajev. Razumljivo, da ti romarji niso samo molili, ampak so tudi popili dosti vina in pojedli mnogo mesa. Cerkev na Križni gori se je včasih ponašala z lepo umetno streho, ki se je na zvoniku obračala. Dne 20. oktobra 1790 pa je treščilo v zvonik in lepa umetna streha je zgorela. Tudi cerkev na Križni gori sta poslikala brata Štefan in Jurij Šubic. Pod Križno goro je znamenita Križna jama s številnimi podzemeljskimi jezери. Z gore, zlasti s cerkvenega zvonika, je prelep razgled po Loški dolini. Najlepše je junija, ko gledaš pod seboj Loško dolino s tisoči ostrnic detelje po poljih. Pod Križno goro stoje tri hiše, ki jim pravijo pri Sv. Ani. Pred vojno je bila tod gostilna, kakor tudi na Križni gori.

Od maja do konca julija 1942 je bila Loška dolina osvobojeno ozemlje. V Racni gori, Petelinjeku, Ostrobovcu, Grajškovi, Gači in Babni polici so bila znana partizanska taborišča.

Notranjska deželica je znana po tem, da je zelo bogata z gozdovi, ki se vlečejo od Idrije, čez javorniške, snežniške gozdove tja do Like. Notranjski gozdovi so med gozdarskimi strokovnjaki znani, da so najbolj urejeni in oskrbovani v Sloveniji, Jugoslaviji in Evropi. Gozdovi so kot klasičen primer prvorastnih gozdov jelk in bukev na izrazito kraških tleh.

Že pred 92 leti je bila ustanovljena prva nižja gozdarska šola na Slovenskem, in sicer v Snežniku. Napredek je po osvoboditvi prodril tudi sem in Notranjsko zelo razgibal. Lesna in kovinska industrija zaposlujeta nad 2000 delavk in delavcev. V Cerknici in Martinjaku je danes moderno opremljeno lesno-industrijsko podjetje

»Brest«, kjer dela nad 1200 delavk in delavcev. Svoje lesne izdelke, pohištvo, zaboje, parkete in druge pošilja številnim podjetjem v Evropi in Ameriki. Tovarna se še kar naprej modernizira. Pri tem je omeniti, da je lesna industrija v okolici Cerknice pred vojno zaposlovala komaj 50 do 70 delavcev in delavk. Številne ženske, ki pred vojno niso dobile zaposlitve in so kot tete delale na gruntih ali pa kot služkinje pri mestni gospodi, so sedaj zaposlene kot delavke v Cerknici in Martinjaku.

V Loški dolini je v tovarni pohištva v Starem trgu na žagi na Marofu, v Pudobu, v kovinskem podjetju Ložu in Podobu zaposlenih tudi nad tisoč delavk in delavcev, predvsem iz okolice Loža. Pri tem je treba omeniti, da je kovinska tovarna v Ložu zaposlila in izučila kakih 100 mladih delavcev iz Bosne, Črne gore in Makedonije, ki so se naučili izdelovati kovinske predmete. V tovarnah v Cerknici, Martinjaku in Ložu so zaposleni tudi številni delavci in delavke iz Loškega potoka, Bloške planote in begunjske kotline. Spričo večje zaposlitve mladih domačih ljudi se je zelo razvil promet. Skoraj vsaka delavka in delavec ima kolo, številni delavci pa tudi motorje. Notranjski mladini spričo teh razmer in razvoja industrije ni več treba hoditi na delo v tujino, kakor so morali hoditi pred vojno.

Na kmetih je že čutiti pomanjkanje delovne sile, posebno ob košnji in delu na njivah. Pomanjkuje tudi gozdnih delavcev, tesačev, oglarjev in gozdnih voznikov. V Loški dolini redijo tudi prvovrstno plemensko živino sivorjave pasme, ki jo kupujejo Makedonci, Bosanci in Črnogorci. Zadržni sektor ima močne ekonomije goveje živine v Cerknjski in Loški dolini ter na Bloški planoti. Vodstva zadrug se trudijo, da bodo vzredila v bodoče več in dobre plemenske živine. Gospodarsko življenje na Notranjskem nezadržno napreduje...

Bela krajina —
cesta na Gorjance

(foto: M. Kambič)

Bela krajina, včeraj, danes, jutri

Bela krajina ni več tista skromna ped domače zemlje, ki je bila nekoč tako skopa. Iz dneva v dan spreminja svoje lice in novi ljudje ji dajejo znova in znova jasnejšo podobo lepše perspektivne poti. Kot nevesta, stisnjena na južno stran, leži v krilu Gorjancev, polna vinogradov, belih brez in sanjavih steljnikov. Ko železnica zapušča 2 km dolgi predor v Semiču, se nam pred očmi odkrije v vsej svoji lepoti. Po globokem, v stene zarezanem kanjonu teče Lahinja, kot čist izraz občutkov in vrlin Belokranjcev. Na njeni meji se neslišno vije srebrn pas Kolpe po globoko zajezeni strugi. Dežela zelenega Junija, raznobarnih pisanic, prijetnega nasmeha deklet v belih krilih, napravi na slehernega obiskovalca nepozaben vtis.

Bela krajina živi še vedno svoje tiho in mirno življenje, čeprav utripa tod mladost z novimi, močnejšimi utripi. Pred dvema letoma so se belokranjski steljniki umaknili nastajajočim nasadom hmelja. Kako, hmelj v Beli krajini, boste radovedno vprašali. Mnogi agronomi so se namreč že dalj časa ukvarjali z mislijo, da bi tudi tod zasadili hmelj. Poskus je popolnoma uspel in zdaj že žanjejo na tem področju prav lepe uspehe. Zanimivost, ki privablja slehernega turista, ko pride v Belo krajino, je muzej v Metliki z vrsto zanimivih zgodovinskih eksponatov ter bogatim oddelkom iz NOB. V njem so prikazani s fotografijami in raznimi dokumentacijami vsi pomembnejši dogodki med zadnjo vojno. Letos ga je obiskalo nad 4500 obiskovalcev, med njimi seveda pretežno šolska mladina. Na

Vinomeru je sodobno urejen turistični dom z mnogimi tujskimi sobami, lepimi restavracijskimi prostori in prikupnim vrtom. Čas trgatve in Martinovo privabita sem številne ljubitelje narave, saj je v jesenskem času tukaj res najlepše. V Metliki gradijo veliko pekarno z zmogljivostjo kakih 1000 kg kruha na dan. Zadnjič, ko sem se mudil v Beli krajini na obisku, so mi zaupali, da pripravljajo še graditev otroškega vrtca, tako da zaposlene matere ne bodo v skrbeh za svoje otroke. Letošnje zgodnje spomladansko vreme, ki je bilo dokaj muhasto, je znatno vplivalo na poljske pridelke. Letina pa ni tako slaba, kot so sicer pričakovali in tudi grozdja je bilo več kot lani.

Letos je bilo v Beli krajini več pomembnih družbenih manifestacij, o čemer je Rodna gruda že poročala. Najprej so slovenski železničarji odprli tudi novo železniško postajo na Vinomeru, poštarji pa v Črnomlju moderno urejeno poštno poslopje. Poleg teh prireditev so pred mesecem dni v Gradacu odkrili spominsko ploščo in s tem počastili spomin na burne dni ljudske revolucije.

Bela krajina je v novem oblačilu. Povsod, na slehernem koraku, vidiš sadove dela marljivih rok. Rastejo nova stvanovanjska naselja, tovarne in obrati gospodarskih organizacij. Ljudje ustvarjajo zase, za svoj jutrišnji srečnejši dan. To občutijo Belokranjci in njihova delovna vne- ma je zato še večja. In kogar pot zanese v Belo krajino, ne more verjeti svojim očem. Do nedavna še siromašna deželica pod obronki Gorjancev doživlja svojo drugo mladost. Belokranjecem ni več treba hoditi daleč na tuje ponj. *Ivan Virnik*

VTISI Z RODNE GRUDE

Kako je človeku pri srcu, ko se čez pol stoletja vrne na rodno grudo, tega ni mogoče popisati. V duhu sem stopil v cerkvico Sv. Križa, v vaško šolo, kjer so mi vbijali v glavo razne nauke. Stopil sem od hiše do hiše. Spomini so dragi in ljubi, nekateri tudi grenki. Tukaj ni bilo tega, tam onega. Kje so moji sošolci? Niti enega nisem našel. Mnoge smo izročili materi zemlji tukaj v Ameriki, drugi so našli smrt na soški fronti v prvi svetovni vojni. Kar jih je bilo ostalo, so padli v borbi proti klerofašistični oblasti. Ponosen sem na rodno vas, ki se je borila z golimi rokami proti do zob oboroženim Italijanom in Nemcem...

Moram priznati, da se je v stari domovini vse spremenilo. Delo na kmetijah je danes lažje in življenje dosti boljše. Stanovanja so bolj praktična. Kjer je vojna razdejala staro, so zgradili hiše s štirimi, petimi sobami. Tako ima družina več prostora. Kadar je prej svinja povrgla mladiče, smo morali otroci iti v slamo, da so bili mladi prašički na toplem. Za otroke ni bilo treba dosti skrbeti, kajti če je bog vzel enega, je dal dva.

Frank Kramer, Sharon Pa.
(Prosveta, Chicago)

Seveda sem najprej obiskal svoj Kras, kjer imam sorodnike in znance. Potem sem se podal v naša kulturna središča, v Ljubljano, Maribor, Celje, Novo Gorico, na slovensko obalo in v Postojno. Zbiral sem vtise, toda težko jih je izraziti z besedami. Zdi se mi, kot da sanjam, tako sem navdušen in presenečen. Priznam, da je ves svet v zadnjem času napravil velik korak naprej, toda, kar sem videl v svoji domovini, me je v resnici presenetilo. Kot kulturnega človeka me je najbolj zanimala ta stran napredka in sem v resnici ponosen, da je moja domovina v tem pogledu na svetovni ravni. Bil sem na Ljubljanskem festivalu in moram reči, da sem se prerodil, ko sem se oživil v vrhunsko umetnost, kakršno zmore Slovenija. Še prej sem obiskal Dunaj in prisostvoval koncertu Slovenske filharmonije, ki je doživela sijajen uspeh. Zame kot Slovenca pa je bilo to še posebno doživetje, ki ga ne bom nikoli pozabil. Čeprav majhni, se uveljavljamo v velikem svetu in tekmujemo na isti ravni z velikimi, na kar smo lahko vsi ponosni.

Angel Hrovatin, predsednik društva Zarja, Buenos Aires
(Lipac, Buenos Aires)

Pod Spikom
(foto: Jaka Čop)

PO DOMAČI

Sežana
Volče na Primorskem

— *Ob dnevu republike* je izdal Zvezni izvršni svet odlok o pomilostitvi 775 obsojencev. Od teh je bilo 128 pomiloščenih obsojencev takoj izpuščenih, ostalim pa je bila skrajšana glavna kazen. Z istim odlokom so bile določenemu številu obsojencev spregledane posledice obsodbe in izrečena pogojna kazen. Pogojno je bilo izpuščenih iz zaporov 507 obsojencev.

— *Kakor že nekaj let* je tudi letos jeseniška železarna na poslovilnem večeru počastila svoje delavce in uslužbence, ki jim je potekla delovna doba ter bodo odšli v pokoj. Na prireditve so bili povabljeni tudi njihovi svojci, udeležili pa so se je tudi člani delavskega sveta in upravnega odbora železarne. Vsak delavec in uslužbenec železarne, ki odhaja v pokoj, je dobil za darilo denarnico in v njej toliko tisočakov, kolikor let je služboval v tej železarni.

— *V Ljubljani* so začeli graditi podzemeljske dohode k bodočim otočnim peronom nove ljubljanske železniške postaje, ki bo končno nadomestila naš stari, res že dosluženi glavni kolodvor.

— *V Vižmarjih pri Ljubljani* je bombažna tkalnica preusmerila proizvodnjo. Odslej bodo tu izdelovali tkanine iz sintetičnih vlaken, najprej terital, pozneje pa tudi leakril.

— *V Žlebiču v Ribniški dolini* gradijo novo železniško postajo. Računajo, da bo dograjena do konca leta. Novo postajno poslopje bodo dobili tudi v *Ravnah na Koroškem*.

— *Nova tovarna stekla*, ki jo bodo zgradili v Novem mestu, bo izdelala na leto nad 4 milijone kvadratnih metrov okenskega stekla. Dograjena bo do l. 1963 in v njej bo delalo nad 300 delavcev.

DEŽELI

— V Velenju bodo zgradili veliko plinarno, ki bo predelovala ogromne količine lignita v plin. Ta plin bodo razpošiljali po posebnem plinovodu z več odcepi po vsej Sloveniji. Zdaj strokovnjaki določajo smer za polaganje tega velikega plinovoda.

— V Velikih Petrovcih v Pomurju so dobili novo šolsko poslopje in sindikalni dom.

— Tovarna »ISKRA« iz Kranja zelo uspešno prodaja svoje izdelke na tujih trgih. Za prihodnje leto ima naročil približno za milijon dolarjev. V Turčiji ima že polovica kinematografov kinoprojektorje, ki jih je izdelala ta naša tovarna.

— V Brežicah ureja kmetijska zadruga v bližini zdravilišča Čateške Toplice velik rastlinjak, ki bo obsegal deset tisoč kvadratnih metrov. Za zalivanje in segrevanje tal bodo uporabljali vodo zdraviliških vrelov, ki je do sedaj veliko ostalo neizkoriščene. Zemljišče, kjer bodo uredili rastlinjak, je bilo vedno tako toplo, da je tudi najdebeljši sneg že v nekaj dneh skopnel.

— V Litiji so začeli graditi novo poštno poslopje. Sklad za zidanje stanovanjskih hiš pa gradi stanovanjski blok, v katerem bo deset trisobnih in deset dvosobnih stanovanj. Stanovanja bodo vseljiva prihodnje leto.

— Na Vinici v Beli krajini so ob krajevnem prazniku odprli nov pletilski obrat za volneno trikotažo. To je prvi korak k industrializaciji tega kraja, kjer je dosti ženske delovne sile.

— Najstarejša kmetijska šola na Grmu pri Novem mestu praznuje letos 75-letnico. Ta šola je dala naši deželi veliko dobrih kmetijskih strokovnjakov. Letos so jo spremenili v redno dvostopenjsko srednjo kmetijsko šolo.

Radoljica

V zimskih šolskih počitnicah pa na smučarski tečaj

Pozimi v Ratečah (foto: Šime Letinić)

Zimski motiv s Koprivnika (foto: J. Ravnik)

— *S Triglava*, najvišjega gorskega vrha Jugoslavije, so letos 3. oktobra zagrmeli topovski streli. Topničarji in planinci Jugoslovanske ljudske armade so s temi streli pozdravili svoj praznik — dan topništva. Zadnji del poti so morali vojaki nositi razdrti top na ramah, kar ni bilo posebno prijetno, saj so posamezni deli tehtali od 80 do 120 kg. Telegrafist enote JLA je poslal z vrha Triglava pozdrave predsedniku Titu in predsedniku Ljudske skupščine Mihi Marinku.

— *Triglavsko brezno*, ki je bilo odkrito kmalu po drugi svetovni vojni, ko se je Triglavski ledenik začel umikati, še vedno skrbno varuje skrivnost svoje globine. Tudi zadnja skupina dobro opremljenih jamarjev, ki se je spustila v brezno v drugi polovici oktobra, je prodrla samo 290 m globoko. Nekateri menijo, da je triglavsko ledeniško brezno globlje od znane francoske jame Gouffre Berger, globoke 1135 metrov, in da sega do same doline Vrat. To sklepajo po tem, ker v dolini Vrat izvira voda, ki priteka izpod 1400 m višje ležečega Triglavskega ledenika.

— *Tudi Krim* pri Ljubljani bo postal priljubljena izletniška točka. Na vrhu nameravajo namreč zgraditi turistični dom z obširnimi prostorom za parkiranje. Turisti se bodo pa lahko povzpeli na Krim tudi z žičnico, ki jo bodo zgradili in bo imela vstopno postajo v Strahomeru pod Krimom.

— *Izredno velik uspeh je dosegla naša industrijska razstava v Braziliji*. V Sao Paulu je razstavilo 57 jugoslovanskih zunanjetrgovinskih podjetij izdelke, za katere se ljudje v Braziliji najbolj zanimajo. To so predvsem orodni stroji, težki kmetijski stroji, naprave za električne centrale ter proizvodi elektroindustrije. O razstavi so obširno poročali brazilski listi in naglasili izjavo jugoslovanskega veleposlanika Marjana Barišiča, da se gospodarstvu obeh držav skladno dopolnjujeta in da se Jugoslavija zanima za to, da bi v Braziliji kupila še večje količine kave, kakaa, bombažnih vlaken in železne rude v zameno za proizvode, ki so potrebni Braziliji za njen gospodarski razvoj. Naša podjetja so sklenila z brazilskimi več trgovinskih pogodb. Jugoslovanske ladjedelnice pa bodo dobavile Braziliji tudi dve potniški ladji.

— *Na vseh petih celinah sveta že poznajo našo slivovko*. Največ je izvozimo v ZDA, Zahodno in Vzhodno Nemčijo in Kanado. Letos so slive zelo dobro obrodile; torej bo spet slivovke dovolj za domače potrebe in za izvoz.

— *Tudi paprika iz Makedonije* je upoštevano izvozno blago. Letos je Makedonija izvozila nad 1500 vagonov tega pridelka, na stotine vagonov paprike pa so predelale domače tovarne. Prodajalci so dobili za papriko nad 500 milijonov din.

— *Največji most v Jugoslaviji* so odprli pri Novem Sadu. Most, zgrajen iz tako imenovanega prednapetega betona, je namenjen cestnemu in železniškemu prometu čez Donavo. Dolg je 466 m, širok pa nad 21 metrov.

— *Domača avtomobilska industrija* bo prihodnje leto izdelala nad 14.000 tovornih in nad 24.000 osebnih avtomobilov.

— *Turistična sezona je bila letos izredno ugodna*. Do oktobra so samo v Dalmaciji znašali dohodki od tujskega prometa kakih 20 milijonov dinarjev in so bili doslej največji v povojnih letih. Število nočnin je naraslo približno na 6.700.000. Naša država se je tako uvrstila med dežele z največjim tujskim prometom v Evropi.

— *Na avtomobilski cesti »Bratstva in enotnosti«* je letos jugoslovanska mladina na odseku med Grdelico in Skopjem dogradila 138 km asfaltnege cestišča. Dne 15. novembra, na dan, ko je bilo Skopje osvobojeno, je bil ta del ceste izročen prometu. Naša mladina je doslej na avtomobilski cesti od Ljubljane do Djevdjelije zgradila že kakih 850 km asfaltnege in betonskege cestišča, poleg številnih predorov, nadvozov in mostov.

— *V Lukavcu v Bosni* so ob veliki koksarni, ki je bila zgrajena po osvoboditvi, zgradili tovarno dušika. Ta tovarna bo veliko koristila zlasti kmetijstvu, saj bodo v njej izdelovali dušična gnojila.

— *Pri Dubrovniku* gradijo veliko letališče, ki bo že prihodnje leto pripravljeno za letalski promet. Letališče bodo lahko uporabljala tudi večja letala.

— *Ploče pri Splitu* bodo drugo največje pristanišče v državi, ko bodo povezane z zaledjem z železnico, ki jo gradijo. Računajo, da bo promet narasel približno na pet milijonov ton letno, torej toliko kakor znaša promet reškega pristanišča.

— *Pri Skopju v Makedoniji* so začeli graditi veliko železarno, ki bo največji industrijski objekt v Makedoniji. Obratovati bo začela postopoma, kakor bodo zgrajeni njeni objekti. Ko bo leta 1968 obratovala s polno zmogljivostjo, bo izdelala 940.000 ton surovega jekla. V njenih obratih bo takrat zaposlenih nad 7000 delavcev.

— *Toplarna*, ki jo bo dobila Ljubljana, bo med drugim proizvajala tudi kakih 100.000 kilovatov električne energije za osrednjo Slovenijo.

— *V Kopru* bodo prihodnje leto začeli graditi novo bolnišnico. Gradili jo bodo več let. Najprej bodo zgradili interni, porodniški in otroški oddelek. Koprška bolnišnica bo zgrajena po najsoodobnejših načelih. Ko bo popolnoma dograjena, se bodo vanjo vselili tudi sedanji oddelki iz Izole in Pirana.

Pogled na Dravograd

— *Niti besedice ne zna italijanski star beneški Slovenec Bepo Jusić iz Klanja v Nadiški dolini*, ki je nedavno praznoval svoj 106. rojstni dan. Bepo živi vsa leta v domačem kraju, ki že od leta 1866 spada pod Italijo, pa je ostal kremenit Slovenec. Najbrž je hodil v slovenske šole, še preden je bila Beneška Slovenija priključena Italiji.

— *V ladjedelništvu se je Jugoslavija uvrstila na dvanajsto mesto in dosegla dežele s pomembnimi ladjedelnicami*. Od leta 1957 do 1960 so domače ladjedelnice izdelale 37 ladij z nosilnostjo 290.000 ton, letos pa je bilo izdelanih 17 ladij z nosilnostjo 226.000 ton. V jugoslovanskih ladjedelnicah izdelane ladje plovejo po morjih že pod zastavami 22 dežel.

Književnik Ivo Andrić med novinarji domačih in tujih listov. Nagrajencu je v imenu Švedske akademije prvi čestital odpravnik poslov švedskega poslaništva v Beogradu in mu izročil šopek nageljnov

Najvišje priznanje jugoslovanski književnosti

Nobelove nagrade za Vaše književno delo. S tem ste močno doprinesli tudi k ugledu književnih del socialistične Jugoslavije. Od srca Vam čestitam!

Književnik Ivo Andrić je po rodu iz Bosne — rodil se je leta 1892 v Travniku. Študiral je v Sarajevu, Zagrebu, nato na Dunaju, v Krakovu in Grazu. Zaradi narodne zavednosti so ga avstro-ogrške oblasti preganjale. Bil je zaprt in nato interniran. Po prvi svetovni vojni je šel v diplomatsko službo. Služboval je v raznih deželah, med okupacijo pa se je popolnoma umaknil iz javnega življenja in samo pisal. Kot pisatelj se je močno uveljavil šele po prvi svetovni vojni. Najbolj pa je zaslovel ne le doma, temveč tudi v svetu, ko so izšli njegovi trije romani — Most na Drini, Travniška kronika in Gospodična. Razen v Gospodični, ki je socialni in psihološki roman, in v nekaterih novejših delih, zajema Andrić v večini svojih del zgodovinsko preteklost svoje rodne Bosne in to na poseben in izredno sugestivni način, ki močno pritegne bralca. Njegovi romani Most na Drini, Travniška kronika, Gospodična in še nekatera dela so doslej prevedeni že v petindvajset jezikov, med temi celo v hindujščino.

Novica o podelitvi Nobelove nagrade jugoslovanskemu književniku Ivo Andriću je imela v vsem svetovnem tisku velik odmev. Založbe iz številnih dežel po vsem svetu so zaprosile Jugoslovansko avtorsko agencijo za izdajo oziroma ponatis njegovih del. Kairski tisk opozarja bralce, da je bil Andrićev roman Most na Drini pred kratkim preveden v arabščino. Grški listi napovedujejo izdajo istega romana v grškem prevodu. »Deutsche Zeitung«, ki že objavlja v podlistku Andrićevo »Travniško kroniko«, ob podelitvi Nobelove nagrade temu književniku pripominja, da je bilo s tem izkazano priznanje zadnjemu velikemu epiku klasične tradicije. Avstrijski list »Die Presse« piše, da je v Andrićevih delih nekaj tistega velikega duha jugoslovanskega epa, ki je nekoč tako navduševal Goetheja. »New York Times« je posvetil Andriću uvodnik in v njem

Švedska akademija je podelila letos najvišje priznanje — Nobelovo nagrado za književnost jugoslovanskemu pisatelju Ivo Andriću. Izbran je bil izmed 65 kandidatov iz raznih delov sveta, med katerimi so številna imena svetovno znanih pisateljev. Izmed 55 književnikov, ki so doslej prejeli Nobelovo nagrado, je Ivo Andrić peti izmed nagrajencev slovanskega rodu in prvi Jugoslovan. Sekretar Švedske akademije dr. Anders Esterling je ob sklepu o podelitvi nagrade za književnost Ivo Andriću med drugim naglasil, da je ta ugledna ustanova hotela s tem izkazati priznanje epski moči, s katero Andrić v svojih delih prikazuje dogodke in usodo, ki jo je doživela njegova dežela v svoji zgodovini. Obenem je Švedski akademiji v zadovoljstvo, je dejal g. Esterling, da je bila ta nagrada podeljena uglednemu predstavniku dežele, ki doslej še ni bila zastopana med nosilci tega visokega odlikovanja.

Redko kateri nagrajenec z Nobelovo literarno nagrado je bil doslej deležen toliko in tako spontanah priznanj. Jugoslovansko predstavništvo v Stockholmu je prejelo mnogo čestitk predstavnikov zunanjih ministrov, raznih kulturnih in javnih ustanov, uredništev, uglednih političnih in kulturnih delavcev iz raznih dežel.

Tihi Andrićev dom v Beogradu so tuji in domači novinarji, prijatelji in občudovalci naravnost oblegali. Od povesod so prihajale čestitke. Med njimi je bila tudi brzojavka predsednika Tita naslednje vsebine: Zelo sem vesel novice o visokem priznanju, ki ste ga prejeli s podelitvijo

naglasil, da bo »Andričeva edinstvena in nenavadno privlačna literatura« sedaj dobila še več pristašev po svetu. Ko pisec članka omenja Most na Drini, poudarja, da ostaja — kljub prevratom — most čist in nepokvarjen, hkrati ideal in simbol. V našem stoletju atomskega strahu so vsi takšni simboli, med temi tudi Andričev most, še zlasti dobrodošli. V New Yorku je roman Most na Drini razprodan in ga nameravajo ponatisniti. Kakor poroča »Film industry records« nameravajo v Hollywoodu ta roman posneti za film in so avtorja že naprosili za dovoljenje. Film nameravajo posneti po angleškem prevodu, ki ima naslov »The bridge on the Drina«. Ameriški književniki pa so izrazili željo, da bi Andriča čimprej videli med seboj.

Prav je, da na kratko spregovorimo še o Nobelu — ustanovitelju Nobelovih nagrad. Nobel je bil svetočno znan kemik, ki je iznašel dinamit. Bil je velik človekoljub in želel je, da bi s svojim izumom človeštvu le koristil. Pa ni bilo tako. Poleg tega, da so dinamit koristno uporabili v

gospodarstvu, so ga tudi zlorabili v vojne namene. To je Nobela tako potrlo, da je ves svoj velikanski kapital zapustil Švedski akademiji znanosti z željo, da iz obresti tega kapitala vsako leto nagradijo politika, ki si je v preteklem letu najbolj prizadeval za ohranitev miru na svetu, tri znanstvenike, ki so koristili človeštvu na področju medicine, fizike in biologije ter literarnega umetnika, ki se je s svojimi deli posebno odlikoval.

Dne 10. decembra bo na posebni svečanosti švedski kralj v Stockholmu nagrajencem osebno izročil Nobelove nagrade. Nagrada za književnost znaša 250 tisoč švedskih kron ali približno 50 milijonov dinarjev.

Ko je pisatelj zvedel, da bo prejel nagrado osebno iz kraljevih rok, je dejal: »To je velika čast zame in za našo književnost. To je čast tudi za mojo domovino.«

Po teh svečanih dneh pa bo pisatelj Andrič spet ustvarjal v tišini in blagodejni samoti svojega doma.

s.

S L O V E N S K I F I L M

V gospodarsko nerazviti in odvisni Sloveniji oziroma Draški banovini ni bilo nikakršne filmske industrije, tistih nekaj poskusov snemanja filmov, ki jih bomo še omenili, je bilo zgolj plod osebnega navdušenja in prizadevanja nekaterih posameznikov. Leta 1945 pa je bil eden prvih ukrepov ljudske oblasti prav ustanovitev slovenskega podjetja za proizvodnjo filmov. »Triglav-film« se je v petnajstih letih po osvoboditvi razvil v enega najresnejših in najuspešnejših proizvajalcev jugoslovanskih umetniških filmov, saj so vsi trije slovenski filmi, nastali v produkciji »Triglav-filma«, prejeli na letošnjem filmskem festivalu v Pulju najvišje nagrade.

Čeprav prvi poskusi na področju igranega filma na Slovenskem pred vojno niso umetniško kaj posebno uspeli, niti niso vplivali potem na nastanek in razvoj slovenske filmske umetnosti po vojni, je vendar prav, da jih omenimo. Pri nas sta nastala pred vojno samo dva celovečerna igrana filma in eden je dosegel celo gledalce — ameriške izseljence. Ti so na premieri v Clevelandu 16. avgusta 1935 navdušeno sprejeli Triglavске strmine. Ta film — nastal je leto dni prej —

je prikazoval lepote gorenjskega kota, posebej pa še seveda očaka Triglava. Sama zgodba je bila dokaj naiwna in se je razvijala v idilično mikavnem planšarskem življenju. Triglavске strmine je bil sedem let po prvem zvočnem filmu v Ameriki še vedno nemi film in pač ni predstavljal kakšne umetniške vrednosti; lahko bi rekli, da je bil nekakšna turistična razglednica ali reportaža. Rodil pa se je iz velikega filmskega navdušenja in ljubiteljstva vseh sodelujočih: režiral ga je mladi Ferdo Delak po scenariju popularnega ljudskega pisatelja Janeza Jalna, kot igralci pa so nastopali — znani gledališki umetnik Danilo Cerar, planinca Miha Potočnik in Joža Čop, Milka Badjura, žena Metoda Badjura, ki je film

Prizor iz prvega slovenskega umetniškega filma NA SVOJI ZEMLJI, ki je še danes eden najboljših v jugoslovanski filmski ustvarjalnosti

snemal, potem pa še gorski plezalec Uroš Zupančič, njegova žena Paбла ter še nekateri. Leto dni prej pa je nastal prvi slovenski igrani film, ki je prav tako pripovedoval o lepotah naših gora: V kraljestvu Zlatoroga. Ta film je bil skromnejši po vsebini in obliki. Posnel ga je profesor Janko Ravnik, ki je postavil na začetek filma tele besede: »Ta film je nem, toda kljub temu doni v naših srcih mogočna pesem. Sveta si zemlja slovenska. Če bo film vzbudil to občutje pri sle-

hernem, je dosegel več kakor svoj namen.« Te besede kažejo, s kakšnim idealizmom so se lotevali ustvarjanja slovenskega filma naši prvi filmski pionirji.

Do vojne razen nekaj kratkih filmov, ki jih je posnel prvi mojster slovenskega kulturnega kratkega in dokumentarnega filma Metod Badjura, ni nastalo nič novega. Med burnimi leti partizanstva je nekaj pogumnih mož, med katerimi so bili slikar Božidar Jakac, Zdeno Viršek, Mitja Brelih, France Škodlar, Rudi Omota in drugi, v najbolj kritičnih okoliščinah posnelo na filmski trak nekatere dogodke iz bojev in na osvobojenem ozemlju. Prvi slovenski celovečerni igrani umetniški film pa je nastal šele tri leta po zmagi. Že sam naslov — *N a s v o j i z e m l j i* — zgovorno pde, kje je bil vir navdiha za ta film: boj slovenskega naroda za svobodo na okupirani rodni zemlji.

Film *N a s v o j i z e m l j i* pomeni začetek slovenskega umetniškega filma in je še zdaj eden najboljših v jugoslovanski filmski ustvarjalnosti. Še zdaj po toliko letih nas film pritegne in pretrse in v njem začutimo močno strast in še oso pristnost partizanskega življenja. Zaradi te življenjske iskrenosti in zgodovinske pristnosti mu veliko laže odpustimo nekatere filmske nerodnosti in začetništvo, česar mnogim jugoslovanskim oziroma slovenskim filmom kasneje nismo mogli oprasčati. Film *N a s v o j i z e m l j i* je režiral France Štiglic, ki se je z leti razvil v enega najboljših jugoslovanskih filmskih režiserjev. Scenarij je napisal Ciril Kosmač po lastni zgodbi o očku Orlu, v katerem je podal skozi lik pogumnega moža, ki je ves vdan boju za svobodo, podobo trpljenja in preizkušenj, ki so jih morali prestati ljudje med vojno. V filmu so nastopili trije znameniti igralci, ki so se uveljavili v večini slovenskih filmov kasnejša leta v toliki meri, da po svoje predstablajo slovensko filmsko umetnost: Stane Sever, Lojze Potokar in Štefka Drolčeva.

Po tem filmu so se pričeli skoraj vsako leto vrstiti novi, ki so počasi prinašali v slovenski film nove snovi. Leta 1950 je propadel film *Trst*, ker je skušal na preveč neizviren način obnoviti uspeh prvega, pač pa je tretji slovenski fim *K e k e c* (1951) uspel doma in na tujem (v Benetkah je dobil na festivalu nagrado za najboljši mladinski film). Po priljubljeni Vandotovi povesti o pogumnem Kekcu ga je režiral Jože Gale. Ne jugoslovanska ne slovenska filmska ustvarjalnost še ni prekosila v prisrčnosti in neposrednosti še v nobenem mladinskem filmu uspeha *K e k c a*, ki je, mimogrede povedano, kot jugoslovanski film, šel najdalj po svetu, do Južne Amerike in Kitajske.

Leta 1952 je segel slovenski film prvič po sodobni temi, in to v filmu *S v e t n a K a j ž a r j u*, ki ga je po scenariju Ivana Potrča režiral France

"Triglavske strmine"
Prvi slovenski film iz stare domovine

Mišna ljubzenška zgodba iz slovenskih piánin z nepozabno krasnimi prizori.

»Dvo uri in pol neprekosljivega dusevnega užika«

Ta film je delo pekljenih kinofotografov in igralcev.

»Ljubljanska kritika se je divila njegovim krasotam!«

Dalje: Slike iz Skeffe Lake, Kranja, Ljubljane, Novega mesta, narodne noše, Amerikanci v Ljubljani.

V sredo 16. avgusta
ob 8.30 uri zvečer
v Slov. Del. Domu na
Waterloo Rd.

tonnina 10. Slike spremlja zgodba.

Enakopravnost Cleveland
511638

Letak, ki ga je izdala Enakopravnost v Clevelandu in je ameriškim rojakom napovedal predvajanje slovenskega filma »Triglavske strmine«

Slovenski mladinski film KEKEC je doslej izmed vseh slovenskih in jugoslovanskih filmov šel najdelj po svetu, do Južne Amerike in Kitajske

Štiglic. Svet na Kajzarju je obravnaval aktualno in sodobno temo o ustanavljanju zadrug na vasi, vendar z načinom, kakor je to prikazal umetniško in idejno, ni prepričal gledalcev.

Z Jaro gospodo se je film pri nas naslednje leto prvič resno spoprijel s prenašanjem velikih del slovenske literature v filmsko govorico. Režiser Bojan Stupica je priredil znameniti Kersnikov roman o življenju slovenskih malomeščanov in komaj pečene slovenske inteligence ter kapitalistov, ki so se razvili v slovenskih trgih ob koncu prejšnjega in v začetku tega stoletja. Jara gospoda je uspela predvsem v tem, da je bil to prvi slovenski film, ki je bil posnet na res solidnem evropskem filmskem povprečju. S tem filmom se je slovenska sedma umetnost dokončno izkopala iz začetniških oblikovnih nerodnosti in težav.

Po letu 1955 ne moremo več, razen za nekatere redke izjeme, govoriti o začetniških filmih. Filmi, ki so si že pogosteje sledili, so že vsak po svoje iskali nove motive in nove načine filmskega prikaza našega življenja, predvsem pa bližnje preteklosti. Pojavile so se nove vrsti, predvsem zabavni film, ki je dosegel lep uspeh z Vesno, filmom iz študentskega življenja, ki ga je režiser F. Čap posnel po vzorcu predvojnih čeških študentskih filmskih komedij. Isti režiser je 1955 posnel tudi soliden akcijski film na temo partizan-

skega boja in življenja ilegalcev. To so bili Trenutki odločitve, ki jim ne moremo odrehati napetosti, seveda posebno zaslugo za uspeh pa so imeli dobri igralci, med katerimi je zablestel Stane Potokar. Tega leta smo dobili tudi film Tri zgodbe, v katerem so s posameznimi zgodbami (po povestih Ingoliča, Kranjca in Voranca) nastopili trije mladi slovenski filmski režiserji: France Kosmač, Jane Kavčič in Igor Pretnar; zadnja dva sta se kasneje lepo uveljavila z novimi domačimi filmi.

Svet je zvedel za slovensko filmsko umeinost leta 1956, ko je dobil igralec Kitzmiller za vlogo ameriškega padalca v filmu režiserja Franceta Štiglica »Dolina miru« nagrajo na festivalu v Cannesu. Film je lepo uspel kot poetičen protest proti vojni in nasilju, izpovedan skozi nepokvarjeno in preprosto otroško dušo. Filmi »Ne čakaj na maj«, »Dobro morje« in »Kala« niso razvili prvih resnih in umetniško kvalitetnih začetkov slovenskega filma, ampak so le skušali ponoviti in še posnemati že doseženo; k njim moramo prišteti še film »Dobri, stari pianino«, ki je nastal 1959. leta. Po tem filmu pa je slovenska filmska umetnost prišla iz nekajletne krize. Slovenski filmski umetniki so spoznali, da je treba razširiti in poglobiti vsebino in iskati slovenski filmski stil.

Iz filma *BALADA O TROBENTI IN OBLAKU*

Temo iz narodnoosvobodilne borbe je zajel napet slovenski film *TRENUTKI ODLOČITVE*

Film *JARA GOSPODA* je režiser Bojan Stupica priredil po znanem Kersnikovem romanu iz življenja slovenskih malomeščanov

V zadnjih treh letih smo dobili šest kvalitetnih ali pa vsaj zanimivih filmov, ko lahko o vsakem posebej rečemo, da odpira nove možnosti slovenske filmske umetnosti. Predvsem lahko poudarimo uspeh »Akcije«, filma režiserja Jana Kavčiča in scenarista Marjana Rožanca, ki sta prvič skušala zgodbo iz vojnih dni psihološko poglobiti in dati osebam tudi idejne motive za njihova dejanja. »Akcija« pripoveduje zgodbo, ki se je v resnici pripetila, ko je med vojno skupina partizanov rešila iz fašistične ječe skupino na smrt obsojenih talcev. Film kaže, kakšne dvome in muke je moral prestati človek, da je našel potem sam in svobodno odločen pot v boj. »Tri četrtine sonca« je bil film, ki je pripovedoval o internirancih, opozoril je na spretnost in znanje režiserja Jožeta Babiča, ki je leto kasneje ustvaril enega naših najboljših: »Veselic«. Film, posnet po noveli Bena Zupančiča, kaže skozi zgodbo partizana, zdaj invalida in kurirja, nekatere socialne probleme naše družbe in izpoveduje resnico, da se moramo sami in aktivno vključiti v življenje, pa da smo tudi sami krivi, če se čutimo odrinjene. Film »Nočni izlet« (režiser Grobler) je načel temo današnje mladine, vendar jo je obravnaval preveč zvesto po nekaterih tujih filmskih vzorih. Letos pa sta zelo uspeša dva filma, ki sta se dvignila umetniško visoko nad jugoslovansko poprečje. Režiser Boštjan Hladnik je ustvaril s filmom »Ples v dežju« odličen primer filmsko oblikovno dovršenega filma, vendar pa mu je kritika očitala, da je njegovo delo brez ideje. Nedvomno pa je poostril kriterije, kako po oblikovni plati, režijsko slovenski film dvigniti na evropsko kvaliteto. Ravno tako je France Štiglic z »Balado o trobenti in oblaku« pokazal, kako se dajo lepo in filmsko uspešno vgraditi v film nekatere značilnosti slovenske pokrajine in folklore. Po tej plati lahko prištejemo »Balado o trobenti in oblaku« med najbolj slovenske filme, vlogo Lojzeta Potokarja pa med najlepše igralske like, v katerih je bila do zdaj v filmu prikazana usoda našega človeka v hudih vojnih dneh, ko so odločitvam sledile najhujše preizkušnje.

Na koncu pa moramo še omeniti delež slovenskih filmskih delavcev, ki so ga vložili v uspeh jugoslovanske filmske umetnosti tudi izven obeh slovenskih filmskih producentskih hiš (»Triglav-filma« in »Viba-filma«). Vrsta slovenskih igralcev in igralk, snemalcev in skladateljev filmske glasbe, predvsem pa režiserjev (Štiglic, Kavčič, Gale, Pretnar, Stupica) je pomembno sodelovala oziroma sodeluje pri nastanku umetniških filmov vseh jugoslovanskih narodov. Naj omenimo vsaj Franceta Štiglica, ki je bil režiser prvega makedonskega umetniškega filma »Volčja noč«, zlasti pa

je uspel s filmom »Deveti krog« (režiral ga je za hrvaško podjetje »Jadran-film«), pretresljivo filmom iz življenja okupiranega Zagreba, filmom, ki so mu na cannskem festivalu prisodili večjo in prepričljivejšo umetniško vrednost kot Premingerjevemu »Dnevniku Ane Frank«. S Štigličevim filmom »Deveti krog«, tragično zgodbo o ljubezni med Hrvatom in preganjano židovsko deklico, je v najhujši mednarodni filmski konkurenci na Azurni obali vzbudil jugoslovanski film veliko pozornost in zanimanje. Ne dolgo tega pa je zelo lepo uspel na premieri v New Yorku.

Slovenska filmska umetnost raste od filma do filma vse prepričljiveje in uspešneje k svojemu glavnemu cilju: izpovedovati življenje svojega naroda v značilnem slovenskem filmskem jeziku. Čim bolj uspeva v tem prizadevanju, tem bolj pridobiva na glas umetniško pomembne in izvirne nacionalne filmske umetnosti, ki bo lahko postala umetniško enakopraven svetovni partner takih filmskih umetnosti, kot so poljski, japonski, mehiški, angleški, ameriški, francoski, ruski pa švedski film in tako dalje.

Ljubljankica Ileana Bratuž-Kocjanova je na tradicionalnem tekmovanju mladih glasbenikov in pevcev v Ženevi zmagala med 200 tekmovalci in dosegla prvo mesto ter prejela nagrado

Novе knjige - nove prijateljice

Pojdite z mano v knjigarno, sédite poleg mene v kotiček, namenjen izbiranju in branju, ter počakajte, da položijo pred nas prozna dela, ki so izšla v zadnjem času.

Knjige se nabirajo, nabirajo, velik kup jih je in skoraj se ne moremo odločiti, po kateri bi se gili najprej. Preveč jih je, da bi jih pregledali kar tako vse povprek, zato jih razdelimo v skupine.

Najprej dela domačih, že znanih in priznanih pisateljev: Juš Kozak *Izpovedi*: Pisatelj je leta 1957 dobil najvišje jugoslovansko literarno priznanje — diplomu Zveze jugoslovanskih književnikov in Zveze jugoslovanskih založb. Dela nagrajencev vedno izidejo v vseh jugoslovanskih jezikih. Tako je izšel Šent-

peter, nato *Maske* in sedaj je pred nami tretja knjiga z naslovom *Izpovedi*. V njej so zbrani Kozakovi eseji, meditacije ter potopisi. Vodi nas po naši domovini, pa tudi izven njenih meja; iz nje izvemo marsikaj, o čemer smo že sami premišljali, pa nismo domislili do konca.

Fran Saleški Finžgar — IV. in V. knjiga Zbranega dela: V IV. knjigi so: *Spomini*, *Študent naj bo*, *Gospod Hudournik* in drama *Razvalina življenja*. Vse skupaj je pravzaprav podoba Finžgarja — človeka, umetnika, vzgojitelja in družbenega delavca ter istočasno odsev dobe. V tej knjigi so — razen poslednjega, Leta njegovega popotovanja — najbolj izpovedna Finžgarjeva dela. V V. knjigi pa je *Povest davnih dedov* — *Pod svobodnim soncem*.

V času, ko je prvič izšla (l. 1906-1907) je pomenila Slovincem veliko narodnostno oporo. Delu je priključena tudi razlaga zgodovinskega obdobja, ki ga opisuje, in nastanka povesti.

KNJIGE

S PARTIZANSKO VSEBINO

Šestnajsto leto teče, odkar se je končal boj za svobodo. Zgodbe o njem prehajajo od dokumentarnih zapisov vedno bolj in bolj v umetniško poustvarjanje dobe.

Tetralogija Miška Kranjca *Za svetlimi obzorji* skuša v celoti zajeti boje Štirinajske divizije. Pred nami sta dve knjigi I. dela *Nad hišo se več ne kadi*. Dejstva bojev in pohodov so prepletena z življenjskimi zgodbami posa-

meznikov in čudovitimi opisi pokrajine.

Tone Seliškar *Ljudje z rdečim cvetom*: zbrane črtice, od katerih je prva nastala l. 1943, v času velike nemške ofenzive. Pisatelj, ki je bil sam partizanski borec, je v njih opisal svoje doživljanje in opazovanja iz časov borbe.

Čas NOB opisujeta še *Izpolnjena beseda* (Ivan Jan) in *Pohorska legenda* (Đorđe Radišić), ki je pravzaprav prevod, a jo omenjam na tem mestu, ker opisuje naše Pohorje.

Tudi *Planota* (Andrej Hieng) posega v čas okupacije, vendar bolj s spomini kot z opisovanjem takratnih dogajanj.

NAŠA ZNANSTVENA DELA

Barok na Slovenskem (uredil dr. Karel Dobida): 68 strani besedila nas seznanja s slovenskimi baročnimi umetninami v arhitekturi in slikarstvu, ne prezre pa niti baročnega pohištva, rezbarstva itd. Knjiga je opremljena s šestdesetimi reprodukcijami in je pravzaprav katalog razstave v Narodni galeriji — vendar že sama po sebi predstavlja vrednost.

Sodobna slovenska likovna umetnost (Fran Šijanec): trenutno največja (550 strani, velik for-

mat) in za ljubitelje likovne umetnosti tudi najdragocenejša knjiga. Zajema obdobje od I. svetovne vojne do sredine petdesetih let ter poskuša — kolikor je možno — z enotnega vidika prikazati slovensko slikarstvo, kiparstvo in arhitekturo tega časa. Knjiga je bogato ilustrirana z reprodukcijami umetniško najmočnejših del.

Obiski pri slovenskih znanstvenikih (Vladimir Bartol): knjižica nas na poljuden in prijeten način seznanja z ljudmi in ustanovami, na katerih sloni naš znanstveni napredek.

Prevodi so istočasno odsvit tuje literature in podoba naše razgledanosti. S knjigo *Mlin na reki Floss* (George Eliot) je prišlo v slovensko literaturo delo, ki je svetovno znano in priznано. Zapleteno, včasih celo burno življenje družine Fulliver se prepleta z enakomernim tokom reke Floss, ki posreduje družinskemu dogajanju mirno ozadje, a mu istočasno prinaša pogubljenje.

V oblasti ljubezni (James Gould Cozzens): ameriško delo, ki je prevedeno skoraj v vse svetovne jezike. Govori o odvetniku, ki ga je življenje potegnilo v pijanstvo, prešuštvo in golju-fijo.

Simfonija cest (H. Schreiber) je znanstveno podprto potopisno delo. Vsem, ki so potovali ali želijo potovati, tistim, ki so gradili ceste in druge prometne poti, bo nadvse zanimivo branje.

Gora ni hotela (Saint Loup): Knjiga znanega francoskega alpinista ne opisuje tragičnih smrti v planinah, pač pa številne primere, ko gora ni terjala žrtev.

Ob tem bi omenila še slovensko knjigo *Svet med gorami* (Jaka Čop), ki bo v kratkem izšla. Prinesla nam bo v besedi in slikah prikazano lepoto naših planin.

ZA MLADE IN NAJMLAJŠE BRALCE

Torpedovka $\frac{a+c}{2} \cdot v$ (Radovan

Krátki, Milan Šedy) — fantastična zgodba, prepletena z resničnostjo, bo popeljala otroke na reko, ki se spremeni v morje, posadila jih bo v korita, ki se spremenijo v ladje, in dala jim bo za družbo štiri fante s psom. Na vsaki strani knjige jih čaka novo doživetje.

Pripovedke sultanove papige (priređitelj Siegfried Schaar-schmidt) — lahko bi jih imenovali tudi mednarodne pravljice, modrost vsega sveta ali podobno. Izšle so prvič l. 1300 — vendar so še danes žive in sveže branje za otroke in odrasle.

To je vse. Ne, ni vse — to je samo glavno, kar je izšlo v zadnjem času. Dosti del je in morda si boste izbrali knjigo po svojem okusu in svojih željah.

Neža Maurer

Naš naročnik John Sitar iz Brooklyna, ZDA, ki je letos s soprogo Mary obiskal »stari kraj«. Oba sta, kakor vidite na sliki, prav pridno pomagala sorodnikom v Prelesju na Dolenjskem pri spravilu sena

Iz življenja naših ljudi po svetu

Slavje Slovenske narodne podporne jednote v Clevelandu

V Združenih državah Amerike že nad pol stoletja praznujejo 2. septembra praznik dela (Labor day). Ameriški Slovenci so letos praznovanje tega dneva združili s proslavo narodnega dneva SNPJ, ki ga je organizirala clevelandska organizacija društev SNPJ, obenem so počastili tudi 45-letnico Jednotinega glasila Prosvete. Ob tej priliki je izšla slavnostna številka Prosvete v povečanem obsegu — na 24 straneh in je s svojo bogato in tehtno vsebino — h kateri so prispevali številne članke tudi mnogi za razvoj Jednote in njenega glasila zaslužni Slovenci — ponovno dokazala, da je utrip naše slovenske besede v ZDA še živ in krepak. Clevelandska federacija društev SNPJ pa je izdala na 64 straneh v bogati opremi posebno publikacijo s programom prireditve letošnjega narodnega dneva SNPJ. Njen izid so omogočili naši zavedni Slovenci s številnimi inserati. V programski knjižici je poleg posebne slike predsednika slika sedanjega odbora clevelandske federacije društev SNPJ in fotografije naših zalih deklet — doslej izvoljenih miss SNPJ in letošnjih kandidatk za ta častni naslov.

Kakor povzemamo iz obširnih poročil v Prosveti, je bil letošnji narodni dan SNPJ v Clevelandu res veličastna manifestacija našega slovenskega življa v tem koščku sveta. Vse prireditve so bile skrbno pripravljene in so zelo lepo uspeli. V petek je na konferenci mladinskih krožkov SNPJ zboroval podmladek te pomembne organizacije. Zvečer je bila seja športnih sekcij SNPJ, naslednji dan pa tekma za prvenstvo v golfu, baseballu in balinanju. Za golf se je prijavilo 95 igralcev, za baseball 4, za balinanje 27 skupin.

Na sobotni kulturni prireditvi, ki je bila zvečer v Slovenskem narodnem domu, so sodelovali pevci in pevke Glasbene matice, Zarje, Slovana, Jadrana in mladinskega krožka št. 2 SNPJ. Nastopajoče so spremljali: Edwin Poljšak, Anton Šubelj, Vera in Frank Slejko in Reginald Resnik. V imenu prireditev je zbrane pozdravil predsednik clevelandske federacije društev SNPJ Camillus Zarnick, slavnostni govornik pa je bil glavni urednik Prosvete Louis Beniger.

Program je bil zelo bogat in zanimiv, o čemer ne moremo dvomiti, saj nam že imena nastopajočih to potrjujejo. Navzoči so toпло pozdravili tudi naša dekleta — 29 letošnjih kandidatk za miss SNPJ, ki so se skupaj predstavile na odru.

Naše pridne žene in dekleta pod vodstvom rojakinje Marie Shaver so v teh prazničnih dneh

Gail Nachtigal
iz Clevelanda
Miss SNPJ 1962

pripravile tudi lepo razstavo ročnih del, dohodke od nje so pa namenile za šolski sklad.

Višek prireditve pa je bil nedeljski piknik na farmi SNPJ. Tam se je ta dan zbralo toliko Slovencev, da so morali prireditelji najeti še sosednji travnik. Od blizu in daleč so se pripeljali gostje. Osebnih avtomobilov skoraj ni bilo moči prešteti. Poleg teh je pripeljalo goste iz Barber-ona in okolice, iz Pennsylvanije, Michigana, Kanade in od drugod še deset velikih avtobusov. Računajo, da je bilo na pikniku od pet do šest tisoč obiskovalcev. Vsi so se dobro imeli, bili so dobro postreženi in so se prijetno zabavali, o čemer pripovedujejo v številnih dopisih v Prosveti.

Camillus Zarnick, predsednik clevelandske federacije društev SNPJ, ki je bil glavni organizator te velike in tako lepo uspeli prireditve, glavni predsednik SNPJ Joe Culkar in glavni tajnik rojak Vrhovnik so v svojih govorih naglasili pomembnost Slovenske narodne podporne jednote za naše ameriške rojake, kakor tudi pomembnost jubileja glasila SNPJ Prosvete in tudi dneva SNPJ. Govore so prenašali po zvočnikih.

Posebna privlačnost prireditve je bila izvolitev miss SNPJ za leto 1962. V res hudi konkurenci lepotic je zmagala 18-letna Gail Nachtigal iz Clevelanda. Drugo mesto je dosegla Suzana Vrbančič, tretje Diana Žagar in četrto Carol Lipsky. Miss SNPJ 1962 je članica društva Utopians št. 604 SNPJ. Lepotici je slovesno izročil zmagovalni pokal glavni predsednik SNPJ Joe Culkar.

Z letošnjim septembrom je SNPJ začela tudi novo veliko akcijo za pridobitev novih članov.

Tudi Prosveta je ob svojem 45-letnem jubileju razpisala tekmovanje za pridobitev novih naročnikov. Želimo, da bi bila določena kvota 450 novih naročnikov do konca leta dosežena in presežena.

Iz Nemčije

Zlatoporočenca Čebinova iz Gladbecka s svojo družino in prijatelji

Iz Francije

DALI STE NAM NAJLEPŠE DARILO

V nedeljo 15. oktobra so naši rudarji in njihove družine v Sallauminisu in v vsem bazenu Pas de Calais v Severni Franciji doživeli presenetljive trenutke. Obiskal nas je zabavni ansambel delavskega prosvetnega društva Svoboda iz Zagorja, v katerem so zabavni sekstet, vokalni sekstet, kvintet Veseli revirčani ter solista Zlata Žohar in Jože Kores. Nad pet sto naših ljudi je z velikim navdušenjem in dolgotrajnim ploskanjem spremljalo bogat program koncerta, ki so ga Zagorjani za nas priredili. Naša lepa narodna pesem in vedre »viže« so nas ponesle na domača tla. Bile so

Ob obisku Svobodašev iz Zagorja je bila velika dvorana »Cafe Jeannette« kar pretesna za vse (foto: Lapornik)

pravi balzam za rane našega domotožja.

Tisočera hvala za ljubi obisk! S svojo pesmijo in glasbo ste nam prinesli res lepo darilo, za katero smo vam globoko hvaležni.

Jože Martinčič
za Združenje Jugoslovanov
v Severni Franciji

KOŠČEK DOMOVINE SO NAM PRINESLI

Naše društvo Sava v Merlebachu ima precej članov v Creutzwaldu, zato so Merlebachčani priredili tam vrtno veselico, ki je bila zelo lepo obiskana. Polh in Vodenik sta spekla prašička na ražnju tako spretno, da so se nam že od daleč sline cedile. Naš slovenski mesar Vinko Bernardič pa je prašička razdelil na lepe porcije. Ob okusni pečenki je kapljica kar sama stekla po grlu, članice so pridno stregle, predsednik društva Blatnik pa je za dobro voljo igral na harmoniko. Seveda tudi lepe domače pesmi ni manjkalo. Res smo se prijetno imeli. Slovenci iz Creutzwalda smo hvaležni rojakom iz Merlebacha, da so nas tako prijetno razveselili. Najlepša hvala!

Ze večkrat nam je kakšna skupina iz domovine prinesla domačo pesem in glasbo. Tako so nas tudi letos 9. oktobra obiskali člani delavskega prosvetnega društva Svobode iz Zagorja. Priredili so koncert najprej v Merlebachu, nato v Freymingu, končno so pa prišli tudi k nam v Creutzwald. Vsi Slovenci iz naše naselbine, ki sicer ni velika, so se udeležili koncerta. Prišlo je tudi veliko domačinov, ki so jih naši slovenski godci in pevci navdušili. Kaj pa šele nas! Mnogim so solze silile v oči.

Zagorjani so se pripeljali z avtobusom. Dolgo, naporno pot so imeli za seboj. Vendar pa so bili dobre

volje in ko so nam igrali in peli, se jim ni utrujenost čisto nič poznala. Ko so odhajali, smo jim iz srca zaklicali nasvidenje. Res bomo veseli ponovnega obiska, kakor tudi drugih podobnih skupin iz naše drage domovine, ki so pri nas vedno pri srčno dobrodošle!

Jože Planinc, Creutzwald - Moselle

NOVI SLOVENSKI GROBOVI

Korenine naših starih izseljencev usihajo druga za drugo. Dne 24. septembra nas je za vedno zapustila Jožefa Furlan, rojena Mlekuž, stara komaj 57 let. Doma je bila iz Primorske in je bila vedno ponosna na svoje slovensko poreklo. Teden pozneje smo spremili na zadnji poti Zagorjana Leopolda Sinkovca, starrega 70 let. Pokojni je bil zaveden društveni delavec, član Združenja Jugoslovanov v Severni Franciji ter večletni naročnik Rodne grude. Zapušča ženo, hčerko ter dva sinova, od katerih se je eden boril kot partizan na strani jugoslovanske Osvobodilne fronte za svobodo jugoslovanskih narodov. Prvega novembra pa smo spremljali na poslednji poti 70-letnega Antona Sovreta, doma iz Hrastnika, ki nas je zapustil po dolgi bolezni.

Bodi vsem lahka tuja gruda!

V imenu Združenja Jugoslovanov v Severni Franciji izrekamo njihovim družinam iskreno sožalje

Jurij Artič, Lievin

NOV SLOVENSKI GROB V SEVERNI FRANCII

Dne 30. oktobra smo v Sallauminisu, Pas de Calais, pokopali Antona Demšarja, ki je komaj 54-leten podlegel silikozi. Pokojni je bil doma iz Zirov pri Logatecu. V Francijo je prišel leta 1930. Bil je od ustanovitve član in odbornik Pomrtninskega sklada, ki ima pri nas

Instrumentalni kvintet Svobode iz Zagorja je navdušil naše rojake v Franciji (foto: Lapornik)

veliko članov. Kako je bil med nami priljubljen, je dokazal njegov pogreb. Zapušča soprogo in štiri otroke.

Dragi Tone, naj ti bo lahka tuja zemlja, ki te je toliko prezgodaj sprejela vase! Družini pokojnega naše iskreno sožalje!

Za društvo Posmrtninski sklad:
Franc Burnik,
Marais de Sallaumines

Iz Belgije

JADRAN IMA NOV ODBOR

Člani slovenskega pevskega zbora Jadran v Charleroi so 25. septembra izvolili nov odbor. Za predsednika so soglasno izvolili Ivana Kodeha, ki je obenem tudi pevovodja zbora. Za blagajnika so izvolili Franca Plešnika, tajnik je pa Jože Bizjak. Novemu odboru čestitamo in želimo uspešno delo!

SMRTNA NESREČA

Na cesti med Thyl—Hussygnijem se je z avtomobilom smrtno ponesrečil 23-letni Anton Molek, doma iz Delnic. V Amneville pa se je na avtomobilski vožnji nevarno poškodoval Alojzij Zoks.

Iz ZDA

GLAVNI PREDSEDNIK SNPJ CULKAR VRHOVNI BLAGAJNIK FRATERNAL KONGRESA

Glavni predsednik SNPJ je bil nedavno imenovan za vrhovnega blagajnika Fraternal kongresa države Illinois. Fraternal kongres je organizacija, v katero so včlanjene SNPJ, HBZ, SNS in podobno. Vseh včlanjenih organizacij v državi Illinois je nad 80.

SLAVJA PROGRESIVNIH SLOVENK

Progresivne Slovenke krožka št. 9 v Clevelandu so 1. oktobra imele svoj dan. Za zunanje goste je bil opoldne v dvorani Sokol-Havliček na Lavndale ave serviran obed, zvečer pa je bil v istih prostorih koncert z izbranim programom. Nastopili so znani pevci Glasbene matice: Cecilia Valenčič, Ann Safres, June Price, Carolyn Budan, Frank Bradac in Edvard Kenik, pevka June Kolar in pevski zbor »Prešeren«. Čisti dobiček so prireditelje namenile domovoma za ostarele rojake v Fontani in Clevelandu.

V avgustu letos je minilo 25 let od ustanovitve krožka št. 3 PS v Euclidu. Svoj društveni jubilej so čla-

Nova predsednica SZZ Antonija Tanko s soprogo, lani ob odhodu iz domovine

nice tega krožka proslavile 29. oktobra v Slovenskem narodnem domu na Recher ave. Članicam obeh agilnih krožkov naše čestitke ob praznovanju!

JUBILEJI SLOVENSКИH DRUŠTEV

Slovenci v Sharonu, Pa so 14. oktobra proslavljali 35-letnico ustanovitve Slovenskega narodnega doma. Ob jubileju so priredili banket s plesom. Kulturni program so pripravili in izvedli člani kulturnega krožka SNPJ. Društvo Nanos št. 264 SNPJ je slavilo 11. novembra v Slovenskem domu na Denison ave 45-letnico ustanovitve.

Društvo V boj št. 53 SNPJ, ki deluje v Clevelandu, praznuje letos 55-letnico. Izmed 13 ustanovnih članov živita še dva, John Prusnik in Louis Starman. Tajnik tega društva je bil nad 20 let prizadevni društveni delavec Joseph Durn. Njegova prezgodnja smrt je društvo hudo prizadela. Za njim je prevzela tajniško mesto njegova soproga Mary, ki se je pri svojem društvenem delu izkazala za vredno naslednico svojega pokojnega soproga.

Slovenski narodni dom v Pittsburghu praznuje letos 50-letnico. Od ustanoviteljev jih je 14 dočakalo ta lepi jubilej. V tem domu ima seje in zborovanja 15 raznih društev, ki štejejo nad 3.000 članov. Jubilatoma naše čestitke!

NOVA PREDSEDNICA SLOVENSKE ŽENSKE ZVEZE

Slovenska ženska zveza, ki je bila na pobudo Mary Prilandove, sedanjke častne predsednice, ustanovljena 19. decembra 1926 v Chicagu, je

letos dobila novo predsednico. Na to odgovorno in častno mesto je bila izvoljena znana društvena delavka Antonija Tanko. Rojakinja Tankova je po materi Belokranjica, iz Metlike, zato je njena izvolitev zlasti njene ožje rojake, ki jih je v ZDA veliko, še posebno razveselila. Da je zvesta hči svoje rojstne dežele, smo spoznali lani, ko je obiskala Slovenijo s svojo materjo in soprogo, ki pa ji je žal kmalu po vrnitvi v ZDA po kratki boleznini umrl. Rojakinji Tankovi čestitamo k izvolitvi, kakor tudi SZZ k letošnjemu 35-letnemu jubileju!

O STAREM KRAJU

O vtisih iz starega kraja objavljajo naši rojaki v svojih listih še vedno obširne dopise. V Prosveti je poleg zanimivih opisov glavnega urednika g. Benigerja začel objavljati Anton Sabec, urednik clevelandске rubrike v Prosveti, obširno poročilo o današnjem gospodarskem, kulturnem in socialnem napredku v Sloveniji in Jugoslaviji. Zanimiva in izčrpna poročila izhajajo v posebni rubriki pod zaglavjem Utrinki iz domovine. Zelo zanimivo opiše svoje vtise tudi letošnja nagrajenka SNPJ Mary Barquistova iz Enumclawa, Wash. Njen članek je izšel v angleškem delu Prosvete. V New Ery, glasilu Ameriške bratске zveze, je pod naslovom Velika je ptica, objavil lep članek o svojem potovanju v Slovenijo publicist Janko N. Rogelj. V »Lipi«, glasilu naših argentinskih rojakov, pa je svoj obisk na domačih tleh navdušeno opisal Angel Hrovatin, predsednik društva »Zarja« iz Buenos Airesa.

NAGRAJENI SLOVENKI

Halle trgovina na Euclid ave v Clevelandu prireja nagradna tekmovanja za izdelavo raznih ročnih del — vezenin in čipk. Letos sta bili med 600 tekmovalci nagrajeni tudi dve Slovenki — 73-letna Anna Linhart in 65-letna Anna Glazer.

DOMAČA VESELOIGRA

Dramsko društvo Anton Verovšek v Clevelandu je v nedeljo 22. oktobra uprizorilo v Slovenskem delavskem domu domačo veseloigro v treh dejanjih »Denar«. Igro je spisal rojak Andy Kobal. Dogaja se v New Yorku, v njej nastopajo Slovenke dveh generacij, ki govore v raznih slovenskih narečjih. Predstava je lepo uspela, kar je vsekakor poleg igralcev tudi režiserjeva zasluga. Režiral jo je Louis Kaferle. Čisti dobiček so prireditelji namenili Slovenskemu domu za ostarele v Clevelandu na Neff rd.

PETINDVAJSET LET TAJNIK V DRUSTVU

Louis Zorman, ustanovni član društva št. 735 SNPJ v Willard, Wisc., je že od ustanovitve nepretrgoma tajnik tega društva, torej celih 25 let. Za dolgoletno službovanje ga je SNPJ nagradila z zlato zapestno uro. Čestitamo!

NAROČNIK UMRL

V Clevelandu je 8. oktobra umrl naš naročnik Frank Zeleznik, ki je imel med clevelandskimi Slovenci širok krog prijateljev in znancev. Pokojnik je bil eden izmed ustanoviteljev Slovenske dobrodelne zveze in član društva št. 135 SNPJ celih 49 let. Bil je podporni član tudi več drugih naših društev. S soprogo Ka-

tarino sta vodila v Clevelandu znano špecerijsko trgovino in mesnico, pozneje pa gostilno, kjer je imelo društvo št. 135 SNPJ svoje seje. Pokojni Zeleznik se je zelo izkazal tudi v času hude krize, ko je širokogrudno dajal našim brezposelnim rojakom živila na upanje. Naši ljudje ga seveda za njegovo dobroto niso razočarali in so mu dolgove pošteno povrnili. Njegovi soprogi izrekamo sožalje.

SMRT NAJSTAREJŠE SLOVENKE

V Reensburghu, Pa. je v bolnišnici umrla najstarejša Slovenka 96-letna Mary Kosec, po domače Ukarnova Mica. Doma je bila iz Zaloga pri Cerkljah, v ZDA pa je prišla leta 1905.

Naš povratnik iz Holandije Ivan Žnidaršič s soprogo Berto, ki mu je letos umrla

Rojaki nam nišeja

Vrni se sin, mati te čaka

Nenavadno me je ganila pesmica »Povrni se, moj sin, mamica čaka te«, ki sem jo slišal v radiu. Obudila je vse moje spomine za trideset let nazaj, spomine na mater, ki je pred toliko leti pisala, klicala, prosila: »Pridi, vrni se, moj sin, iz mrzle tujine, mati te čaka!« Takrat njenega zaskrbljenega klica nisem slišal, ne razumel. Oglušila me je želja po zaslužku in upanje, da se vrnem v domovino po nekaj letih s polnim kovčkom denarja. Žal ni bilo tako. Tujina je drugače računala, žulji in znoj, ki sem ga pustil v belgijskih rudnikih, ni rodil bogastva. Tudi materin klic je utihnil. Umrla je, ne da bi jo še kdaj videl.

V tujini sem si s trdim delom in trudom ustanovil družino. Pa me je tudi tukaj sreča pustila na cedilu. Žena mi je umrla in ostali so mi trije nebogljeni otroci. Osem let sem samotaril in skrbel za otroke. Končno sem ves izčrpan, revmatičen in nasičen rudarskega prahu le prišel do pokojnine. Nato pa se je z vso neznanško silo preteklih let vzbudilo v srcu domotožje, hrepenenje po rojstnem kraju, po domačih ljudeh.

Leta 1957 me je premaknilo: po več kot tridesetih letih sem se odločil in odpotoval na obisk v Jugoslavijo. Ne morem opisati občutkov, ki so me prevzeli, ko sem spet zagledal domače gore, spet slišal lepo domačo slovensko besedo. Tresel sem se od razburjenja in se bal, da mi počí srce od sreče. Najraje bi pokleknil in poljubil predrago rodno zemljo. Veseli, prijazni ljudje, ki

sem jih srečaval, so se mi zdeli bratje in sestre. Vsi dogodki kot svetle sanje. Pa je bilo res! Doma sem bil! V svoji ljubljeni rojstni vasič Ponikvi pri Lepoglavu!

Ure sem prestal na grobu matere in očeta in obžaloval, da ju nisem obiskal, ko sta še živela, me čakala in želela. Sprehobil sem se po domačih gozdovih, ki so me šumeči pozdravljali. Nisem se mogel nagledati domače vasi, ki se mi je zdela, kakor lastovičje gnezdo, prslonjeno ob vznožje gorskega pobočja. Obiskal sem sorodnike in prijatelje iz mladosti; obhodil stezice, polja, travnike, ki sem jih tako vroče ljubil v otroških letih.

In končno sem v domovini našel drugo ženo; dobro, slovensko dekle, ki je zlata mati mojim otrokom in sonce moji življenjski jeseni. Odpekljal sem jo v Belgijo, ker sem si tamkaj v dolgih letih garanja in skromnega življenja prihranil toliko, da sem si kupil hišico z vrtom. Na novo sem zaživel, družina pa se je povečala za enega člana. Domek je spet svetel in lep. In vse to mi je prinesel obisk domovine.

V letu 1960 sem z ženo in sinkom spet obiskal Slovenijo. Od obeh obiskov mi je ostalo nešteto nepozabnih spominov. Nosiva jih na fotografijah, v kamerah, v mislih in srcih, ki bodo vedno ostala slovenska. In še vedno mi v ušesih zveni pesmica: »Povrni se, moj sin...«

Anton Kovše, Winterslog, Belgija

ZENA IN JAZ KOMAJ ČAKAVA
»RODNO GRUDO«

Berwyn, Ill., ZDA

Pošiljam vam naročnino za »Rodno grudo«, en dolar pa za dar. Moja žena in jaz vsak mesec komaj čakava Rodno grudo. Najprej pregledata, če je kaj z Dolenjskega, iz Čateža in Krške vasi, od koder sva doma. Pa tudi slike in dopisi iz drugih krajev naju zanimajo. Če bo po sreči, se vidimo drugo leto, saj nisem bil doma že 48 let. Vsi pravijo, da je v domovini lepo, pa sva se še midva odločila, da pojdeva pogledat dragi rojstni kraj.

Frank in Rose Potokar

VSAK DAN SE SPOMINJAMO
DOMOVINE

Pariz, Francija

Vsak dan se spominjamo domovine, ki smo jo letos v lep kupini obiskali. Slovensku izseljenski matici se

iskreno zahvaljujemo za pristrčen sprejem na Jesenicah in za pomoč ob odhodu. Pisali bi vam že prej, pa je zbolel vodja skupine Ivan Gradišar. Ob povratku so nas naši tovariši iz društva prav tako z navdušenjem sprejeli in z zanimanjem poslušali novice iz domovine.

Lepe pozdrave od vseh obiskovalcev in vseh članov Bratstva-jedinstva Jugoslovancev v Franciji. Za odbor predsednik

I. Pastorčič

ZAHVALITI SE MORAMO

DOBRIM LJUDEM

Fontana, Cal. ZDA

Sem tajnica slovenskega zavetišča za ostarele v Fontani. Zdaj imamo dograjeno že drugo poslopje, prvo pa je napolnjeno. Stanovalci so zelo zadovoljni, saj imajo res lep dom in dobro postrežbo. Najboljše je seveda to, ker je tukaj vedno lepo, toplo vreme. Za dom

V rojstnem kraju — Šmartnem pri Tuhinju — so se letos srečali štirje bratje Pestotniki: Franc in Lovren sta prišla iz Stiring Vendla v Franciji, John s hčerko iz Redforda (ZDA), Pavel pa živi doma v Šmartnem

OBVESTILO

Obveščamo naročnike RODNE GRUDE v Ameriki in Kanadi, da bomo datum plačane naročnine napisali ob naslovu na kuverti šele pri februarški številki zato, ker v decembru in januarju prejmemo največ vplačil in se potem naše navedbe ne ujemajo z dejanskim stanjem. Prosimo, obnovite čimprej naročnino za leto 1962 in pohitite za naročili na SLOVENSKI IZSELJENSKI KOLEDAR 1962, ki je še na zalogi.

pa se moramo zahvaliti dobrim ljudem, ki so toliko prispevali v ta plemeniti namen. Frank in Minka Alesh, kakor Peter Benedict so žrtvovali veliko časa in denarja za prvo slovensko zavetišče v Fontani; drugi odborniki seveda niso zaostajali.

Frank Alesh je letos v juliju slavil 75-letnico v krogu prijateljev in stanovalcev zavetišča, ki so mu želeli še mnogo srečnih let in da bi se mu uresničila želja, da bi v Fontani imeli še slovensko okrevališče.

Elizabeth Fortuna

Rojaku Franku Aleshu ob lepem živiljenjskem jubileju pristrčno čestita tudi Slovenska izseljenska matica in se pridružuje željam njegovih prijateljev.

DESET NOVIH FRANKOV
ZA TISKOVNI SKLAD

Belle Roche, Francija

Pošiljam vam naročnino »Rodne grude« za dve leti, deset novih frankov pa za tiskovni sklad. Z revijo sem zelo zadovoljen, čestitam k urejevanju in vse lepo pozdravljam!

Franc Podobnik

LEPE POZDRAVE
PRIJATELJU PREMRLU

Reutlingen, Nemčija

Prosim, lepo pozdravite preko »Rodne grude« dobrega starega prijatelja Janeza Premrla, ki živi zdaj v Kanadi. Pred kratkim sem prejel od njega zelo zanimivo in lepo pismo. Pismo je najlepši dokaz, da so na svetu še Slovenci, ki vedno mislijo na rojstno domovi-

no in na naše lepe slovenske kraje.

Ob tej priliki se lepo zahvaljujem za redno pošiljanje vaše revije, naročam se na koledar za leto 1962 in na knjigo Svet med vrhovi.

Viktor Domiter

VSEM SLOVENCEM PO SVETU
PRISRČEN POZDRAV

Narborough, Anglija

Hvala za redno pošiljanje »Rodne grude«. Nakazala sem denar za naročnino, kar pa je več, naj bo za tiskovni sklad. Revija mi je zelo všeč in jo vedno z veseljem prebiram. Novih naročnikov žal še nisem našla, ker v bližini ni Slovencev. Zato mi je tembolj dolgčas po rojstnem kraju, posebno po lepih škofjeloških hribih. Pristrčen pozdrav prav vsem Slovincem po svetu in vsem pri Slovenski izseljenski matici.

Ivanka Zankar

35-LETNICA SLOVENSKEGA
DELAVSKEGA DOMA
V SHARON, PA.

Sharon, Pa., ZDA

Slovenski delavski dom v Sharon, Pa., je praznoval 35-letnico svojega obstoja. Slavnosti se je udeležilo veliko rojakov iz vse okolice, na banketu je bilo kakih 200 naših ljudi, ki so prihiteli od vseh strani, da pozdravijo svoje rojake in prijatelje. Zabavali smo se kar do jutra.

Lep pozdrav domovini, ki sem jo obiskal letos. Če bom pri moči, se 1963. leta spet vidimo. Morda pride tudi stric Tancek, saj pravi, da imate dobro vino in pivo.

Frank Kramar

Izplačevanje kanadskih pokojnin izven Kanade

Odkar je bil lani spremenjen zakon o starostnih pokojninah, nakazuje Kanada v določenih pogojih svoje starostne pokojnine tudi iz države, česar prej ni bilo. To omogoča sprememba 5. točke zakona o starostnih pokojninah. Te ugodnosti so lahko deležni tudi naši izseljenci. V poštev pridejo trije primeri.

Kanadskemu upokojencu, ki zapusti Kanado, se načelno in brez posebnih pogojev po odhodu iz države v vsakem primeru pokojnina izplačuje še šest mesecev.

Po šestih mesecih se izplačuje samo tistim, ki dokažejo, da so od odhoda iz Kanade prebivali tam vsaj 25 let po svojem 21. rojstnem dnevu, torej po 20. letu starosti. Kdor je prišel v Kanado 20 let star, je moral, če hoče dobiti pokojnino iz te države, ostati tam do svojega 45. leta. Če je prišel tja kasneje, je moral ostati tam toliko delj, tako da je živel v Kanadi vsaj 25 let. Vse to velja za upokojenca, ki je na dan spremembe zakona (7. VII. 1960) živel v Kanadi, in za upokojenca, ki je prebival izven nje. Glavno je, da je živel tam 25 let po 20. letu starosti. Slednji bo pač zahteval, da mu pokojnino, ki so mu jo zaradi odhoda iz države ustavili, začno znova nakazovati.

Upokojenec, ki je ob spremembi zakona živel izven Kanade in ki nima izpolnjenega pogoja 25-letnega bivanja v Kanadi, lahko zopet prejema pokojnino, če se vrne v Kanado in ostane tam toliko časa, da bo živel tam 25 let. Ko izpolni to dobo, lahko Kanado zapusti in prejema pokojnino izven nje, na primer v svoji stari domovini.

To velja za upokojence, ki imajo kanadsko pokojnino že priznano. Nastane še vprašanje, kako pridejo do kanadske pokojnine upokojenci, ki so tam delali in bili pokojninsko zavarovani. Predvsem je treba vedeti, da za pridobitev kanadske starostne pokojnine ne zadostuje, da so izpolnjeni pogoji delovne dobe in starosti, ampak mora biti izpolnjen tudi pogoj glede bivanja. Pokojnino lahko prejema le, kdor je neposredno pred upokojitvijo nepretrgoma bival v Kanadi vsaj 10 let ali pa vsaj zadnje leto pred upokojitvijo in dvakrat tako dolgo, kakor je bil v zadnjih 10 letih odsoten iz Kanade.

Dokazovanje bivanja v Kanadi je precej zamotano. Ni dovolj, da greš v Kanado na obisk, ampak si se moral tam dejansko, to se pravi, nekako za stalno naseliti. Zadosna okoliščina za dokaz stalnega bivanja je na primer to, če imaš tam svoj obrat, službo ali kaj drugega, iz česar

se dá sklepati, da ne gre samo za obisk. Tak dokaz ima n. pr. tudi, kdor se izkaže s potrdilom kanadske carine, da je tja pripeljal pohištvo brez carine. Do tega imajo namreč pravico le tisti, ki se vrnejo v Kanado na stalno bivanje. Nadaljnja okoliščina za olajšano dokazovanje bivanja je izkaznica Združenih ameriških držav o vpisu tujih državljanov. Kdor pri povratku v Kanado dokaže, da je imel takšno izkaznico in da jo je ob odhodu iz ZDA vrnil, se smatra, da je zopet postal Kanadčan. Ako je izkaznico obdržal, se smatra, da je ostal prebivalec Združenih držav Amerike, oziroma da je v Kanadi le na obisku.

Te okoliščine niso edine, ki so glede dokazovanja bivanja odločilne. Za dokaz bivanja, na podlagi katerega upokojenec po enem letu zopet dobi pokojnino, so važni še mnogi drugi podatki, ki se ob vsakem posameznem primeru posebej obravnavajo.

Toliko glede prejemanja starostnih pokojnin izven Kanade. Marsikoga zanima, kako je s kanadskimi invalidskimi pokojninami oz. rentami. Izven Kanade se vsekakor nakazujejo invalidske pokojnine oziroma rente — nesreče pri delu ali kakor pravijo tam »kompenzacije«. Vezane niso ne na pogoje kanadskega državljanstva ne na bivanje v Kanadi. Izplačujejo se ne glede na to, kje biva njihov uživalec.

Isto velja za »Veteran pension«, ki si jo pridobi bivši pripadnik kanadskih oboroženih sil.

Končno je važno vedeti, da po kanadskih zakonih lahko upokojenec uživa več pokojnin ali rent obenem.

Rojak Mihelič, ki se je pred leti vrnil iz Kanade, vodi v Ribnici znano gostilno

Fatina smrt

Noči na Velikem Logu so tople, toda sveže. Zvezde so nizke in nemirne, nekako povezane med seboj z belo, potrepetavajočo bleščavo. Fatima stoji ob oknu in gleda v noč. V vsem telesu nosi neko mirno moč, ki se razliva in je sladka; vsak del svojega telesa čuti posebej kot poseben vir moči in veselja: noge, kolke, roke, vrat, zlasti pa prsi. Njene prsi, bujne in težke, toda vzravnane, se z vršički dotikajo okenskega okvira. In na tem mestu čuti, kako ves grič z vsem, kar je na njem, s hišo, poslopji in njivami, diha, toplo, globoko, enakomerno, kako se dviga in pogreza hkrati s svetlim nebom in nočnim prostranstvom. Zaradi tega dihanja se leseno okensko omrežje spušča in dviga, dotika se vršičev njenih prsi in se nekam daleč oddaljuje, pa se zopet vrača in se jih znova dotika, se zopet spušča in oddaljuje, in kar naprej tako, zdaj sem, zdaj tja.

Da, svet je velik, ogromen je svet tudi podnevi, ko višegrajska dolina potrepetava v pripeki in ko žita, razgrnjena po njej, skoraj glasno zoré; ko je trg, razmetan okrog zelene reke in zaslonjen s pravilno začrtanim mostom in črnimi hribi, videti ves bel. Toda ponoči, šele ponoči, ko oživi nebo in se užge, se razgrne neskončnost in silna moč tega sveta, v katerem se živ človek izgublja in se ne utegne niti samega sebe zavedeti: ne kam se je namenil, ne kaj hoče in ne kaj bi moral početi. Tu se samo živi, resnično živi, vedro in dolgo; tu ni besed, ki zvone kakor težka obveznost za vse življenje, ne smrtonosnih obljub, ne brezizhodnih položajev s kratkim rokom, ki neizprosno poteka in izteče in čigar edini in zadnji izhod sta smrt ali sramota. Da, tukaj ni kakor v vsakdanjem življenju, kjer tistega, kar je enkrat izgovorjeno, ni mogoče preklicati in kjer se obljuba mora neizbežno izpolniti. Tu je vse prostovoljno, neskončno, brezimno in nemo.

Takrat se od nekod spodaj, kakor iz daljave, zasliši težak, globok in zadušen glas:

»Oooh, khkhkh! Oooh, khkhkh!«

To se Avdaga spodaj v družinski sobi bori s kašljem, ki ga ponoči muči.

Ona ne samo pozna ta glas, marveč tudi razločno vidi predramljenega in s kašljem se borečega očeta, kako sedi in kadi; vidi, vsaj zdi se ji tako, njegove velike rjave oči, ki so ji znane kakor drag kraj, oči, ki so čisto podobne njenim, le da jih senči starost in obliva solzni, nasmejani lesket, oči, iz katerih je prvič v življenju videla, da ni izhoda iz te usodnosti, tisti dan namreč, ko so ji povedali, da je obljubljena v družino Hamzićev in da naj se v enem mesecu pripravi.

»Kha, kha, kha! Ooh!«

M. Maleš: Bosanka

Tisto pravkaršnje navdušenje nad lepoto noči in vseobsežnostjo sveta naglo ugaša. Tisto razkošno dihanje zemlje zastaja. Dekletove prsi otrdevajo v lahnem krču. Zvezde in prostranstvo izginjajo. Samo usoda, njena usoda, kruta, jutrišnja, se dovršuje in izpolnjuje hkrati s časom, ki poteka potihoma, v nepremičnosti in praznini, ki ostaja za vsemi temi rečmi.

Zamolcklo odmeva kašelj iz družinske sobe.

Da, sliši ga in vidi, kakor bi stal tukaj, pred njo. To je njen ljubi, močni, svojevrstni oče, s katerim se čuti eno, nerazdružljivo, sladko eno, odkar se zaveda sebe. Celó to njegovo težko in vznemirljivo kašljanje v njegovih prsih. Res je, da so to tista usta, ki so rekla da tam, kjer je ona rekla ne. Toda ona je v vsakem pogledu eno z njim, tudi v tem. In ta njegov da čuti ona kakor svoj (prav tako kakor tudi on njen ne). In zato je njena usoda kruta, nenavadna, jutrišnja, in zato ona iz nje ne vidi rešne poti, pa je tudi videti ne more, ker je ni. Nekaj ve. Zaradi tega očetovega da, ki jo veže prav tako kakor njen ne, bo morala z Mustajbegovim sinom stopiti pred kadijo, kajti nemogoče je celo pomisliti, da Avdaga Osmanagić ne bi bil mož beseda. Toda ona prav tako ve, in sicer prav tako dobro in za trdno, da po vsem tem njena noga ne more stopiti v Nezuke, ker če bi se zgodilo takó, tedaj ne bi ona ostala mož beseda. Kaj takega je seveda nemogoče, kajti tudi to je Osmanagina beseda. Tu, na tej točki,

med svojim ne, in očetovim da, med Velikim Logom in Nezukami, tu, na mestu, kjer ni nobene rešne poti, je treba najti izhod. Tu je sedaj njena misel. Ne več v prostranstvu velikega in bogatega sveta, celó na poti od Velikega Loga do Nezuke, ampak na tem kratkem in žalostnem koščku ceste, ki drži meščeme, v kateri jo bo kadija poročil z Mustajbegovim sinom, pa do konca mosta, kjer se kamnita štrmina spušča na ozko pot, ki drži v Nezuke in na katero ne bo ona — to ve kaj dobro — nikoli stopila s svojo nogo. Ta košček poti je obletavala njena misel nenehavno od enega konca do drugega, prav kakor drsi čolničnik med prejo. Od meščeme čez pol trga in čez tržnico do konca mosta, od tam pa se je pri priči vračala kakor pred prepadom čez most, tržnico in skozi trg do meščeme. In tako kar naprej: tja — nazaj, tja — nazaj! Tu se je tkala njena usoda.

In ta misel, ki ni mogla najti obstanka in ki ni znala najti rešne poti, se je vedno pogosteje ustavljala na vratih, na tisti lepi in svetli zofi iz kamna, na kateri se moški sedé pogovarjajo in kjer pojo mladeniči, medtem ko pod njo šumi zelena, hitra in globoka reka. Potem se je zgrozila zaradi te rešne poti in kakor zakleta poletela zopet od enega konca poti do drugega, da bi se znova ustavila na vratih, ker ni našla druge rešitve. In noč za nočjo se je njena misel vedno pogosteje ustavljala na tem mestu in se čedalje bolj zadrževala na njem. Sama misel na tisti dan, ko bo morala v resnici, ne pa takole v mislih iti to pot in še pred koncem mosta najti izhod, je bila polna smrtnih strahot in groze osramočenega žiljenja. Kakor je bila brez moči in zapuščena, se ji ni dozdevalo, da bi že sama grozovitost te misli morala odpoditi ali vsaj odložiti tisti dan.

Dnevi pa so tekli, ne hitro ne počasi, temveč enakomerno in kakor je bilo sojeno, in nazadnje je napočil tudi poročni dan.

Zadnji četrtek meseca avgusta (to je bil tisti usodni dan) so prišli Hamzići na konjih po dekletu. Fata v težki, novi feredži — služila ji je kakor oklep — so posadili na konja in odvedli v trg. Ob istem času so na dvoriščih nakladali na konje zaboje z dekletovo doto. V meščemi so pred kadijo opravili poroko. Tako se je izpolnila obljuba, da bo Abdaga dal svojo hčer Mustajbegovemu sinu. Potem je mali spreod odšel proti Nezukam, kjer so bili pripravili vse za sočevano svatovanje.

Za njimi je bilo že pol trga in tržnica, del tiste poti brez izhoda, katero je Fata v mislih tolikokrat preromala. Trdo je bilo, stvarno in vsakdanje, skoraj laže kakor v mislih. Nikjer ni bilo ne zvezd ne prostranstev ne očetovega zamolklega kašljanja ne želje naj bi čas tekel hitreje ali počasneje. Ko so stopili na most, je deklet še enkrat občutilo — prav kakor v poletnih nočeh ob oknu — vsak del svojega telesa v vsej moči in posamič zlasti še prsi, ki so ji nalahno drgetale kakor v

oklepu. Prispeli so na vrata. Dekle se je, kakor je bila to mnogokrat v mislih storila zadnjih nekaj noči, nagnila in šepetaje naprosila svojega najmlajšega brata, ki je jezdil zraven nje, naj ji malo skrajša stremena, kajti sedaj pride tisti strm prehod z mosta na kamnitno pot, ki drži v Nezuke. Najprej sta obstala onadva, potem pa malce proč ostali svatje na konjih. Nič posebnega ni bilo v vsem tem. Ni ne prvič ne zadnjič, da se svatje ustavijo na vratih. Ta čas, ko je brat skočil s konja, stopil na drugo stran in si vrgel povodec čez roko, je deklet poglajlo svojega konja do mosta, stopilo z desno nogo na kamnitno ograjo, se kakor krilato zavihnilo iz sedla čez zid in se zviška vrglo v šumečo reko pod mostom. Brat, ki se je poglajl za njo in z vsem telesom legel na ograjo, se je še z roko dotaknil v vetru frfotajoče feredže, zadržati pa dekleta ni več mogel. Ostali svatje so poskakali s konj med najnenavadnejšimi klici in v čudnih držah obstali tik ograje kakor okameneli.

Še tisti dan se je pred večerom ulil dež, obilen in nenavadno hladen za tisti letni čas. Drina je narasla in postala kalna. Drugi dan je narasla rumenkasta voda vrgla Fatimino truplo na plitvino pri Kalati. Tu ga je opazil neki ribič in takoj šel in naznanil zadevo policijskemu predstojniku. Malo kasneje je prišel policijski predstojnik s starešino mestnega okraja, ribičem in Salkom Čorkanom. Brez Čorkana namreč ne mine nobena taka stvar.

Truplo je ležalo v mehkem, mokrem pesku. Valovi so butali vanj in ga kdaj pa kdaj docela zalili s kalno vodo. Nova feredža iz črnega sukna, ki je voda ni mogla sneti z obraza, se je zavihnila in bila zapognjena čez glavo; ker je bila zamešana v dolge in goste lase, se je videla kakor posebna, črna snov ob belem in bujnem dekliskem telesu, s katerega je hudournna voda strgala in slekla tanko poročno obleko. Čorkan in ribič sta namrgodena in stiskaje čeljustne kosti zagazila v plitvino, prišla nago dekletu oprezno in nekako v zadregi, kakor da je živa, jo potegnili iz mokrega peska, v katerega se je bila začela pogrezati, jo odnesla na breg in tu takoj pokrila s feredžo, ki je bila vsa mokra in blatna.

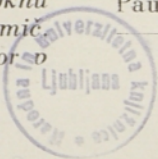
(Odlomek iz romana Most na Drini)

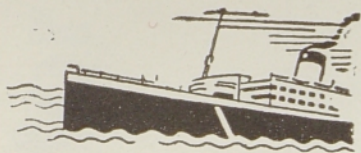
PRISPEVKI ZA MATICO IN TISKOVI SKLAD

Veljko Jelovac, Kalifornija 3.750 din, skupina rojakov iz Pariza 3.850 din, SNPJ po Vrhovniku 50 \$.

Mary Zavrl 500 din, Jože Topoljak 1.000 din, Ivka Fiedler 2.500 din, Vida Kumše 1 \$, John Seta 3 \$, Felix Strumbel 2 \$, Anton Vatovec 1 \$, Ana Podlesnik 0.50 \$, Franc Podobnik 10 NF, Paulič Fran 1 NF, Udovč Mary 1 NF. Hvala!

Tisk tiskarne »Toneta Tomšiča« v Ljubljani

Ladijska družba

"ITALIA"

S. p. A. N. Genova

vzdržuje redno zvezo
s svojimi udobnimi ladjami
»Leonardo da Vinci«, »Saturnia«
in »Vulcania« med Jadranom,
Kanado in ZDA

Generalni agent ladijske družbe
»ITALIA«
za Jugoslavijo (razen mest na obali) je

Jugoslovanska pomorska agencija

- prodaja ladijske karte
- rezervira kabine
- izdaja karte za potovanja,
plačana v inozemstvu
- daje informacije za vsa
prekomorska potovanja

Za vse informacije se obrnite
na direkcijo: BEOGRAD,
Knez Mihajlova 20, telefon 26-803

Filiale:

Ljubljana, Titova 10, telefon 21-701
Zagreb, Zrinjevac 20, telefon 35-814
Sarajevo, telefon 29-65
Novi Sad, telefon 57-036
Skopje, telefon 16-59

*Hočete delček stare domovine? Hočete izdelek, ki vas bo dan za dnem
spomnil na lipo, travnike, gozdove in planine?*

*Ta spomin je vtisnjen
na dekorirane izdelke
Tovarne emajlirane
posode Celje*

*Ti izdelki sodijo med najboljše na svetu
in so poslikani z domačo slovensko
ornamentiko v prijetnih barvnih emajlih*

**Tovarna
emajlirane posode
Celje**

JUGOSLAVIJA

II. BALETNI FESTIVAL JUGOSLAVIJE

*Ko obiščete domovino,
pridite tudi v prelepe ljubljanske
Križanke, kjer si boste v prvi
polovici julija 1962 lahko ogledali
vrhunsko kvalitetne predstave
najodličnejših opernih baletov
Jugoslāvije*

ZAVOD LJUBLJANSKI FESTIVAL | ODDELEK FESTIVALNE PRIREDITVE | LJUBLJANA

Rojaki, rojakinje, širom po Ameriki!

Če želite leta 1962 v prijetni družbi potovati v stari kraj z ladjami ali z letali, se obrnite na BLED TRAVEL

BLED TRAVEL

prireja več skupinskih potovanj in to z ladjami UNITED STATES
ter z JET letali

BLED TRAVEL

prireja v prihodnjem letu več izletov z avtobusi po Sloveniji, Jugoslaviji
in Evropi s potovalno agencijo KOMPAS (Putnik)

BLED TRAVEL

prireja za svoje potnike tudi izlet na piknik 4. julija, ki ga vsako leto
organizira SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA

Za vsa potovanja v domovino za leto 1962 se obračajte na slovenski potovalni urad v Ameriki

BLED TRAVEL

6113 ST. CLAIR AVENUE | CLEVELAND 3, OHIO

mercator

VELETRGOVINA

LJUBLJANA

Aškerčeva ulica 3

Izvoz — uvoz
prehranskih in kolonialnih
živilskih proizvodov
Izvaža mineralno vodo
in tobačne izdelke

EXPORT IMPORT

SLOVENIJA-
SADJE

LJUBLJANA

Titova 19/VIII

Trgovska predstavništva
v Mariboru, Beogradu, Skopju
Skladišče v Volčji dragi in Kanalu
Hladilnica v Zalogu

Priporoča vsem restavracijam
družbene prehrane
in gostiščem nakup agrumov
in ostalega južnega sadja,
katerega uvažamo

GRAND
HOTEL
UNION Ljubljana

je prijeten hotel sredi mesta
z modernim komfortom

V hotelu je udobna kavarna,
elegantna jedilnica s priznano
dobro kuhinjo

Restavracija, vinska klet, garaža
za trideset avtomobilov, senčni vrt,
sto moderno opremljenih sob
s tekočo mrzlo in toplo vodo,
centralna kurjava

Vse bralce Rodne grude
in Slovenskega izseljenskega koledarja,
posebno pa vse naše izseljence
pozdravlja kolektiv Grand hotela
Union, Ljubljana, Miklošičeva cesta

Srečno novo leto

1962

želi in se priporoča

**Hotel
Slon**

Ljubljana

Vodilno turistično podjetje v Sloveniji

Generalna direkcija
v LJUBLJANI

Dvoržakova ul. 11

Poslovalnice:

LJUBLJANA (pri hotelu „Slon“), MARIBOR, CELJE, SENTILJ, SEZANA,
KOPER, FERNETIČI pri Sezani, BLED, JESENICE, OPATIJA,
SISAK, ZAGREB in DUBROVNIK

Od maja do septembra prirejamo z modernimi turističnimi avtobusi stalne desetdnevne izlete po JUGOSLAVIJI (ZAGREB—JAJCE—SARAJEVO—DUBROVNIK—SPLIT—OPATIJA—BLED)

Od maja do septembra prirejamo za rojake, ki obiščejo staro domovino, večdnevne izlete z avtobusi po Sloveniji, ki vključujejo ogled naravnih in drugih zanimivosti

Naš program za leto 1962 obsega še daljše in krajše izlete skozi Jugoslavijo v BOLGARIJO, ROMUNIJO, MADZARSKO in AVSTRIJO, z ladjo po DONAVI in z avtobusi po SRBIJI in drugih ljudskih republikah.

Bivanje v stari domovini lahko izkoristite tudi za krajši ali daljši izlet v AVSTRIJO, ZAHODNO NEMCIJO, FRANCIJO in ŠVICO

V vseh naših poslovalnicah lahko uredite vsa vprašanja v zvezi s povratkom ali potovanjem po Jugoslaviji

Med vašim bivanjem v JUGOSLAVIJI se z zaupanjem obrnite na turistično podjetje KOMPAS

Za potovanja zahtevajte prospekte in natančne informacije

Neža Maurer:

Novoletna

*Nov naslov na vsako knjigo,
nov naslov na zvezek nov, —
in nikdar več grde packe
in vsak dan takoj domov.*

*Vse napake smo zagnali
s starim koledarjem v peč —
v novem koledarju nosi
novo leto tisoč sreč!*

*Sreča — to je takšna ura,
ki obstane tisti hip,
ko se gremo na igriščih
ta motor in oni jeep.*

*Sreča — to je takšen pivnik,
ki popije pack devet
do poslednje temne rose,
da na čisto pišem spet.*

*Mama dvomi: novo leto
najbrž nima takšnih sreč.
Jaz verjamem — saj napake
je za vedno vzela peč.*

Otroci pričakujejo

Dedek Mraz je velik in potrebuje koš denarja, da bo nakupil darila za vse otroke. Kmalu pride, čez pet nedelj. Nedelje so minile in dedka Mraza še ni. A vse je pripravljeno zanj in za njegove sani.

Sneži, sneži, sneži.

Iz dimnika na naši hiši se kadi. Ali pečemo kruh? Pečemo ga in kuhamo kavo. In grejemo se.

In oči zapiramo, ker so snežinke mehke ter počasi legajo na zemljo in na našo streho. Dan je siv in tudi zapira oči.

Otroci so spili kavo, pojedli kruh z maslom in zaspali. Mirno, mirno spijo. Anka jim je spletla v lase rožo. Sredi zime in belih snežink bela roža za lepe sanje.

Dedka Mraza še ni, a kmalu bo tu.

Dedek Mraz
velik
potrebuje
koš denarja

darila
pride
sani
sneži
dimnik
se kadi
pečemo kruh?

kava
grejemo se

zapiramo
legajo
streha
dan je siv
so popili
so pojedli
maslo
mirno spijo

jim je spletla
rože v lase
bele snežinke

Daddy Frost
big
needs
a pannier full of
money
gifts
he is coming
the sledge
it is snowing
the chimney
smokes
are we baking bread?

coffee
we are warming
ourselves

we are shutting
are lying down
the roof
the day is dull
have drunk
have eaten
butter
they are sleeping
peacefully
has dressed their hair
with flowers
white snowflakes

Père Frimas
grand
a besoin de
une botte pleine
d'argent
des cadeaux
il va venir
le traîneau
il neige
la cheminée
fume
est-ce que nous
cuisons du pain?

du café
nous nous chauffons

nous fermons
se couchent
le toit
le jour est gris
ont bu
ont mangé
du beurre
ils dorment tranquil-
lement
a entrelacé leur
cheveux de fleurs
de blanches flocons
de neige

Väterchen Frost
groß
braucht
ein Tragkorb voller
Geld
Geschenke
er kommt
der Schlitten
es schneit
der Schornstein
raucht
backen wir Brot?

Kaffee
wir wärmen uns

wir schließen
legen sich
das Dach
der Tag ist grau
haben getrunken
haben gegessen
Butter
sie schlafen friedlich
hat ihnen Blumen ins
Haar geflochten
weiße Schneeflocken

Neža Maurer

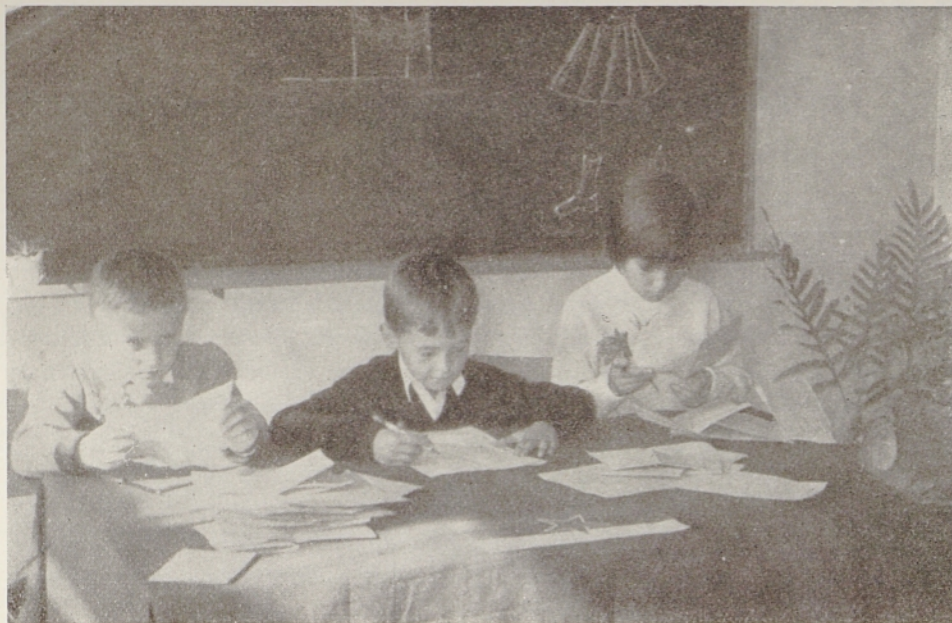
Sonček potepuh

*Sonček, sonček, potepuh,
kaj se delaš, da si gluhi?
Kaj se skrivaš za oblak —
ko pa vem, da nisi tak?*

*Vse poletje si me grel,
kopat si se z mano šel;
z mano plezal na drevo,
pa te ni nič strah bilo.*

*Zdaj za vsak oblak bežiš,
vsake sape se bojiš,
s kurami zvečer greš spat,
zjutraj skrivaš se v svoj grad.*

*Sonček, sonček, potepuh —
dosti mi je tvojih muh!
Če me res več nimaš rad,
bom takoj dobil — prehlad.*

Najmlajša in najmanjša občina v Jugoslaviji je bila ustanovljena 27. oktobra letos v Novi Gorici. Ustanovili so jo šolarji — učenci od I. do VIII. razreda. Na tajnih volitvah je 1150 mladih državljanov izvolilo najboljše iz svoje srede v svoj otroški občinski odbor in zbor proizvajalcev. Za predsednika so izbrali 15-letnega Vladimira Batagelja, učenca VII. razreda, ki je seveda dober učenec, zraven pa še prizadeven tabornik. Tajnik je 12-letni Gorazd Humar, ki sodeluje tudi pri »Čričku«, njihovem časopisu. Mladi občani so se svojih delovnih nalog v zvezi z novoustanovljeno občino zelo resno lotili. Tako se danes sicer še v igri, pa že kar resno pripravljajo za jutrišnji dan, ko bodo kot odrasli državljanji stopili v živeljenje. Svoji občini nameravajo dati tudi posebno ime. Največ pristašev ima predlog, da bi jo imenovali po prvem astronautu — Gagarinu.

Dedek Mraz (narisala Ivica Rahne, učenka 2. razreda osnovne šole iz Most v Ljubljani)

Mladinska pisateljica Kristina Brenkova

ki vam jo danes predstavljamo, je napisala za mladino že veliko lepega. Otrokom kakor tudi odraslim so zlasti všeč njene mladinske igre, ki jih igrajo na naših velikih in manjših odrih in v radiu, kjer imajo poudarjen širok krog navdušenih in hvaležnih gledalcev. To pa tudi zaslužijo, saj se v njih zrcalita dobrotu, plemenitost in razumevanje otroškega srca. Najbolj znane njene igrice pa so »Mačeha in pastorka«, »Najlepša roža«, »Igra o bogatinu«, »Čarobna paličica« in »Modra vrtnica za princesko«.

Znani so pa tudi njeni prevodi mladinskih tekstov. Iz zbirke njenih črtic, ki je lani izšla pod naslovom »Golobje, sidro in vodnjak« in ki so jo vsi izredno toplo sprejeli, kakor to delo tudi zasluži, objavljamo črtico »Črni kos«, da tudi vi spoznate to našo mladinsko pisateljico.

Č R N I K O S

Prva leta po vojni sva stanovala z Andrejem v visokem pritličju lepe ljubljanske vile. Zraven naju sta bila v dveh sobah še gospa in gospod. V kletnem stanovanju pod nami pa sta živela babica in črni kos, o katerem bom pripovedovala.

Babica je imela čisto bel obraz in bele lase in nikoli več se ni dvignila iz postelje, ker so ji med vojno v rosnem majskem jutru ustrelili edinega sina kot talca v Gramozni jami. To je bilo že pred sedmimi leti in sedem let je babica nepremično ležala, groza je še zmeraj sijala iz njenih oči in le težko je govorila.

Ko Andrej še ni hodil v šolo, je ujel mladega kosa. Potem se je, kdo ve zakaj, spomnil: Babici ga bom nesel. Morda se je spomnil zato, ker so na tem temnem kletnem hodniku kraj babičinih vrat stale tri velike ptičje kletke, mimo katerih sva hodila po drva v drvarnico.

Tako sva dela črnega kosa v kletko in jo obešila babici na steno nasproti njene postelje. Vsako dopoldne so sončni žarki poiskali kletno okno prav pri tleh lepe vile in razsvetlili sobo. Mladi črni kos je zažvižgal. Kako se je babica razveselila. Nadvse rada je imela rože in sonce, a vedela je za trdno, da ne bo šla nikoli več čez pomladni travnik, da bi ji pele ptice tam iz gozda.

Črni kos je žvižgal in babica se je polglasno pogovarjala z njim o vsem, kar je že sedem let težilo njeno ubogo, žalostno srce.

»Ljubi črni kos,« je rekla, »vsaj tebi lahko pripovedujem, cesar nikomur ne morem. Saj ni-

majo časa, da bi me poslušali. Tudi zdaj, ko je vojna minila, nimajo časa.«

Kos ji je veselo požvižgal, ker je prav tedaj sončni žarek našel stezico do njegove kletke. Babici se je zdelo, da ji je odvrnil, naj le pripoveduje, saj jo ima rad in jo z veseljem posluša.

Počasi je babica pripovedovala o svojem sinu: kakšen je bil kot otrok, kje so živeli, kako ga je šolala in kakšno zlato srce je imel. Potem so ga zaprli. Pravila je kosu o tistem strašnem jutru, kako se ji je sanjalo, da jo je klical, klical. Solze so ji drsele po licih, srce pa se ji je počasi lajšalo in nasmehnila se je.

Takrat je rezko potrkalo na vrata. Vstopila je gospa iz zgornjega stanovanja in rekla: »Moj mož je zelo nervozen, odgovorno službo ima. Ne more poslušati ptičjega čivkanja. Prosim, uredite, kakor veste in znate.«

Babici je zastal dih, ne samo glas v grlu. Potem so vsako jutro, kakor hitro je posijalo sonce, pokrili kletko s črnim predpasnikom; kos se ni več pogovarjal s sončnim žarkom, molčal je in verjel, da je temna noč. Tudi babica je umolknila.

Zastonj je Andrej hodil poslušat k zamreženemu kletnemu oknu.

»Mama,« je vprašal, »zakaj kos ne poje več?«

Nato je črni kos umrl. Andrej mu je mehko postlal krsto v beli škatli, ki je dišala po milu in ga pokopal s petjem in cvetjem.

Nato se je domislil: »Mama, daj, nesiva beli babici naše zlate ribice. Saj veš, zakaj je moral črni kos umreti. Ribice ji ne bodo čivkale. Mogoče jih bo imela rada.«

Nesla sva zlate ribice v okrogli stekleni posodi in obraz se je babici razjasnil.

B E S E D N J A K

po vojni
stanovati
visoko pritličje
vila
soba
gospa in gospod

kletno stanovanje
babica
črni kos
bel obraz
bele lase
se dvigniti
rosno majsko jutro

ustreliti
sin
talec
groza je sijala
iz njenih oči

govoriti
šola
nesti
se je spomnil
hodnik
ptičja kletka
drva

drvarnica
obesiti na steno
sončni žarki
poiskati
okno
pri tleh
rože
sonce

travnik
gozd
poslušati
požvižgati
stezica
zlato srce
zapreti

mož
nervozen
služba
čivkanje
dih
grlo

predpasnik
molčati
zamreženo okno
umreti
krsta
bela škatla
milo

pokopati
zlata ribica
obraz se je razjasnil

*after the war
to dwell
the entresol
a villa
the room
a lady and a
gentleman
the basement
grandmother
the blackbird
a white face
white hair
te get up
a dewy morning
in May*

*to shoot
the son
a hostage
she looked horror*

*to talk
school
to bring
reminded himself of
the corridor
a bird-cage
firewood*

*the woodhouse
to hang on the wall
the sunrays
to seek for
the window
at the base
the flowers
the sun*

*the meadow
the forest
to listen to
to whistle
a path
a heart of gold*

*to imprison
the husband
nervous
an employment
the piping
the breath
the throat
the apron*

*to be silent
the lattice window
to die
a coffin
a white box
soap*

*to bury
the goldfish
her face bright-
ened up*

après la guerre
habiter
l'entresol
une villa
la chambre
une dame et
un monsieur
le sous-sol
grand' mère
le merle
une face blanche
les cheveux blancs
se lever
un matin de mai
frais de rosée
fusiller
le fils
un otage
ses yeux manife-
staient l'horreur

parler
l'école
porter
s'est rappelé
le corridor
une cage d'oiseau
bois de chauffage
le bûcher
accrocher au mur
les rayons du soleil
toucher
la fenêtre
près de la base
les fleurs
le soleil
la prairie
la forêt
écouter
siffler

un chemin
un coeur d'or
emprisonner
le mari
nervous
un emploi
le pialement
l'haleine
la gorge
le tablier
se taire
la fenêtre grillagée
un cercueil
mourir
une boîte blanche
du savon
enterrer
la dorade
son front se dérida

parler
l'école
porter
s'est rappelé
le corridor
une cage d'oiseau
bois de chauffage
le bûcher
accrocher au mur
les rayons du soleil
toucher
la fenêtre
près de la base
les fleurs
le soleil
la prairie
la forêt
écouter
siffler

un chemin
un coeur d'or
emprisonner
le mari
nervous
un emploi
le pialement
l'haleine
la gorge
le tablier
se taire
la fenêtre grillagée
un cercueil
mourir
une boîte blanche
du savon
enterrer
la dorade
son front se dérida

un chemin
un coeur d'or
emprisonner
le mari
nervous
un emploi
le pialement
l'haleine
la gorge
le tablier
se taire
la fenêtre grillagée
un cercueil
mourir
une boîte blanche
du savon
enterrer
la dorade
son front se dérida

son front se dérida

nach dem Krieg
wohnen
das Hochparterre
eine Villa
das Zimmer
eine Dame und
ein Herr
die Kellerwohnung
Großmutter
die Amsel
ein weißes Gesicht
weiße Haare
aufstehen
ein taufrischer
Maimorgen
erschießen
der Sohn
ein Geisel
Gräuen sprach aus
ihren Augen
sprechen
die Schule
bringen
er kam darauf
der Gang
ein Vogelbauer
Brennholz
die Holzlege
an die Wand hängen
die Sonnenstrahlen
aufsuchen
das Fenster
beim Boden
die Blumen
die Sonne
die Wiese
der Wald
anhören
pfeifen
ein Weg
ein goldenes Herz
einsperren
der Gemahl
nervös
ein Dienstposten
das Piepen
der Atem
die Kehle
die Schürze
schweigen
das Gitterfenster
sterben
ein Sarg
eine weiße Schachtel
Seife
begraben
der Goldfisch
ihr Gesicht hellte
sich auf

parler
l'école
porter
s'est rappelé
le corridor
une cage d'oiseau
bois de chauffage
le bûcher
accrocher au mur
les rayons du soleil
toucher
la fenêtre
près de la base
les fleurs
le soleil
la prairie
la forêt
écouter
siffler

un chemin
un coeur d'or
emprisonner
le mari
nervous
un emploi
le pialement
l'haleine
la gorge
le tablier
se taire
la fenêtre grillagée
un cercueil
mourir
une boîte blanche
du savon
enterrer
la dorade
son front se dérida

un chemin
un coeur d'or
emprisonner
le mari
nervous
un emploi
le pialement
l'haleine
la gorge
le tablier
se taire
la fenêtre grillagée
un cercueil
mourir
une boîte blanche
du savon
enterrer
la dorade
son front se dérida

un chemin
un coeur d'or
emprisonner
le mari
nervous
un emploi
le pialement
l'haleine
la gorge
le tablier
se taire
la fenêtre grillagée
un cercueil
mourir
une boîte blanche
du savon
enterrer
la dorade
son front se dérida

un chemin
un coeur d'or
emprisonner
le mari
nervous
un emploi
le pialement
l'haleine
la gorge
le tablier
se taire
la fenêtre grillagée
un cercueil
mourir
une boîte blanche
du savon
enterrer
la dorade
son front se dérida

son front se dérida

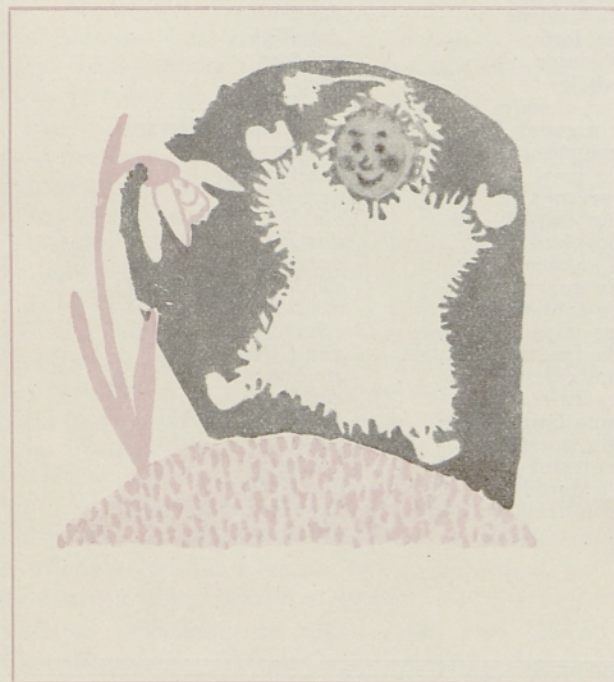

Vida Brest

ZAKAJ JE SNEG BEL

Nekoč, *davno davno*, sneg ni imel barve. Takrat, *davno davno*, so *cvetele* pisane rože vsepovsod, čeprav je ležal na zemlji sneg.

Pa je snegu *postalo hudo*. Vse *stvari* imajo *barvo*, kakršnokoli, rdečo, rumeno, modro, zeleno.

belo, le sneg je brez nje. Sneg je poklical mater *Naravo* in zaprosil:

»Daj še meni barvo. Brez nje sem tako *pust* in žalosten.«

Naravi se je *smilil* sneg, pa mu je rekla:

»Pojdi k rožam in *jih prosi* za barvo, ki ti je najbolj všeč.«

Sneg je šel naravnost k sončnici.

»*Sončnica rumena*, daj mi malo svoje barve.«

»Kaj pa misliš,« je rekla sončnica. »Svojo barvo imam samo zase.«

Potem je šel sneg k *tulipanu*.

»Tulipan rdeči, daj mi malo svoje barve.«

»Kaj pa misliš,« je rekel tulipan. »Svojo barvo imam samo zase.«

Tako je hodil sneg od rože do rože in vse so mu enako *odgovorile*. Postajal je bolj in bolj žalosten in nazadnje se je *zjokal*.

Izpod *grma* se je oglasil *droben glasek*:

»Zakaj pa jočeš, sneg?«

In tisti, ki je tako vprašal, je bil *bel zvonček* pod grmom.

»Kaj ne bi jokal,« je rekel sneg. »Vse rože sem prosil za barvo, pa mi je nobena ne da. Brez barve pa sem tako *pust* in žalosten.«

»Vseh še nisi prosil,« je rekel zvonček. »Jaz ti je dam, kolikor hočeš.«

Tako je sneg dobil barvo. Od tedaj je bel. In od tedaj sme zvonček cveteti celo takrat, ko leži na zemlji sneg, druge rože pa ne.

davno	<i>of yore</i>	il y a longtemps	<i>in alten Zeiten</i>
so cvetele	<i>were in bloom</i>	fleurissaient	<i>blühten</i>
je snegu postalo hudo	<i>the snow felt grief</i>	la neige s'affligea	<i>der Schnee</i> <i>betrübte sich</i>
vse stvari	<i>all the things</i>	toutes les choses	<i>alle Dinge</i>
barva	<i>a colour</i>	une couleur	<i>eine Farbe</i>
Narava	<i>Nature</i>	Nature	<i>Natur</i>
pust	<i>dull</i>	triste	<i>öde</i>
se je smilil	<i>moved to pity</i>	fit pitié à	<i>dauerte</i>
jih prosi	<i>ask them</i>	prie-les	<i>bitte sie</i>
sončnica rumena	<i>yellow sunflower</i>	jaune tournesol	<i>gelbe Sonnenblume</i>
tulipan	<i>the tulip</i>	la tulipe	<i>die Tulpe</i>
so odgovorile	<i>answered</i>	répondirent	<i>antworteten</i>
se je zjokal	<i>burst into tears</i>	fondit en larmes	<i>brach in Tränen aus</i>
grm	<i>a shrub</i>	un buisson	<i>ein Strauch</i>
droben glasek	<i>a thin voice</i>	une voix tenue	<i>ein feines Stimmchen</i>
bel zvonček	<i>a white snowdrop</i>	une blanche perce-neige	<i>ein weißes Schnee- glöckchen</i>

Tone Pavček

Pretepač

Prejel sem pismo iz domačega kraja,
iz mojega kraja, iz Mirne peči.
Pismo je pisal sam Pepe Nagaja,
pob, ki v okraju bolj močnega ni.

Takole pravi: »Tu ni nič kaj prida.
Tale Peč naša je mirna preveč.
Tu za junake je stiska velika,
saj o pretepih ni slišati več.

Prosim prijatelj! S kom naj se tepem,
vsak se zaklepa kot polžek v svoj dom.
Pridi vsaj ti. In kakor sem Pepe,
to ti obljubim, da zmagal te bom!«

To mi je pisal Pepe Nagaja,
stari moj znanec iz Mirne peči.
Zdaj oprostite — vlak že odhaja —
meni domov se pretepat mudi!

Moja rojstna vas

Najlepša vas, kar jih poznam,
je moja rojstna vas.
So njena tla le trdi kras,
kljub temu rad jo imam.

Na vasi trg in cerkev mala,
okoli njive in vinogradi,
ki kmetje jih gojijo radi,
od gozda segajo do kala.

Za njimi borovi gozdovi,
na drugi strani pa je meja,
a spodaj penijo se Jadrana valovi.

Najlepša vas, kar jih poznam,
je moja rojstna vas,
zato jo pač najrajši imam.

Josip Antič.

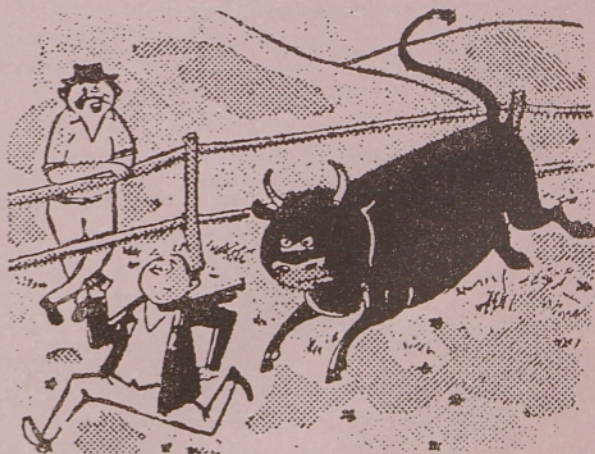
(III.a razr. Ind. strok. šole, Rojan pri Trstu)

Pavle Zidar:

Petelinček

Rano se je petelinček zbudil,
rano, in obhodil vas,
se nad putkami razhudil,
ker smrčale so naglas.

Se togotil je
in kričal,
in razbijal
kokošnjak
in se ne bi
naveličal,
da ga zgrabil
ni lisjak.

— Kje je Tinče, da ga pretepem? Vazo in šipo je razbil, ta falot?

— Kaj bi to! Meni je pa trobento zamašil, da nič več ne igra...

Le korajžno! Dva ali tri kilometre od tu stoji drevo!